

ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ ԳԻՐՔԵՐԷՆ
ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ԽՈԿՈՒՄ

ԼՈՅՍ 'Ի ԼՈՒՍՈՅ ԳԻՐՔԵՐԷՆ
ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ԽՈԿՈՒՄ

ՎԱՀԷ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԹՈՐՈՆԹՕ
ՍԺԷ
2017

Ստանալու Համար դիմել՝

Հեղինակին

Vahe Sivacian
sivacian@sympatico.ca

**Ազատ զգացեք ձեր շրջանակին զրկել, բազմացնել,
սպել ու բաժնել ձրիաբար:**

**Գրութիւնը որեւէ փոփոխութեան ենթարկել կամ
սպագրուած օրինակները ծախել
բացարձակապէս արգիւրուած է:**

Տպագրուած - Printed

THE RELIABLE PRINTER
PRINT ASSURED

UNIT 6 - 366 BLOOR ST. EAST | TORONTO ON M4W1H4

TEL: 416 792 9394 • FAX: 416 733 9001 | WWW.THERELIABLEPRINTER.COM

STORE HOURS

MONDAY • FRIDAY: 9^{AM} - 5^{PM}

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

*Աստուածաշունչէն գրաբար, աշխարհաբար,
Նաեւ եկեղեցական ժամերգութիւններէ
մէջբերումները աւնուած էն
հետեւեալ աղբիւրներէ.*

ԱՍՏՈՒԿԾԱՇՈՒՄԵՆԸ ՄԱՏԵԱՆ ՀԻՆ ԵՒՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՅ ԸՍՏ

**ՃՇՎԻՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՄՆԵԱՅ ՄԵՐՈՅ Դ ՀԵՎԵԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՏՐՄՍԳՈՅՆ ԲԱԳՈՒ Դ ՀԱՅԿԱՄԱՆ ԲԱՐԲԱՆ
1805 Դ ՎԵՆԵՏԻԿ ՈՒՄԾԴ
Դ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄՐԲՈՅՆ ՂԱՋԱՐՈՒ**

ՀԱՄԱՅԱՆՅԱՅԻՆ ԱՍՏՈՒԿԾԱՇՈՒՄԵՆԸ ՀԻՆ ԵՒՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՄՏԱՀԱՅԵՐԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

**ԱՂՕԹԱՄԱՏԵԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆԻ-Ք
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆԵ-Ք
ՇԱՐԱԿԱՆ-Ք
ԱՂՕԹ-Ք
ՏԱՂ-Ք
ՏՊԱՐԱՆ Յ. Գ. ՓԱԼԿԻՇԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
1929**

ԿՈՂՔԻՆ ՆԿԱՐԸ - Յիստաի այլակերպութիւնը

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- Էջ
 3- Ծանօթութիւն
 4- Բովանդակութիւն
 5- Կենսագրական
 6- Ծնողացս
 7- Չօն Այտային
- 9- - Խոկումը - ոտանաւոր - Գ. գիրքէն
 10- - Բառարան
 11- - Յառաջաբան
 17- Ա - Կեանքը եւ Կեանքին Նպատակը
 19- Ա - «Ի՞նչ է ճշմարտութիւնը» գլուխէն
 20- Ա - «Աստուած կա՞յ թէ չկայ» գլուխէն
 23- Ա - «Ի՞նչ են Հաւատալը եւ Հաւատքը»
 25- Բ - «Հիւանդութիւն» գլուխէն
 30- Բ - «Մահը» գլուխէն
 31- Գ - «Մարդակազմութիւն» գլուխէն
 37- Բ - Նպատակը Իրականացնելու Միջոցը
 39- Ա - «Երրորդութիւն» գլուխէն
 40- Ա - «Ի՞նչ է աղօթքը» գլուխէն
 54- Բ - «Մարդը» գլուխէն
 65- Բ - «Ի՞նչ է փրկութիւնը» գլուխէն
 72- Ա - «Ի՞նչ է խոկումը» գլուխէն
 81- Բ - «Կրօնքը եւ գիտութիւնը» գլուխէն
 84- Բ - «Եօթը» գլուխէն
 85- Ա - «Ի՞նչ են խակրաները» գլուխէն
 98- Ա - «Ի՞նչ է «Գունտալինի»» գլուխէն
 104- Գ - «Աստուածայայտնութիւն» գլուխէն
 112- Գ - «Խոկում» գլուխը
 127- Գ - «Տիեզերական օրէնքները» գլուխէն
 130- - Փոխան վերջաբանի խորհրդածութիւններ

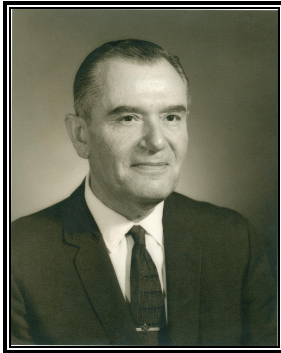
ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Հեղինակը ծնած է Կ. Պոլսոյ արուարձաններէն Գատրգիւղի մէջ: Նախակրթարանի ուսումը ստացած է տեղւոյն Արամեան-Ունճեան Ազգ. Վարժարանէն, իսկ միջնակարգի ուսումը՝ Սէն Ժօզէֆ ֆրանսական վարժարանէն: Ընտանեօք գաղթած են Թորոնթօ-Գանատա, ուր աւարտած է իր երկրորդական ուսումը: **1968**ին վկայուած է որպէս պսակաւոր գիտութեանց՝ Թորոնթոյի Համալսարանէն: Ապա Հետեւած է բժշկական ճիւղին ու մասնագիտացած ներքին Հիւանդութեանց ու սրտաբանական մարզերու մէջ: Պաշտօնավարած է Թորոնթոյի Սէն Ժօզէֆ եւ Սէն Մայքըլ Հիւանդանոցներէն ներս: Ստացած է օգնական ուսուցչապետի տիտղոս իր շրջանաւարտ եղած Համալսարանէն: Դասախօսած է թէ՛ տեղական եւ թէ՛ միջազգային բեմերու վրայ: **Յօդուածներ** հրատարակած է արդիւնք իր Հետազօտութիւններուն եւ **2007**ին ալ դասագիրք մը սիրտը քննելու նոր Հասկացողութեամբ եւ ֆիզիքական նշաններուն բնախօսական եւ ախտաբնախօսական պատճառներու բացատրութեամբ:

Դպրութեան սկսած է Գատրգիւղի Ս. Թադաւոր Եկեղեցւոյ մէջ, եօթ տարեկանին, ապա, իր ծառայութիւնը շարունակած է Թորոնթոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ: Ուրար կրելու իրաւունք ստացած է Սիօն Արքեպիսկոպոսէն **1960**-ներու վերջերը: Սարկաւազ ձեռնադրուած է Սէնդ Գաղերինսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Արիս Եպս. Շիրվանեանի: Եկեղեցւոյ ծառայութիւնը շարունակած է Ս. Խաչ եւ յետոյ, դարձեալ, Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիներուն մէջ: Մաս կազմած է Թորոնթոյի Ս. Խաչ Ազգ. Ամենօրեայ Վարժարանի Հաստատման եւ անոր Հոգաբարձութեան, որոշ շրջան մըն ալ ատենապետելով այդ կազմին: Իր Հետաքրքիր եւ քննախնդիր բնութիւնը զինք մղած է Հետազօտութեան ոչ միայն բժշկական, այլ նաեւ կրօնական գեանի վրայ:

1911-1985

1904-1994

ՄԻՐԵԼԻ ԾՆՈՂԱՅՍ
 ԺԻՐԱՅԻ ԵՒ ԻՍԿՈՒՀԻ
 ՍՎԱՃԵԱՆՆԵՐՈՒ
 ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
 ՍԷՐ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔ

«ԴՈՒՔ ԱՂԵՂՆ ԵՂԱՔ, ՈՐԿԷ ՁԵՐ ՉԱՆԿԱԿԵՐԸ ԻՐ ԱՊՈՐՈՂ ԱԵՏԵՐ
 ԴՈՐԻՍ ԱՐՁԱԿՈՒԹՅԱՆ:

ԱՂԵՂՆԱԽՈՐԸ ԱՆՇՈՒԻ ԱՆԱԲՈՒՆ ԻՐ ԹՐԹԱԽԸ ԿԸ ՏԵՍԵՒ ԵՒ ԱՂԵՂԸ
 ՉՈՐԱԲՈՐ ԿԵՐՊՈՎ ԿԸ ԴՐԿԷ, ՈՐՊԷՍՉԻ ԻՐ ԱԵՏԸ ԱՐԱԳ ԵՒ ՀԵՄՈՒՆ
 ԵՐԹԱՅ:

ԱՂԵՂՆԱԽՈՐԻ ՁԵՄԵՐԱ՝ ՁԵՐ ԴՐԿՈՒՄԸ ՈՐԱՆՈՒԹԵԱՄ ԵՂԱՒ
 ՈՐԵԱՆ ՈՐ ԱՆ ԱՂՅՈՂ ԱԵՏԸ ԿԸ ՍԻՐԷ, ՆՈՂՆԵԱՆ ԱՂ ՀԱՍՏԱՏ ԱՂԵՂԸ:»

(յարատուած - Խալիլ Ճիպրան-ի «Մարգարէն» գրքէն)

1955-2010

**Մոյն աշխատութիւնը ԿՐ ԶՕՆԵՄ
ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԿՈՂԱԿԻԾԻՄ՝
ԱՅՏԱ ՍՎԱՃԵԱՆ-Ի
ԱՆԹԱՂԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:**

Եւ Հայեցայ եւ յամենայն արարա իմ զոր արարին
 յեւէ իմ, եւ ՚ի վաստակս զոր վաստակեցայ ասնել,
 եւ անա ամենայն ընդ ունայնութիւն է եւ
 յօժարութիւն ոգոյ, եւ ոչինչ է աստեղութիւն ՚ի
 ներքոյ արեգական: Եւ Հայեցայ եւ ցեասնել
 զիմաստութիւն, եւ զբօսանա, եւ զանզգամութիւն,
 եթէ ո՞վ է մարդ որ երթիցէ զհեց խորհրդոյն զոր
 ինչ արար: (Մողովողին Բ:11-12)

Յեցոյ յեւէերոս կատարած թուր զորթերուն նայեցայ,
 ու զաննիկ կատարելոս Համար իմ կրած ամբողջ
 ցածանիկս, եւ անա՛ ամեն ինչ ունայնութիւն ու Հոգիի
 ցանջանիկ էր, եւ արեւին ցակ ո՛չ մէկ օգոց կար: Ապա
 դարչայ իմաստութիւնը ցեասնելոս, նաեւ խենթութիւնն ու
 անմտութիւնը: Արդարեւ թագաւորէն երիկ էկող մարդը
 ի՞նչ կրնայ ընել. Ինչ որ արդէն կատարուած է:

ԽՈՎՈՒՄԸ

Մարզանք մը անտարակոյս
 Խորհուրդներէ տալու խոյս
 Ու տեսներու Քրիստոսի լոյս,
 Աստուած գտներու միակ յոյս:

Չսպել մարդու միտքը կամչոտ,
 Շատերու արարք մը վարանտոտ,
 Միշտ յարատեւութեան կարօտ
 Եւ անձը պէտք չէ ըլլայ վախկոտ:

Նպատակը պէտք է ըլլայ միակ
 Գերազանցել ամէն ինչ հասարակ,
 Կերտել վճռականութեամբ մը յստակ,
 Բարձր գիտակցութեան մակարդակ:

Միակ միջոցը ինքնաճանաչութեան
 Հշմարտութիւնը անձին իր Էութեան,
 Գիտակցիլ է Քրիստոսի ներկայութեան
 Իր «տաճարին» մէջ Աստուածութեան:

Վ. Ս.

ԲԱՌԱՐԱՆ

Webster’s Dictionary:

To meditate – To ponder or reflect on.

Meditation – A private devotion or spiritual exercise consisting in deep continued reflection on a religious theme.

Mindfulness – Inclined to be aware

Encyclopedia Britannica:

Meditation – Private devotion or mental exercise consisting of any innumerable techniques of concentration, and abstraction, regarded as conducive to heightened spiritual awareness or somatic calm.

ՄԱՆԽԱՏԵԱՆ ԲԱՆՈՒՄԱՆ.

Խոկալ - Մտածմունքների անձնատուր լինել, ընկղմվել մտքերի մէջ:

Խորհրդածել - Խորը մտածել մի բանի մասին, ինքն իր մէջ լուրջ քննել մի բան:

ԲԱՆՈՒՄԻՆ ԶԱՆԿՆԵԱՆ ԼԵՃՈՒՄ.

Խոկ - Որպէս խորհուրդ, մտածութիւն, փոյթ կամ յօժարութիւն կամաց, հանճարեղ խուզարկու, Ինքնադիր առածութեամբ զարդարեալ ունի զկարօղսն խոկաց

Խոկումն- Մտածութիւն, պարապումն, ուսումն, փոյթ

Խորհրդածութիւն - Մտածութիւն, որոճումն մտաց, Խորհրդաւոր նշանակութիւն, մասնաւոր դիտումն խորհրդոյ իրիք

ՀԱԵՐԵԱԷ ԱՆՊԻԵՐԵԱ.

Խոկալ – To meditate, to contemplate

Խորհրդածութիւն – Reflection, meditation, mystery

Ներհայեցողութիւն – Intuition

ԱՆՊԻԵՐԵԱԷ ՀԱԵՐԵԱ.

To meditate - Խորհրդածել, խոկալ, մտքի մէջ որոճալ

Meditation - Մտախոհութիւն, խորհրդածութիւն

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս գրքոյկին պարունակուլթիւնը, ի բացառեալ «Յառաջաբան»էն եւ «Փոխան վերջաբանի՝ խորհրդածուլթիւններ»էն, նոր գրուլթիւն մը չէ: Գրքոյկը կը բաղկանայ երկու գլխաւոր մասերէ: «Կեանքը եւ Կեանքին Նպատակը» խորագրեալ առաջին գլուխը կը ներկայացընէ այն պատճառը՝ նպատակը, թէ ինչու համար պարտ ենք խոկալ: Իսկ, «Նպատակը Իրականացնելու Միջոցը» խորագրեալ երկրորդ գլուխը կը բացատրէ խոկումի վերաբերեալ զանազան գիտելիքներ:

Այս գիրքին պարունակուլթիւնը առնուած է նախապէս հրատարակած երեք գիրքերուս մէջ զանազան նիւթերու առնչուլթեամբ ներկայացուած գրուլթիւններէն: Բոլոր այն գրուլթիւնները, որոնք խոկումի հետ կապակցուլթիւն ունէին, այս գրքոյկին վերոյիշեալ երկու գլուխներուն մէջ ամփոփուած են: Խոկումի մասին գրուլթիւնները նախկին երեք գիրքերուն մէջ ասդին-անդին «ցանուած» էր, որպէսզի նիւթը կարգացողին մտքին եւ յիշողուլթեան մէջ միշտ թարմ մնայ: Նկատելով, թէ խոկումը աղօթքին ամենավեհ, ամենաազդեցիկ եւ ամենաարդիւնաբեր կերպն է, որոշեցի խոկումի առնչուլթեամբ ցարդ գրած բոլոր գրուլթիւններս ամփոփել սոյն գրքոյկին մէջ: Կեանքին նպատակը, ինչպէս զանազան գրուլթիւններուս մէջ մատնանըչած եմ, անհատին իր մէջ Աստուածայայտնուլթեան իրականացումն է: Աս ալ կարելի է բարձր գիտակցուլթեան մակարդակի մը կերտումով, ինչ որ կարելի է Յիսուսի սորվեցուցածներուն հետեւելով: Այս է փրկուլթեան միակ միջոցը: Գիտակցուլթեան մակարդակի բարձրացման միակ միջոցն ալ խոկումն է: Ինչպէս Կանտի ըսած է. «Աղօթքը խնդրանք չէ: Ան հոգիին կարօտն է»: Աղօթքը նոյնիսկ փրկուլթիւն խնդրել կամ

փափաքիլ չէ, որովհետեւ փրկութիւն խնդրելով ցոյց կու տանք, թէ մենք տակաւին մեր «Ես»ին կապուած ենք, այլ «Ան հոգիին կարօտն է», ան Քրիստոսի միանալու տենչանքն է, ոչ թէ մահէ յետոյ, այլ՝ հիմա, հոս՝ աշխարհի վրայ: Ան իւրաքանչիւր անհատի իր խաչը առնել եւ Յիսուսի հետեւիլն է: Խոկումն ալ այս կարօտը՝ տենչանքը իրականացնելու համար, աղօթքին միակ ձեւն է: Աւետարանին մէջ գրուած յափշտակութիւնը գիտակցութեան մակարդակի յանկարծակի փոփոխութիւնն է: Անձը պարտ է խոկումի չսկսած նախ ինքզինք այդ յափշտակութեան պատրաստէ՝ փոխելով իր հայեացքը եւ կենցաղը՝ այն ինչ որ կրօնքը մեզի կը սորվեցնէ: Մեր Աստուածատուր Ս. Եկեղեցիին բոլոր ժամերգութիւններուն, արարողութիւններուն եւ Պատարագին նպատակը, իրենց պարունակած խորհրդաւոր (mystical) իմաստասիրութեամբ, մեզի սորվեցնել է մեր անձերուն մէջ կերտել վերոյիշեալ հայեացքը եւ տենչանքը՝ ճշմարիտ հոգեւոր ճանապարհը: Իսկ մենք մակերեսային հասկացողութեամբ մը, ընդհանուր առմամբ զգացական, նաեւ նուազ քանակով ալ իմացական ըմբռնումով, զանոնք վերածած ենք որոշ չափով հրապուրիչ, բայց պարզ աւանդութեան մը: Նման հայեացքով ալ, Ս. Գիրքը մակերեսային, զգացական եւ բառացի հասկացողութեամբ մը ըմբռնելով, չենք կարողացած Յիսուսի սորվեցուցածներուն բուն խորհրդաւոր իմաստը տեսնել կամ հասկնալ: Ս. Գիրքի սերտողութիւնն ալ պէտք է ըլլայ խորհրդածութեամբ, որ կը նշանակէ խոկալով:

Ինչպէս Հռովմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սուրբերէն Հայր Փիօ (Padre Pio) ըսած է. «Գիրքեր կարդալով ստացուած գիտութեամբ մարդ Աստուած կը փնտռէ, իսկ խոկալով՝ Աստուած կը գտնէ»: Ուրեմն մենք ալ պարտ ենք նախ զմեզ պատրաստել, եւ յետոյ

սկսիլ խոկալ, անշուշտ, եթէ կը փափաքինք Աստուած գտնել եւ չենք գոհանար միայն Ձինք փնտռելով: Իսկ եթէ չենք ուզեր աշխարհէն բաժնուիլ ու Աստուած գտնել, կամ կը փափաքինք միայն մահէ վերջ Քրիստոս գտնել, պէտք չէ սկսինք խոկալ:

Կարելի է ոմանք կը խորհին, թէ Ս. Գրքին մէջ խոկումի մասին որեւէ տեղեկութիւն չկայ: Այս հայեացքը սխալ է: Գրութիւններու մէջ թէ՛ Նոր եւ թէ՛ Հին Կտակարաններէն հետեւեալ մէջբերումները բրած են, թէ ինչպէս պէտք է ըլլայ ճշմարիտ աղօթքը.

«Աննիւտեղէն է- շաներո-ն էլ պի ես եմ

Ասորո-աշ»: (Սաղմոսաց ԽԵ:11)

«Հանդարտ կեցէ՛ք ու գիտցէ՛ք թէ՛ ես եմ Աստուած»: (Սաղմոսաց ԽԶ:10)

«Եյլ դո- յորժամ կայեա յաղօթա, մո՛ւտ ՚ի սեմեակ ին՝ է- փակեա՛ պդո-րս ին, է- կա՛ց յաղօթա ա- Ըայր ին ի շաժո՛ւկ, է- Ըայրն ին որ պե-սանէ ՚ի շաժո-կ, Ըայրո-սցէ ինչ յայրնապէ-ս»: (Մարթեոս Զ:6)

«Իսկ դո՛ւն՝ երբ աղօթես՝ մտի՛ր ներքին սենեակդ, գոցէ՛ դուռդ, եւ աղօթէ՛ Հօրդ՝ որ գաղտնի տեղ կը գտնուի. ու Հայրդ՝ որ կը տեսնէ գաղտնիքը, բացայայտօրէն պիտի հատուցանէ քեզի»:

Բայց անոնք շատերու կողմէ կարելի է բացայայտ չնը-կատուին: Ճիշդ է, թէ անոնք խոկումին նկատմամբ ան-ուղղակի ակնարկներ են: Բայց Հին Կտակարանի հետեւ-եալ համարները խոկումի բացայայտ ակնարկներ են :

«Ե- էլ Իսաակ պի-սանել ՚ի դաշտին ընդ երեկո. ամբարձ պաշտ ի-ր՝ է- երե-ս պի Գայրն ո-ղորդ պասն»: (Ծնո-նդի ԻԴ:63)

«Եւ Իսահակ իրիկուան դէմ դուրս ելած էր՝ դաշտին մէջ խոկալու համար: Երբ իր աչքերը վերցուց ու նայեցաւ, ահա՛ ուղտեր կու գային»:

“And Isaac went out to meditate in the field at the eventide; and he lifted up his eyes and saw, and behold, the camels were coming.”

«Սիրտդ արտարոց խոկանն պահասիր, Բերան ամբարշտի պարասխանի ցայ պշարիս: Ընդոռնելի են ատաջի Տէառն Ճանապարհէ մարտոց արտարոց, վասն նոցա է- լեշնամիէ Բարեկամի լինին»: (Լաւկայ ԺԵ:28)

«Արդարին սիրտը կը խորհրդածէ՝ պատասխանելու համար, Իսկ ամբարիչտներուն բերանը չարիք կ'արտաբերէ»:

«Չի թէ յիշէի պէտպ յանկողնի իմոմ, ընդ ատասօրս կանխեալ խօսէի ընդ ինք»: (Սաղմոս ԿԲ:7)

«Երբ անկողինիս վրայ քեզ կը յիշեմ, գիշերուան պահերուն մէջ քու մասիդ կը խորհրդածեմ»: (Սաղմոս ԿԳ:6)

«Եւ անձինք յեր խոկասցեն յերկէտջ Տէառն...»: (Եսայի ԼԳ:18)

«Քու սիրտդ ահերու մասին պիտի խորհրդածէ ...»:

«Եւ մի մերժիցես ըստի օրինացս այսոցիկ՝ Բերանոյ իմամէ, է- խոկասցես՝ ի դոսս ի ցոտէ է- ի Գիշերի, պի իմասցես ատնել պամենայն Գրեալսդ ի դոս, է- ասոս աջողեացիս է- ողողեացես պճանապարհս ի, է- ասոս իւլամոց լինիցիս: Եւս

դասորտերէ՛մ շէշօւորացի՛ր եւ շա՛ղ լեւօմի՛
 մի՛ սանգիտիցես. եւ մի՛ երկնշիցես. սի
 ընդ շէ՛շ է Տէր Ասորտաժ ի՞նչ յամենայն
 րեղիս ուր եւ երջայցես» : (Յեւոս Ը:8-9)

«Այս Օրէնքին գիրքը բերանէդ թող չհեռանայ, հապա
 գիչեր-ցերեկ անոր մասին խորհրդածէ, որպէսզի բոլոր
 անոր մէջ գրուածները գգուչութեամբ գործադրես, քանի
 որ ա՛յն ատեն քու ճամբաներդ պիտի յաջողցնես, եւ
 ա՛յն ատեն, պիտի յառաջդիմես: Ահա՛ քեզի կը
 պատուիրեմ. Ուժովցի՛ր եւ քա՛ջ եղիլ, մի՛ ահաբեկիլ ու
 մի՛ գարհուրիլ. որովհետեւ Տէրը՝ քու Աստուածդ քեզի
 հետ է՝ ո՛ւր որ երթաս»:

*Հետեւաբար խորհրդածելը՝ խոկումը, Ս. Գրային
 հանգամանք ունեցող, աղօթելու ամենապէհ ձեւն է:*

- *- Նախապէս հրատարակուած երեք գիրքերը.
- Ա- «Լոյս ՚ի Լուսոյ» 2013
- Բ- «Լոյս ՚ի Լուսոյ Բ. - Զարթօնք» 2015
- Գ- «Լոյս ՚ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» 2017

*Հռովմեական Կաթողիկե Եկեղեցւոյ Սուրբերէն
Հայր Փիօ (Padre Pio)
ըսած է.*

*«Գիբրէեր կարդալով սրտացուած
Գիպու-Բի-ննէրով
մարդ Եստուած կը լնարուէ,
իսկ խոկալով
մարդ Եստուած կը Գտնէ» :*

-Ա-

ԿԵԱՆՔԸ

ԵՒ

ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «Ի՞նչ է ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ» խորագրեալ Ե. Գլուխէն (էջ 103 եւ 108):

Ուրեմն, ի՞նչ է ճշմարտութիւնը:

Երբ երկու ժամուայ առինքնող շարժանկար մը կը դիտենք, երբեմն նիւթով այնքան կը տարուինք որ այդ ժամանակահատուածին ինչպէս անցնիլը չենք զգար: Նիւթն ալ, եթէ բաւական ազդեցիկ ըլլայ, նոյնիսկ որոշ չափով կրնայ մեր աշխարհահայեացքը փոխել: Ինչո՞ւ կ'ազդուինք: Շարժանկարին ներկայացուցած զանազան պատկերները արդեօք ճշմարտութիւն են: Բոլոր պատմութիւնը որքան ալ ազդեցիկ ըլլայ, ճշմարտութիւն չէ, այլ պաստառին վրայ, միայն ու միայն, զանազան գոյներով ներդաշնակօրէն ի յայտ եկած պատկերներու շարժախաղ մըն է: Միակ ճշմարտութիւնը լոյսն է, որ երբ ժապաւէնին մէջէն անցնի, զանազան գոյներ առնելով պաստառին վրայ կը ցոլանայ: Մենք կը տեսնենք այս լոյսի շարժախաղին կենդանացուցած անձերը, վայրերը, առարկաները որոնցմով յառաջ կու գայ պատմութիւն մը: Երբ շարժանկարին ժապաւէնը փոխենք, պատմութիւնը կը փոխուի, բայց լոյսը կը մնայ նորէն՝ անփոփոխելի: Այդ անփոփոխելին է միակ ճշմարտութիւնը: Աստուծոյ լոյսն ալ, տիեզերքի պաստառին վրայ կը ցոլանայ ի յայտ բերելով մեր այս աշխարհի կեանքը:

«...Ես եմ ճանապարհն՝ եւ ճշմարտո՞ւ-»

Ինչն է կեանք...» (Յովհաննոս ԺԴ:6)

«...Ես եմ ճամբան ու ճշմարտութիւնը եւ կեանքը. ...»

ըսաւ Յիսուս: Ուրեմն մեր պարտականութիւնն է մեր այս կեանքին մէջ յայտնաբերել այդ ճշմարտութիւնը՝ Քրիստոսը, եւ չբաւականանալ պատրանքային (illusory) գոյութեամբ:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «ԱՍՏՈՒԱՄ ԿԱՅ ԹԷ ԶԿԱՅ» խորագրեալ Դ. Գլուխէն (էջ 84, 89-91, 92 եւ 94):

Նոյն կեանքն է, որ կը գործէ բոլորին մէջ. բոյսերուն մէջ, անասուններուն մէջ, իմ ու ձեր մէջ: Բայց կը յայտնուի տարբեր կերպարանքներով: Որեւէ երկու ձիւնի փաթիլ նոյնը չեն ըլլար: Անգլերէն ասացուածքը կ'ըսէ «variety is the spice of life»: Կան զանազան էլեկտրական լամբարներ (light bulbs), ոմանք պզտիկ՝ տկար լոյսով, ոմանք կը սփռեն զօրաւոր լոյս՝ մինչեւ հեռուները, ոմանք գունաւոր: Սակայն էլեկտրականութիւնը, որ կը հոսի ամէնուն մէջէն, նոյնն է: Տարբերութիւնները կը պատկանին լամբարներուն եւ ոչ էլեկտրականութեան: Մենք, մեր խորքին մէջ կը գտնենք այն էութիւնը, որուն միջոցաւ կը կենդանանան մեր Ֆիզիքական, զգացական եւ իմացական կազմածքները՝ մարմինները: Այդ էութիւնը՝ այդ «գիտակցութիւնը» կը կոչենք Աստուած:

Հին Հայաստանի մէջ երկու ընկերներ կը յաճախեն վանքի մը ճեմարանը: Երբ շրջանաւարտ կ'ըլլան, կը ձեռնադրուին կուսակրօն կղերական: Մին կը մեկուսանայ եւ իբր ճգնաւոր լերան մը գագաթը իր օրերը աղօթքով կ'անցնէ: Միւսը վանքը կը մնայ: Տարիները կ'անցնին եւ վանքը մնացողը վանահայր կը նշանակուի: Ան երբեմն-երբեմն որոշ թիւով աշակերտներ իր ճգնաւոր ընկերոջ քով կը ղրկէ, որպէսզի տեսնեն եւ սորվին նաեւ ճգնաւորի կեանքը: Ճգնաւորը բաւական ծերացած, իր աշակերտներուն խնդրանքներուն եւ պնդումներուն հետեւանք, վերջապէս օր մը, առաջին անգամ

ըլլալով, կ'որոշէ լեռնէն վար իջնել եւ վանք
այցելել:

Երկու ընկերներ զիրար ողջունելէ յետոյ
կ'երթան վանահօր սենեակը եւ իրարու կը
պատմեն իրենց յուշերը: Օգին տաքութիւնը
նեղութիւն կը պատճառէ: Վանահայրը
պատին վրայ կոճակ մը կը դարձնէ եւ
ձեղունէն կախուած հովահարը կը սկսի
դառնալ: Ճգնաւորը զարմացած, անմի-
ջապէս կը հարցնէ. «Այս ի՞նչ է»: Վանահայրը
կը բացատրէ, թէ վերջին տարիներուն նոր
գիւտեր եղած են եւ կ'ըսէ այդ «ելեկտրակա-
նութիւն» է: Ճգնաւորը կը հաստատէ, թէ
աշակերտներէն իմացած էր ելեկտրականու-
թեան մասին, բայց չէր կրցած լրիւ
ըմբռնել անոր իմաստը եւ հիմա հասկցած
ըլլալը կը յայտնէ: Քիչ յետոյ, երեկոյեան,
սենեակը կը մ'իջնէ: Վանահայրը պատին վրայ
ուրիշ կոճակ մը կը դարձնէ եւ սենեակը կը
լուսաւորուի: Ճգնաւորը զարմացած դարձ-
եալ կը հարցնէ «Աս ի՞նչ է»: Վանահօր
պատասխանը կ'ըլլայ «ելեկտրականութիւն»:
Ճգնաւորին միտքը կը սկսի պղտորիլ:
Ընդունած էր հովահարին ելեկտրականու-
թիւնը, բայց հիմա որ լոյսին ալ
ելեկտրականութիւն կ'ըսուի, չի համոզուիր,
սակայն ձայն չի հաներ: Քիչ յետոյ վանա-
հայրը «Լուրերը մտիկ ընելու ժամը եկաւ»
կ'ըսէ: Տուփի մը վրայ գտնուող կոճակ մը կը
դարձնէ եւ տուփը կը սկսի խօսիլ: Երբ
ձգնաւորը կը հարցնէ, թէ այդ ինչ է,
պատասխանը դարձեալ կ'ըլլայ «ելեկտրա-
կանութիւն»: Ճգնաւորը այլեւս չի դիմանար,

կ'առարկէ. «Հովահարին ելեկտրականութիւն ըսիր՝ ընդունեցի, լոյսին ելեկտրականութիւն ըսիր, չընդունեցի, բայց առ ի քաղաքավարութիւն ձայն չհանեցի եւ ընդունած ձեւացուցի, հիմա ալ այս խօսող տուփին ելեկտրականութիւն կ'ըսես, չեմ կրնար ընդունիլ: Վստահ եմ, որ զիս կը խաբես եւ կը ծաղրես»: Վանահայրը կը բացատրէ, թէ անոնք չեն ելեկտրականութիւնը, այլ անոնք ելեկտրականութեան ըրածին արդիւնքներն են, իսկ ելեկտրականութիւնը թեյերուն մէջ է ու կ'աւելցնէ. «Սա պատին վրայի երկու ծակերը կը տեսնե՞ս, ելեկտրականութիւնը հոն է»: Ճգնաւորը անմիջապէս կ'երթայ եւ կը նայի այդ ծակերուն մէջ եւ կ'ըսէ, թէ բան մը չի տեսներ: Վանահայրը ճարահատ, վերջապէս կ'ըսէ, թէ ելեկտրականութիւնը հասկնալու համար մատը պէտք է այդ ծակին մէջ խոթէ: Հետաքրքիր ճգնաւորը, գիտնալու համար, թէ ինչ է ելեկտրականութիւնը, մատը ծակին մէջ կը խոթէ: Անմիջապէս հոսանքը կը զարնէ եւ ճգնաւորը «առ» պոռալով կ'երթայ դիմացի պատին կը փակչի: Այս անգամ վանահայրը հետաքրքրուած, կ'ուզէ ճգնաւորին զգացածը գիտնար: Ճգնաւորին պատասխանը կ'ըլլայ. «Թէ՛ վրայէս եւ թէ՛ մէջէս բան մը անցաւ»: Վանահայրը կ'ըսէ. «Թէեւ աչքս միշտ վրադ էր, սակայն վրայէդ կամ մէջէդ անցնող բան մը չտեսայ»: Ճգնաւորը, որքան որ կը ջանայ իր զգացածը վանահօր բացատրել եւ հասկցնել, չի կարողանար: Ճարահատ կ'ըսէ.

«Անկարող եմ բացատրելու, եթէ դուն ալ իսկապէս կ'ուզես հասկնալ եւ գիտնալ թէ ինչ է ելեկտրականութիւնը, դուն ալ մատդ այդ ծակին մէջ խոթէ»: Վանահայրն ալ իր հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար, երբ մատը ծակը կը խոթէ, հոսանքը կը գարնէ եւ «ուա» պոռալով, ինքն ալ, կ'երթայ դիմացի պատին կը փակչի:

Մարդիկ վարժուած են միշտ մակերեսայինը տեսնել: Երբ զանազան լամբարներու շարքի մը նայինք, առ հասարակ կը տեսնենք իրենց տարբերութիւնները եւ ընդհանրապէս չենք տեսներ այն նոյն ելեկտրականութիւնը, որ կը հոսի բոլորին մէջէն: Մեզի կը մնայ փորձառութիւնը ունենալ այն ելեկտրականութեան, որ կը հոսի բոլոր լամբարներուն մէջէն եւ կը լուսաւորէ զանոնք: Ուստի, մենք ալ պատին վրայի այդ ծակին մէջ պէտք է խոթենք մեր մատը:

Եթէ ներհայեցողութեամբ մեր մտքի ուղղութիւնը դարձնենք դէպի մեր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի, կ'ունենանք Աստուածային փորձառութիւնը եւ ճշնաւորին նման մենք ալ մեր մատը խոթած կ'ըլլանք այդ ծակին մէջ: Իսկ եթէ մեր մտքին ուղղութիւնը ըլլայ դէպի դուրս՝ աշխարհի շլացուցիչ սա, տա (դա) եւ նա-ի վրայ, մեր փորձառութիւնն ալ կ'ըլլայ սատանայական:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «ԻՆՁ ԵՆ ՀԱԻԱՏԱԼԸ ԵՒ ՀԱԻԱՏՔԸ» խորագրեալ Ժ. Գլուխէն (էջ 314-315):

ԻՆՁՊԷՍ ԿԵՐՏԵԼ ԿԱՆ «ՀԱՄՏԵ» ՄԵ:

ա- Առաջին քայլը գիտակցութեան մակարդակի բարձրացումով ճշմարտութեան յայտնութեան փորձառութիւնը ունենալու կարելիութիւնը իմանալ ու գիտնալ է: Վստահ եմ, այսօր բոլոր աշխարհ այս

կարելիությունը արդէն իսկ իմացած է, քանի որ բոլոր կրօնքներն ալ նոյնը կը քարոզեն՝ հոգ չէ թէ տարբեր անուններ տան. «փրկութիւն», «չարչարանքէ ազատում», «երկինք երթալ» ... եւայլն: Այս քայլը պէտք է հաւատալու սկիզբը ըլլայ:

բ- Երկրորդ քայլը կը պատկանի իմացականութեան: Մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր կեանքը կ'ապրի համաձայն իր բնութեան, որ հետեւանքն է ծնողքէն ստացուած Ֆիզիքական եւ մտային ժառանգութեանց: Ամէն անձի բնութիւնը ուրեմն ի ծնէ որոշուած է: Ճիշդ է թէ անձի մը բնութիւնը կախեալ է իր ժառանգութենէն: Պէտք չէ մոռնանք նաեւ իր կեանքի պարագաները եւ փորձառութիւնները, որոնք նաեւ դեր կը խաղան անհատին բնութեանը ձեւաւորման: Կը թուի թէ մեր արարքները կ'որոշենք մեր ազատ կամքով: Ընդհակառակը, ընդհանրապէս մեր որոշումները միշտ կը համապատասխանեն մեր բնութիւններուն: Անհրաժեշտ է որ մեր իմացականութիւնը գործածելով վերաքննենք մեր արարքները եւ իմաստութեամբ որոշենք անոնց վնասակար թէ օգտակար եւ բարի ըլլալը մեզի եւ համայն մարդկութեան: Օգտագործելով մեր ազատ կամքը, պէտք է իմաստութեամբ խորհինք, խօսինք եւ գործենք միայն լաւագոյնը, օգտակարը եւ բարին, նոյնիսկ եթէ հակառակ ըլլայ այդ արարքը մեր բնութեան: Այս առաջին քայլն է ինքնափոփոխութեան, նաեւ ճամբան կը բանայ վստահութեան եւ անձնատուութեան: Անձի մը համար, յարատեւ ջանքով, կարելի է փոխել իր բնութիւնը՝ աւելի փափաքելի մակարդակի մը հասցնելու համար:

գ- Երրորդ քայլն ալ աղօթքով եւ խոկումով գործնականօրէն ցոյց տալ է յարատեւութիւն, անկեղծութիւն եւ վճռականութիւն: Ասոնց նպատակն ալ

հաւատալը փոխել է անխախտելի «հաւատք»ի: Աղօթքով ինդրուածը պէտք է ըլլայ Աստուածային ողորմութիւն ստանալու համար, որպէսզի անձին կամքը զօրացնէ: Չօրաւոր կամքը կը դիւրացնէ անձին ինքնափոփոխութիւնը եւ անձնատուութիւնը: Իսկ խոկումը անձին մտքին ուղղութիւնը կը կեդրոնացնէ իր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի վրայ: Ան, նաեւ կը լուսաւորէ հոգեկան յառաջացման ճամբան:

«Հաւատք»ը ինքնին որեւէ կերպով կեանքը չի փոխեր, բայց կը փոխէ անձը: Նման «հաւատք»ով անձը իր միտքը կը կեդրոնացնէ Աստուծոյ վրայ: Անկեղծութիւնը եւ յարատեւութիւնը անհրաժեշտ են: Հարցումներ եւ կասկածներ պիտի ծագին, փորձելու համար անձին «հաւատք»ի զօրութիւնը եւ իր անկեղծութիւնը:

Հետեւեալ գրութիւնը աւնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ» խորագրեալ Գ. Գլուխէն (էջ 170-174 եւ 175-176):

Ճշմարիտ խորհրդապաշտը գիտէ թէ միայն անձին ճշմարիտ էութիւնն է, որ ամէն ինչի գիտակից է: Ան, նաեւ ժամանակին գիտակից ըլլալով ժամանակը եւս կ'առարկայացնէ, հետեւաբար յաւիտենական է եւ ինք միայն ներկան կ'ապրի, այսինքն իր միտքը միայն իր ներկայ արարքին վրայ կեդրոնացած կ'ըլլայ: Ան, իր ճշմարիտ էութենէ զատ ամէն ինչ՝ ներառեալ իր փորձառական էութիւնը՝ անհատականութիւնը կ'առարկայացնէ: Ան շատ լաւ գիտէ թէ իր ճշմարիտ էութիւնը գիտնալը անկարելի է: Այդ էութիւնը Աստուծոյ Որդին՝ Քրիստոս ըլլալով մեր գիտցած սովորական մարդկային յատկութիւնները կը գերազանցէ եւ անոնց ենթակայ չէ: Հետեւաբար Ան ամենուն հասարակաց է, այսինքն ինքզինք ամենուն մէջ կը տեսնէ: Խորհրդապաշտ (mystic) ըլլալը ամէն անհատի պարտականութիւնն է: Ան Աստուծոյ կանչին

ընդառաջել է: Ան, տեսանելիին մէջ եւ տեսանելիին միջոցաւ Անտեսանելին հասկնալ է: Խորհրդապաշտերը անոնք են որոնք Աստուծոյ բոլոր խորհուրդներուն (mysteries) մէջէն Զինք կը տեսնեն: Ամէն անձ իր առօրեայ կեանքը ապրելով եւ իր բոլոր աշխարհիկ պարտականութիւնները կատարելով հանդերձ, կրնայ նաեւ խորհրդապաշտ մը ըլլալ: Աս հոգեկան արթնութեամբ եւ խոկումով կարելի կ'ըլլայ: Այս վերջինը՝ խոկումը վաղանցիկ պարապ արարք մը չէ: Ան գիտականօրէն, գործնականօրէն եւ փորձառականօրէն փաստուած զարթօնքի միջոց մըն է: Բայց ան յաջողութեան համար հաւատքի, համբերութեան եւ յարատեւութեան կը կարօտի: Ս. Հոգիի շնորհները Աստուծոյ զօրութիւններն են, իսկ խորհրդապաշտ անձն ալ այդ զօրութիւնները շարժման ենթարկելու կարողութիւնը ունի: Ճիշդ ասոր համար անհրաժեշտ է որ խորհուրդը (sacrament) կատարողը խորհրդապաշտ ըլլայ: Ամէն անհատի կեանքի նպատակը ճշմարտութեան օրէնքներու համաձայն «գիտակցաբար ապրիլ» եւ կատարելութեան ձգտիլ պէտք է ըլլայ: Ամէն մարդ Աստուած կը փնտռէ, բայց չ'ուզեր զԱյն գտնել, որովհետեւ գիտէ թէ երբ Աստուած գտնէ իր կեանքն ալ հիմնականօրէն պիտի փոխուի: Յաւելեալ գիտակցութեան հետ նաեւ պատասխանատուութիւնը կու գայ: Ճիշդ ասոր համար շատեր պարզ հաւատալով (belief) կը բաւականանան, որ կրաւորական (passive) է, իսկ հաւատքը (faith) գործնական (active) է:

Ոմանք կը խորհին թէ խորհրդապաշտութեան համար պէտք է մեկուսանալ եւ ձգնաւորի նման կեանք ապրիլ, ինչ որ իրենց առօրեայ կեանքի պարտականութիւններուն հետ չեն կրնար հաշտեցնել: Մեկուսացումը մտքի ուղղութեան փոփոխութեամբ պէտք է ըլլայ եւ ոչ թէ Ֆիզիքապէս առանձնանալով: Ամէն անձ իր

բոլոր պարտականութիւնները՝ «գործ»ի, ընտանեկան եւ այլ, կատարելով հանդերձ կրնայ խորհրդապաշտ ալ ըլլալ: Այս ուղղութեամբ պարտ է հետեւեալ հարցումները լրջօրէն ինքն իրեն հարցնել եւ պատասխաններն ալ ինք անձնապէս գտնել, որովհետեւ անոնք իր անձնական կեանքին կը վերաբերին:

ա- Ինչո՞ւ ծնայ:

բ- Կեանքին իմաստը եւ նպատակը ի՞նչ է:

գ- Ինչպէ՞ս կրնամ ծառայել:

Այս հարցումներուն պատասխանը լրջօրէն գտնելու համար անձը որոշ ինքնափոփոխութեան մը կը կարօտի: Այս ինքնափոփոխութիւնը կարելի կ'ըլլայ միայն երբ ինք կը յաջողի հետեւեալները իւրացնել եւ կատարել:

ա- Ինքնաքննութիւն- Առանց ինքնաքննութեան կարելի չէ սխալները գտնել եւ զանոնք սրբագրել: Ինքնաքննութեան հետեւանք է որ անձը իր մէջ հետեւեալ յատկութիւնները՝ համեստութիւն, արժանապատուութիւն, ուղղամտութիւն, պատիւ, յարգանք, ներդաշնակութիւն կամ համաձայնութիւն, յարատեւութիւն եւ համբերութիւն պիտի կերտէ: Կը նշմարենք թէ բոլորն ալ Ս. Հոգիի շնորհներն են: Ինքնաքննութիւնը անձին իր Հոգիին՝ Քրիստոսին, համարատուութիւնն (accountability) է:

բ- Աղօթել- Աղօթքը անձին իր հոգիին՝ Քրիստոսին՝ Աստուծոյ, հետ հաղորդակցութեան բանալին է: Աղօթքը անձը զօրութեան ազդավայրին հետ հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ: Աղօթքը առաջուց սորվուած բառերու թուրակօրէն արտասանութիւնը չէ, այլ ան Աստուած ձանձնալու եւ ինքնաճանաչման սրտաբուխ տենջանքն ու միջոցն է: Աղօթքը պէտք է մեզ արտաքին ազդեցութիւններէ ձերբազատէ: Ան գիտակցութեան մակարդակի փոփոխութիւն մը պէտք է յառաջ բերէ: Որպէսզի անձը ինքնամփոփուի պարտ է յարատեւ

աղօթել՝ այսինքն իր բոլոր կեանքը աղօթք մը ըլլայ: Աղօթքը պէտք է իր մէջ անձին օրուայ ունեցած խորհուրդ, խօսք եւ գործքերուն անդրադարձը պարունակէ: Ճշմարիտ աղօթքը բարձրաձայն խօսելով ինդրել է, այլ ան կ'ըլլայ լռութեան մէջ: Միայն լռութեան եւ խաղաղութեան մէջ է որ անձը կը գիտակցի Աստուծոյ ստացած շնորհներուն եւ դարձեալ միայն այդ լռութեան մէջ է որ կը կարողանայ հաղորդուիլ միանալ Անոր:

դ- Խոկում- Խոկումը մտքի կեդրոնացումն է իր ճշմարիտ էութեան՝ իր հոգիին՝ Քրիստոսի՝ Աստուծոյ վրայ: Այս ալ արդիւնքն է ապաշխարութեան եւ մտայնօրէն հեռացումը աշխարհիկ հետապնդումներէ: Ասիկա իր կեանքի բոլոր պարտականութիւնները անտեսել եւ ոտքերը ծալած նստիլ չի նշանակեր, այլ՝ պարտականութիւնները կատարել ամենալաւ կերպով, բայց կապուած չըլլալ անոնց արդիւնքներուն: Աստուծոյ վրայ կեդրոնանալ կը նշանակէ զինք տեսնել ամենուրեք եւ ամէն անձի մէջ եւ նման հայեացքով վարուիլ ամէն մի անհատի հետ: Այդ վարուելակերպը պէտք է ըլլայ այնպէս, ինչպէս պիտի ըլլար եթէ Յիսուս Քրիստոս ինք Ֆիզիքայէս ներկայ ըլլար մեր առջեւ:

դ- Կարգապահութիւն- Կարգապահութիւնը ամէն տեսակի արարքի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է: Անձը նաեւ կարգապահ պէտք է ըլլայ իր հոգեկան կեանքի մէջ ալ: Կարգապահութիւնը կը պահանջէ որ անձը իր ցանկութիւնները, իղձերը եւ փափաքները զսպէ, քան թէ անոնց անմիջական գոհացում տայ: Առանց այդ կարգապահութեան ցանկութիւնները եւ իղձերը շուտով կը բազմանան եւ անհատին միտքը գրաւելով յաջողութիւնը կը խափանեն:

ե- Սէր- Սէրը Աստուծոյ ներկայութիւնն է՝ ինչպէս նաեւ անձին միջոցաւ Անոր արտայայտութիւնը: Սիրոյ

արտայայտութիւնը յայտնի կ'ըլլայ անձին ցուցաբերած ծառայութենէն, գուր ու ողորմածութենէն, բարեպաշտութենէն, բարեսիրութենէն եւ Աստուածասիրութենէն ու Աստուածպաշտութենէն: Մանաւանդ այս երկու վերջինները միայն բոլոր ստեղծագործութիւնը, ներառեալ մեր թշնամիները, տարբեր կրօնքներու պատկանողները եւ մեղաւորները, սիրելով կարելի կ'ըլլայ: Աստուածասիրութիւնը ու Աստուածպաշտութիւնը պարզապէս «ես Յիսուս Քրիստոսը կը սիրեմ» ըսել չէ: Անտարակոյս Յիսուսը կը սիրենք, ի՞նչպէս չսիրել մեր վարդապետը: Անտարակոյս Յիսուս Քրիստոս մեր Աստուածն է, ինչպէս չսիրել մեր Աստուածը: Բայց եթէ նոյնիսկ մէկ հոգի մը՝ անձ մը չսիրենք, մեր Աստուածասիրութիւնը կեղծ կ'ըլլայ, քանի որ Քրիստոս այդ անձին ալ մէջն է:

«... Ըմէն ասէ՛մ յեւ, որովհետեւ արարել է միո՞ւմ յեղբայրցս այսոցիկ փոշրկանց՝ ինչ արարել է»: (Մարգէտոսի ԻԵ:40)

«... Քանի իմ այս եղբայրներուս փոքրագոյններէն մէկուն ըրիք՝ ինծի՛ ըրիք»:

«... Ըմէն ասէ՛մ յեւ, որովհետեւ ո՛չ արարել է միո՞ւմ ՚ի փոշրկանցս յայսցանէ, եւ ո՛չ ինչ արարել է»: (Մարգէտոսի ԻԵ:45)

« ... Քանի ասոնց փոքրագոյններէն մէկուն չըրիք՝ ինծի՛ չըրիք»:

Մարդ արարած պարզ ստեղծութիւն մը չէ, այլ շատ բարդ է: Ան թէ՛ գիտակցութիւն եւ թէ՛ ենթագիտակցութիւն ունի: Ան նաեւ խիղճ ունի, որմէ կը ծագի յանցաւոր ըլլալու զգացումը, ինչպէս նաեւ ամօթի զգացումը՝ խպնիլը: Անհատը ասոնց հետ դէմ-առ-դէմ գալի կը խրատչի, հետեւաբար կը նախընտրէ ինքնաքննութիւն չկատարել: Ուրեմն ինքնաքննութեան ար-

գեւեքներ կան, որոնցմէ մին վերեւ յիշեցինք: Կան նաեւ ուրիշ արգելքներ՝ ինչպէս եսասիրութիւնը: Անձը կապուած իր «Ես»ին, նոյնիսկ ինքնաքննութեան պէտք չի տեսներ: Անհամբերութիւնն ալ կրնայ արգելք հանդիսանալ: Անձին ձգտումը կրնայ լաւ ըլլալ, բայց յարատեւելու համբերութիւնը չ'ունենար: Ինքնաքննութիւնը անընդհատ պէտք է շարունակուի եւ անձը իր բոլոր կեանքի ընթացքին պարտ է արթուն, հսկող եւ աչալուրջ ըլլալ: Երբ անձը յաջողի կատարեալ խորհրդապաշտ մը ըլլալ, իր միտքը Աստուծոյ վրայ կեդրոնացած եւ նիւթապաշտութենէ ձերբազատուած, Քրիստոսի շնորհքով զարթօնքի պարգեւին կ'արժանանայ: Այս զարթօնքի գիտութեան լոյսին տակ անձը Աստուած կը տեսնէ ամենուրեք եւ ամէն անձի մէջ:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ՄԱՀԸ» խորագրեալ Գ. Գլուխէն (էջ 181-183):

Յիսուսի նման վարդապետ մը ունենալու բարեբախտութիւնը ունինք: Ինք յաջողեցաւ իր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնել եւ հասկնալ, թէ այս աշխարհը միայն երազ մըն է եւ ուզեց այդ իրողութիւնը մեզի սորվեցնել: Հետեւեալ համարները ցոյց կու տան թէ իր գիտակցութեան մակարդակը եւ մեր գիտակցութեան մակարդակները նոյնը չէին: Հետեւաբար մահը իրեն համար վերջաւորութիւն մը չէր ներկայացնէր եւ յօժարաբար դէպի խաչ գնաց:

- «Ես եւ Լայր իմ մի եմք»: (Յովհաննոս Ժ:30)
- «Ես եւ Հայրը մէկ ենք»:
- «... ես՝ չեմ յայտն աշխարհէ»: (Յովհաննոս Ը:23)
- «... ես աս աշխարհէն չեմ»:
- «Եւ ասէ ցնոսա. Դուք ՚ի ներքո՛ւս որ ասորի եմ, եւ ես՝ ՚ի վերո՛ւս որ անորի եմ»:

‘Դու՛ն՝ յաշխարհէ՛ւ՝ ասորի ե՛կ ես՝ շեմ՝ յայսմ՝

աշխարհէ՛» : (Յովհաննոս - Ը : 23)

«Ըսաւ անոնց. «Դուք վարէն էք՝ ես վերէն եմ. դուք այս աշխարհէն էք՝ ես այս աշխարհէն չեմ»:

Ինչպէս Յիսուս յաջողեցաւ, մենք ալ հետեւելով Իրեն, կրնանք մեր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնել եւ ներկայ երազին վերջ տալ: Ի՞նչ բան մեր երազներուն վերջ կու տայ. արթննալը կամ խոր քունի մուտքը: Երկուքն ալ գիտակցութեան մակարդակի փոփոխութիւն կը ներկայացնեն, մէկը դէպի «վեր», իսկ միւսն ալ դէպի «վար»: Կացութիւնը մեր այս «արթուն» կոչած գիտակցութեան մակարդակին համար ալ նոյնն է: Մեր այս «աշխարհիկ կեանք» կոչած երազը, «խորունկ քուն»ի մէջ մտնելով կրնայ վերջ գտնել: Բայց այս «խորունկ քուն»ին գիտակցութեան մակարդակը շատ աւելի ցած է, քան մեր առօրեայ խորունկ քունինը: Մարդիկ գիտակցութեան մակարդակը շատ աւելի ցած այս «խորունկ քուն»ը «մահ» կոչած են: Հոգին ամբողջովին մարմինէն քաշուած, մարմինն ալ այլեւս առանց հոգիին շնորհած կենսատու զօրութեան չի կրնար գոյատեւել: Մեր նախահայրերը այս իրողութիւնը լաւ գիտնալով «մեռեալները» ննջեցեալ կոչած են, որ քնացող կը նշանակէ: Նաեւ կարելի է այս «երազէն»՝ այսինքն մեր արթուն կոչած գիտակցութեան մակարդակէն աւելի բարձր գիտակցութեան մակարդակի մը հասնելով արթննալ եւ նոյնիսկ մարմինէն գիտակցաբար եւ ուզելով հեռանալ:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Գ. - ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ» գիրքի «ՄԱՐԴԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ-Մարմին եւ Հոգի» խորագրեալ Ա. Գլուխէն (էջ 55-58):

Դժբախտութիւնը այն է, թէ մեր առաջին երկու

մարմինները՝ նիւթական եւ մտային, այն աստիճան
կապուած են աշխարհին՝ արտաքին տուեալներուն, որ
նոյնիսկ անտեղեակ ենք որեւէ ներքին հարստութեան
գոյութեան:

«Մի՛ Գանձէ՛ յեւ Գանձ» յերկրի, ո՛ր ցեց
է- ո՛րիճ ապականէն, է- ո՛ր Գողէ՛ ական
Ըստանէն է- Գողանան: Այլ Գանձեցէ՛ ի
յեւ Գանձ» յերկրնա, ո՛ր ո՛չ ցեց է- ո՛չ
ո՛րիճ ապականէն, է- ո՛չ Գողէ՛ ական
Ըստանէն է- Գողանան: Զի ո՛ր Գանձի
յեր էն, ա՛նոյ է- սիրոյ՛ յեր լիցի»:
(Մարբէն Զ:19-21)

«Երկրի վրայ գանձեր մի՛ դիպէք ձեզի, ուր ցեցը եւ
ժանգը կ'ապականեն, ուր գողերը պատ կը ծակեն ու
կը գողնան: Հապա երկի՛նքը գանձեր դիպեցէք ձեզի,
ուր ո՛չ ցեցը եւ ո՛չ ժանգը կ'ապականեն, ու ո՛չ գողե-
րը պատ կը ծակեն եւ կը գողնան: Որովհետեւ ձեր
գանձը ո՛ւր որ է, ձեր սիրտն ալ հո՛ն պիտի ըլլայ»:

Կարծէք թէ մարդկութեան ջախջախիչ մեծամաս-
նութիւնը «ներքին» թմբիրի (coma) մը մէջ է: Պարտ
ենք այս քունէն արթննալ:

«...արի որ ննջեալ, է- կանգնեա՛ց ՚ի
մեռելոց, է- լոսա-որեացէ պէտեւ
Քրիստոս»: (Եփեսացի Ե:14)

« ...Արթընցիր, դուն որ կը քնանաս եւ կանգնէ
մեռելներէն ու Քրիստոս քեզի լոյս պիտի տայ»:

Պարտ ենք մեր ուշադրութեան ուղղութիւնը
դարձնել դէպի մեր ներքին հարստութեան, քան թէ
նիւթական աշխարհի հարստութեան կամ մտային
խորհուրդներու, ցանկութիւններու եւ զգացումներու
հարստութեան: Միթէ չէ՞ գրուած.

«... որպէս զժողովուրդս որ ինչս ունիցին՝
 մտանիցեն յարեւոյտ-թիւն Ասորոշոյ :
 Դիւրագոյն իցէ մալխոյ ընդ ժակ ասղան
 անցանել, իսկ մեծաբան յարեւոյտ-թիւն
 Ասորոշոյ մտանել» : (Ղուկասոս ժԸ : 24-25)

«Որչա՛փ դժուար է Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել
 անոնց, որ Հարստութիւն ունին: Քանզի ակելի դիւրին
 է, որ ուղար յանդին ծակէն անցնի, քան թէ Հարուստը
 Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնէ»:

**Երբ զարթօնքին՝ այդ արթնութեան եւ բարձր
 գիտակցութեան արժանանանք, այն ատեն տեղեակ
 կ'ըլլանք, թէ ամէն ինչ Աստուծոյ արտայայտու-
 թիւններն են: Անհուն սէրը կը ժայթքի մեր մէջ
 հանդէպ բոլորին եւ մենք ալ կը յայտարարենք.**

«Ես եւ Հայր իմ մի եմք» (Յովհաննոս ժ : 30)

**Այս աստիճանի հասնելու համար նախ պարտ ենք
 Աստուածապաշտ ըլլալ, յետոյ մեր բնոյթը փոխել եւ
 մեր կենցաղը շտկել, քանի որ գրուած է.**

«Օսո՛րեաց ՚ի խաւարի լո՛յս ուղղոց» :
 (Սաղմոսաց ճԺԸ : 4)

«Ոսուրին մէջ լոյս կը ծագի ուղիղներուն» : (ՃԺԲ : 4)

«Ճանապարհով արդարոց որպէս լո՛յս թափեն
 ասաջնորդեն եւ լոսաւորեն, մինչեւ ցիւն
 լոսաւորեսցէ» : (Լուկաց Գ : 18)

«Բայց արդարներուն ճամբան ծագող լոյսի պէս է, Որ եր-
 թալով կը լուսաւորուի, մինչեւ կատարեալ օր ըլլայ»:

**Հարկաւ, յաջողութեան համար, բնոյթի եւ կենցաղի
 փոփոխութիւնները կարեւոր են, բայց բաւարար չեն:
 Պարտ ենք նաեւ մենք զմեզ ձերբազատել նիւթական եւ
 մտային հարստութիւններէն: Բաւական դժուար է
 նիւթականէն բաժնուիլ, բայց կան անձեր, որոնք**

մեկուսացմամբ ճգնաւորի կեանք կ'ապրին: Մեկուսացումը պէտք չէ Ֆիզիքական ըլլայ, այլ՝ մտային: Երկրորդը՝ ձերբազատում մտային հարստութենէ, շատ աւելի դժուար է: Մեր խորհուրդներուն անընդհատ ողողումը արգելք կը հանդիսանայ այդ գարթօնքին:

Խորունկ քունը մեզի նոր զօրութիւն կու տայ, որովհետեւ խորունկ քունի մէջ խորհուրդներու ողողումը կը դադրի եւ մեր անհատականութիւնն ալ ներքին Քրիստոսի հետ կը նոյնանայ: Բայց, դժբախտաբար, խորունկ քունի մէջ գիտակցութեան մակարդակը այնքան ցած է որ տեղեակ չենք կրնար ըլլալ այս իրողութեան: Պարտ ենք նոյն փորձառութիւնը ունենալ երբ արթուն ենք: Ինչպէս խորունկ քունի մէջ, աս կարելի կրնայ ըլլալ նաեւ արթուն գիտակցութեան մակարդակի մէջ, պայմանաւ որ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնենք: Աս ալ կարելի է խոհումով:

Ինչպէս վերեւ ներկայացուած էր, հինգերորդ եւ վեցերորդ խակրաները մարդկային մարմինը կազմող հինգերորդ տարրին՝ «Եթեր»ին հետ կապ ունին: «Եթեր»ը միջոցը կը ներկայացնէ: «Եթեր»ը նաեւ խորհուրդներու վայրն է: Ճիշդ է թէ մարդու մարմինը ծաւալ մը ունի եւ միջոցին մէջ որոշ տեղ մը կը գրաւէ, բայց միջոցը ինքը անհուն է: Հետեւաբար երբ խորհուրդները դադրեցնենք «Եթեր»ը խափանող ոչինչ կը մնայ: Գիտցուած իրողութիւն է, թէ տիեզերքը՝ միջոցը՝ «Եթեր»ը, իր պարունակած Ֆիզիքական մարմիններէն՝ աստղախումբերէն, մոլորակներէն ... զատ, ըստ բնագիտութեան, իր մէջ կը պարունակէ նաեւ «Մութ զօրութիւն»ը՝ Ս. Հոգին, որով պարապութիւն մը չէ: Հետեւաբար երբ խորհուրդները կը դադրին եւ «Եթեր»ն ալ խափանուած չըլլար, «Եթեր»ին պարունակութիւնն ալ՝ Ս. Հոգին անձին «տեսանելի» կ'ըլլայ:

Բնաւ պիտի շտապրենէ պրպրելէ,

է- ի վերջոյ պիտի հասնենէ հոն՝

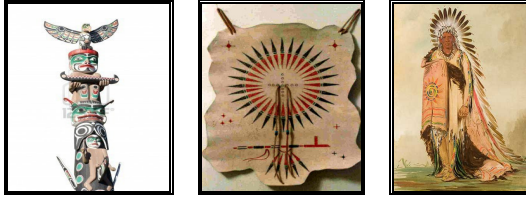
որկէ սկսած էինէ,

է- պիտի անդրադառնանէ թէ արաջին

անգամն է,

որ անոր կը գիտակցենէ:

Թ. Ս. Էլիօթ (Շ. Տ. Eliot)

**ՀԻՄՆԻՄԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲՆԻԿՆԵՐԷՆ ՍԻՈՒ
(SIOUX) ՅԵՂԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ**

Աստուած, իր ստեղծած բոլոր էակները, ի բաց առեալ մարդ էակը, ի մի կը Հաւաքէ եւ Հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ.

-Աստուած. «Բան մը կայ, որ առ այժմ մարդոցմէ կ'ուզեմ պաշէլ, մինչեւ որ անոնք այդ բանին արժանի ըլլան: Այդ ալ այն գիտակցութիւնն է, թէ իրենք կը ստեղծեն իրենց ճշմարտութիւնը»:

-Արծիւր կ'ըսէ. «Վնծի տուր, ես զայն լուսին տանիմ»:

-Աստուած. «Ոչ, օր մը Հոն կ'երթան եւ կը գտնեն»:

-Չուկը կ'ըսէ. «Ես զայն ովկիանոսին յատակը կը տանիմ»:

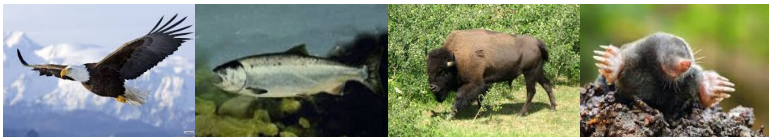
-Աստուած. «Ոչ, Հոն ալ կ'երթան»:

-Գոմէշը կ'ըսէ. «Ես զայն Հեռուն՝ դաշտերուն մէջ կը թաղեմ»:

-Աստուած. «Ոչ, անոնք երկրին խաւերը կը կեղեքեն եւ Հոն ալ կը գտնեն»:

-Խլըդամուկը, որ Մայր երկրին խորքը՝ ծոցին մէջ կ'ապրի եւ ֆիզիքական աչքի տեսողութիւն չունի, այլ միայն Հոգեկան աչքերով կը տեսնէ, կ'ըսէ. «Իրենց մէջ պաշէ»:

-Աստուած կ'ըսէ. «Եղաւ»: Եւ այդպէս ալ կ'ըլլայ:

-Բ-

ՆՊԱՏԱԿԸ ԻՐԱԿԱՆԱՅՆՆԵԼՈՒ
ՄԻՋՈՅԸ

ՆՊԱՏԱԿԸ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑԸ

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ» խորագրեալ Ե. Գլուխէն (էջ 110-111):

Երբ պայծառ օր մը ծովեզերք կեցած դիտենք, ի՞նչ կը տեսնենք: Պատասխանը շատ հաւանական է, որ ըլլայ «ծովը»: Եթէ հարց տանք «ուրիշ ի՞նչ կը տեսնենք», կրնանք ըսել «ջուր» եւ նոյնպէս ճիշդ է: Եթէ հարց տանք երրորդ անգամ մը եւս «ուրիշ ի՞նչ կը տեսնենք», նոյն ճշգրտութեամբ կրնանք պատասխանել «ալիքներ»: Կը տեսնենք երեք տարբեր բան, բայց անկարելի է երեքէն որեւէ մէկը տեսնել միւսերէն անջատ: Ծովը, ջուրը եւ ալիքները միասին կը կազմեն երրորդութիւն մը: Ծովը ամբողջութիւնն է, ջուրը՝ գործիչ միջոցը, ալիքները՝ անոր խաղը եւ արտայայտութիւնները: Եթէ ուշադրութեամբ դիտենք, կը տեսնենք, որ ալիքներ կու գան ու կ'երթան: Կան տարբեր մեծութեամբ ալիքներ: Երբեմն մեծ ալիք մը կու գայ եւ կը կլլէ պատիկ ալիքները: Պատիկ ալիք մը կը նայի իր բոլորտիքը, կը տեսնէ աւելի արագ յառաջացող եւ աւելի մեծ ալիք մը: Կը նախանձի եւ կու լայ իր դժբախտութեան վրայ: Կը տեսնէ իր դրացի ալիքը որ կ'անհետանայ: Ինք ալ մեռնելու եւ անհետանալու վախով կը շարունակէ գոյատեւել: Փոխանակ բոլորտիքը եւ միւս ալիքները դիտելու, գոնէ քիչ մը ներհայեցողութեան գիտակցութիւնը ունենայ եւ դէպի ներս՝ իր մէջ նայի, պիտի տեսնէ, որ ինք ջուր է եւ այն մեծ եւ արագ յառաջացող ալիքն ալ ջուր է: Արդէն այդ վայրկեանէն իսկ իր բոլոր դժբախտութիւնները կը փարատին: Պիտի գիտակցի, թէ եթէ նոյնիսկ դադրի որպէս ալիք գոյատեւելէ, դարձեալ պիտի մնայ որպէս ջուր, որ անմահ է:

Մենք որ ծովու ալիք չենք, կրնանք ներհայեցողութեան գիտակցութիւն ունենալ: Անոր միջոցաւ կրնանք ունենալ նաեւ փորձառական գիտութիւնը մեր ճշմարիտ էութեան, որ է անմահ՝ նոյն ինքն Քրիստոս: Այն ատեն երբ Յիսուս ըսէ «խաչդ առ եւ ետեւէս եկուր», մենք ալ իրեն նման յօժարաբար կ'երթանք խաչուելու՝ խաչելու մեր «Ես»-ը: Եթէ գիտնանք, փորձառութեամբ եւ ոչ իմացականօրէն, թէ մեր իսկական էութիւնը մեր «Ես»-ը չէ, այլ Քրիստոս ինքն է, դիւրաւ կրնանք ըսել: «Մահ ո՞ւր է քու խայթոցդ»: Երբ կարենանք խաչել մեր «Ես»-ը, այն ատեն ի յայտ կու գայ Քրիստոս, Իր Լոյսը կը ճառագայթէ ուր որ ըլլանք եւ ուրախութեամբ կրնանք տալ այն նոյն աւետիսը որ երկու հազար տարի առաջ հրեշտակները տուին:

«Քրիստոս յարեա՛ ի մեռ-ելոց»:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «Ի՞նչ է ԱՂՕԹՔԸ» խորագրեալ է. Գլուխէն (էջ 166-167 եւ 174-187):

Աղօթքը կարելի է բաժնել զանազան մասերու:

ա:-Երկրպագութիւն

բ:-Աղերսանք

գ:-Փառաբանութիւն

դ:-Հաւատք

ե:-Անձնատուութիւն

զ:-Օրհնութիւն

է:-Խոկում՝ ներհայեցողութիւն

է:- ԽՍՈՎՈՒՄ (ԱԵՐՀԱՅԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆ).

Ներհայեցողութիւնը կը համարուի անձայն՝ լռելեայն աղօթք: Անոր նպատակն է կերտել «մաքուր սիրտ»՝ միտք մը որ ուշիմ է եւ արթուն՝ առանց խորհուրդներու ողողումի: Լերան քարոզին մէջ ալ

Յիսուս կ'ըսէ.

«Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ էն սրտիւն, **չի նո՛ւա** **չԼսարոսա՞ ցեօցէն**» : (Մարքէոսի Ե:8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք պիտի տեսնեն Աստուած:»

Արդեօք ասկէ աւելի լաւ աղօթք մը կըրնայ ըլլա՞լ: Աղօթող անձին միակ փափաքը պէտք է ըլլայ Աստուած տեսնել: Աւետարանն ալ կ'ըսէ.

«Երանի խղցելէալ է- **ժարասի իցէն սրտարո-՞նէան**, **չի նո՛ւա** **յա՛գեացին**» : (Մարքէոս Ե:6)

«Երանի՛ անոնց որ անօթի ու ծարու են արդարութեան, վասն զի անոնք պիտի կշտանան»:

«Երանի **սգասորաց**, **չի նո՛ւա** **մխիթարեացին**» : (Մարքէոսի Ե:4)

«Երանի՛ սգաւորներուն, վասն զի անոնք պիտի մխիթարուին»:

«Բայց **խնորեցէ՛լ** **չարէայո-՞նէն Լսարոս-ժոյ. է- այն** **յա-՛ւլցի Յեւ**» : (Ղուկասոս ԺԲ:31)

«Բայց դուք Աստուծոյ թաղաւորութիւնը խնդրեցէք եւ այդ բոլոր բաներն ալ ձեզի պիտի տրուին»:

Երբ անձը Աստուած տեսնէ, այսինքն երբ Քրիստոս լրիւ ի յայտ գայ անոր մէջ, այն ատեն, անձը թէ՛ Աստուած փառաբանած կ'ըլլայ եւ թէ՛ Աստուծոյ օրհնութիւնը կը սփռէ իր շուրջը: Քանի որ Աստուած ալ հաւանած է այդ անձին միջոցաւ ի յայտ գալ, սա ինքնին ապացոյց է անձին խոնարհութեան, հաւատքին եւ անձնատուութեան:

Աղօթքը ճշմարտութիւնը չի փոխեր, որպէսզի ճշմարտութիւնը յարմարի անձին կարիքներուն, այլ կը փոխէ անձը, որպէսզի անձը յարմարի ճշմարտութեան: Ծշմարիտ աղօթքը կը բարձրացնէ մարդկային

գիտակցութեան մակարդակը, որով անձը կը տեսնէ միութիւնը բազմաթիւին մէջ եւ կ'ըմբռնէ Անոր կամքը եւ կ'իւրացնէ զայն: Երբ իր կամքը կը նոյնանայ Աստուծոյ կամքին հետ, շատ դիւրաւ կը հանդուրժէ ամէն տեսակ դժուարութեանց եւ ցաւի, ինչպէս Յիսուս յօտարաբար հանդուրժեց խաչը եւ մահը: Ծննդաբերութեան ատեն Աստուծոյ կամքը նորածինին միջոցաւ յայտնուիլ է: Աս ալ նոյնն է մօր կամքին հետ, որն է ծնունդ տալ երախային: Որովհետեւ երկու կամքերն ալ նոյնն են, մայրը յօտարաբար կը հանդուրժէ ծննդաբերութեան բոլոր ցաւերուն եւ, հակառակ իր ցաւերուն, խնդումներն կը դիմաւորէ նորածինը:

«Ես»-ին բռնապետութեան հետեւանք, անձը, անգիտակից ճշմարիտ էութեան, կը ստեղծէ չաստուած մը, կը դնէ զայն իրմէ դուրս՝ հեռուն եւ կ'աղօթէ «աստուծոյ» մը որ գոյութիւն չունի: Ըշմարիտ աղօթքը պէտք է ըլլայ ներհայեցողութեամբ, որպէսզի, թէ՛ մարմինը, թէ՛ միտքը եւ թէ՛ իմացականութիւնը դառնան հետազօտութեան աշխատանոց մը (laboratory), ուր անձը շարունակէ իր պրպտումները, որպէսզի իր մէջ ունենայ Աստուծոյ ներկայութեան փորձառութիւնը: Երբ անձը Աստուած իրմէ անջատ կը տեսնէ, ուրիշներն ալ իրմէ անջատ կը տեսնէ: Մակայն Աստուած ամէն անձի մէջ է, բայց կը թուի, թէ գոնէ գիտակցականօրէն, ամէն անձ Աստուծոյ մէջ չէ:

Ըշմարտութեան յատկութիւններն են էութիւն, Գիտութիւն եւ Երանութիւն: Մարդու միտքը, «Աստուծոյ Լոյսը»՝ գիտակցութիւնը ցոլացնող միջոցն է, ինչպէս լուսինը կը ցոլացնէ արեւին լոյսը: Մարդիկ, իրենց միտքերուն որակին համաձայն, կրնան ըլլալ թոյլ՝ ծոյլ, զբաղ՝ գործունեայ կամ հանդարտ՝ մաքուր: Ծոյլ մարդը, որուն միտքը թուլցած է, ոչ իղձ ունի ոչ

ալ հոգեկան յառաջացման փափաք: Ան ոեւէ մէկու բնաւ օգուտ չունի եւ ոչ ալ ինքզինքին: Չի գործեր՝ օրերը կ'անցնէ պարապի, կարծես քունի մէջ ըլլար:

«Ասորո-բի-ն ունի պնանային • անչն

Գործարեայ՝ խաղցիցէ» : (Լուսկայ ԺԹ:15)

«Մուլութիւնը խորունկ քուն կը բերէ եւ թոյլ մարդը անօթի կը մնայ»:

Հոս նշուած անօթին, հոգեկան հացի անօթի է եւ չունի Աստուծոյ շնորհքները: Սակայն այս անձն ալ գոյութիւն ունի, ուրեմն է փաստ «Էութեան», որով Աստուծոյ մաս կը կազմէ:

Անձեր, որոնց միտքը զբաղ է, կ'ըլլան գործունեայ՝ կ'աշխատին անընդհատ: Շնորհիւ անոնց, քաղաքակրթութիւնը ունեցած է իր յառաջդիմութիւնները: Այս անձերը փաստ են, թէ՛ «Էութեան» եւ թէ՛ «Գիտութեան» գոյութեան:

Այս անձերուն, նաեւ ընդհանուր առմամբ համայն մարդկութեան, կը պակսի «Երանութեան» փորձառութիւնը: Երբ անձին միտքը խորհուրդներու ողորդմով «հարուստ» կ'ըլլայ, այդ անձին՝ հարուստ մարդուն համար, շատ զժուար կ'ըլլայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել:

«... որպէս զ-ժո-արա- որ ինչս ունիցին՝

մտանիցէն յարգայտ-բի-ն Ասոր-ժոյ :

Ի-րա-Գոյն իցէ մալխոյ ընդ ժակ ասդան անցանել, խան մեծասրան յարգայտ-բի-ն

Ասոր-ժոյ մտանել» : (Ղուկասոս ԺԼ:24-25)

«Որչա՛փ դժուար է Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել անոնց, որ հարստութիւն ունին: Քանզի աւելի դիւրին է, որ ուղտը ասեղին ծակէն անցնի, քան թէ հարուստ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնէ»:

Կան նաեւ քիչ թիւով անձեր «սրտով մաքուր», որոնց միտքը հանդարտ է եւ կեդրոնացած միայն Աստուծոյ վրայ: Անոնք բացարձակ իշխանութիւն ունին իրենց խորհուրդներուն վրայ: Ասոնք, մեղուի պէս չեն գործեր, այլ իրենց գործքերն են միայն ամենաանհրաժեշտ արարքները: Երբեմն գործունեայ մարդիկ անգիտակցաբար եւ սխալ դատողութեամբ զիրենք ծոյլ կը համարեն: Այս անձերուն եւ ծոյլ անձերուն միջեւ մե՛ծ տարբերութիւն կայ: Ծոյլ մարդուն միտքը քնացած է, իսկ «սրտով մաքուր» մարդուն միտքը կատարելապէս արթուն, ուշիմ եւ աշխոյժ է, նոյնիսկ գործունեայ մարդուն միտքէն ալ ակելի: Ան Աստուած տեսած եւ իր միտքը Անոր վրայ կեդրոնացուցած, կ'ապրի երանութեան մէջ: Ան չի գործեր, ոչ թէ ծոյլ ըլլալուն համար, այլ որովհետեւ գիտէ թէ ամէն ինչ Աստուծով կատարեալ է, որով գործելու պէտք չկայ: Աւետարանի մէջ ո՞ւր գրուած է, թէ Յիսուս գործի գնաց կամ աշխատեցաւ, բայց երբ անհրաժեշտ էր, թէ՛ բժշկեց եւ թէ՛ մեռելները յարուց: Այսպիսի անձեր լրիւ ի յայտ կը բերեն ճշմարտութիւնը, ի յայտ բերելով ոչ միայն անոր էութիւնը եւ Գիտութիւնը, այլ նաեւ Երանութիւնը:

Այս երանութեան հասնելու համար աղօթքներուն նպատակը «մաքուր սիրտ» կերտել պէտք է ըլլայ: Միտքը բանալին է թէ՛ գերութեան եւ թէ՛ ազատագրութեան: Անձին կը մնայ ճշդել ինչպէս գործածել այդ միտքը: Կրնայ տիրապետել անոր եւ զայն կեդրոնացնել Քրիստոսի վրայ, բայց կը թուի թէ մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իրենց միտքերը յանձնած են իրենց «Ես»-երուն: Ան ալ, անձնասէր եւ խաբեբայ, իր իշխանութեան շարունակութիւնը ապահովելու համար, կը ստեղծէ խորհուրդներու ողորդում մը, որ զբաղ կը պահէ միտքը եւ այս

խորհուրդներու «վարագոյրը» արգելք կը հանդիսանայ, որպէսզի անձը տեսնէ իր իսկական էութիւնը՝ Քրիստոս:

«Եյր Աեւ՝ Բժիշկ է սրբի. ցեց ոսկերաց

«Իրոյ Ըոգած» : (Լուսկայ ԺԴ:30)

«Հանդարտ սիրտը մարմնին կեանք է, Բայց նախանձը ոսկորներուն փտտութիւն է»:

Հանդարտ սիրտը Խորհուրդներէ մաքրուած միտքն է: Անձին պարտ է վերահաստատել իր իշխանութիւնը՝ իր միտքին վրայ: Անկարելի կը թուի խորհուրդներու ողողումը դադրեցնել, բայց կարելի է բացարձակապէս արթուն, ուշիմ, գիտակցաբար եւ ուշադրութեամբ հետեւիլ եւ «տեսնել» զանոնք՝ իր մտքի աչքով, առարկայականօրէն, իբր թէ խորհուրդները իրը չըլլային: Անձը պարտ է իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իրարու շարունակական, սակայն տարբեր խորհուրդներու միջեւ գտնուող լուծեան կարճ ժամանակամիջոցին վրայ, ուր բնաւ խորհուրդ գոյութիւն չունի: Եթէ առանց յուսահատութեամբ յարատեւէ, ժամանակի ընթացքին կարելիութիւնը կ'ունենայ «վարագոյրին ճեղքէն» վաղանցիկօրէն նշմարել իր ճշմարիտ էութիւնը: Երբ ուշադրութիւնը չի կեդրոնանար իր խորհուրդներուն վրայ, անոնց ողողումը կը դադրի: Հետեւաբար «վարագոյրը» աւելի կը բացուի եւ կը տեսնէ Աստուած՝ Քրիստոս լրիւ ի յայտ կուգայ իր մէջ, որովհետեւ ան կ'ըլլայ «մաքուր սրտով»: Աստուածային շնորհքը կը պատէ անձը: Ճիշդ է թէ Աստուածային շնորհքը արդէն պատած է ամէն անձ, բայց անձը փորձառական գիտակցութիւնը կ'ունենայ այդ շնորհքին, երբ կը միանայ Աստուծոյ կը «համտեսէ» անմահութիւնը եւ այն ատեն կրնայ ըսել ես աշխարհի մէջ եմ բայց

«... Ես՝ շեմ՝ յայսմ աշխարհէ : » (Յովհաննոս Բ : 23)
«... ես այս աշխարհէն չեմ . » :

Աս է ճշմարիտ անձնատուութիւնը, որ կը ծագի ճշմարիտ հասկացողութենէ, քան թէ յուսահատութենէ : Համայն մարդկութիւնը կը փնտռէ Փրկիչքական, մտային՝ զգացական եւ իմացական անդորրութիւն եւ խաղաղութիւն : Բիւրաւոր անգամ փաստուած է, թէ «Ես»-ը անկարող է այդ ապահովութիւնը հայթայթելու : Ահա ճշմարիտ աղօթքը : Սաղմոսերգուն կը գրէ .

«Անխեցե՛լ է- թաներո՛ւ- չի՛ Ես Եմ

Ասորո՛ւ- առջ » : (Սաղմոսաց ԽԵ : 11)

«Հանդարտ կեցէ՛ք ու գիտցէ՛ք թէ՛ ես եմ Աստուած» :
(Սաղմոսաց ԽԶ : 10)

Հանդարտ կենալ կը նշանակէ լուռ մնալ, գործունէութիւնները եւ խորհուրդները դադրեցնել, ինչպէս վերեւ սահմանեցինք «սրտով մաքուր» անձը :

«Ե- մի կերպարանի՛ չի կերպարանօ՛ւ աշխարհիս
այսորե՛կ, այլ նորոգեցարո՛ւ- չի՛ նորոգո՛ւ-
Թի- ն միայ յերոց, առ ՚ի շննել յեւ
չլա՛ւն, է- երեւ չինչ էն կամէն
Ասորո՛ւ- թոյ, Բարին է- Հաճոյն է-

կարարեալ » : (Հովհանայեցիս ԺԲ : 2)

«Եւ մի կերպարանիք այս աշխարհին կերպարանքովը, հապա ձեր մտքին նորոգութիւնովը նորոգուեցէ՛ք, որպէս զի քննէք թէ ի՞նչ է Աստուծոյ կամքը, որ բարի ու հաճելի եւ կատարեալ է» :

Մտքով նորոգուելին ալ կը նշանակէ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի վրայ, քան թէ խորհուրդներու : Խորհուրդները կը ծագին «Ես»-էն եւ անոր աշխարհիկ սա տա (դա) եւ նա-ի յարումներէն, ինչպէս նաեւ իր անցեալի փորձառու-

Թիւններէն (յիշողութիւն) եւ ապագայի արարքներէն (ցանկութիւն): Այս վերջին երկուքը գոյութիւն չունին, քանի որ ոեւէ անձ չի կրնար Ֆիզիքապէս ապրիլ ոչ անցեալի եւ ոչ ալ ապագայի մէջ: Մարդ արարած, իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան, միայն ներկան կ'ապրի: Ուրեմն, ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնացուի միայն ներկային վրայ եւ ոչ թէ անցեալի արարքներուն եւ զղջումներուն, կամ ապագայի ակնկալութիւններուն վրայ: Աստուած դուրսէն ոչինչ կ'ընէ անձին, այլ ամէն ինչ՝ միայն անձին միջոցաւ: Ճիշդ ասոր համար անգլերէն առածը կ'ըսէ. «God helps those who help themselves»: Աստուծոյ շնորհքներուն արտայայտութիւնը չխաբանել անհատին պատասխանատուութիւնն է: Կարդանք.

«Եթէ մարդու-ցանիցեա պարարաւ ինչ
վերայ սեղանոյ, եւ անոր յիշիցեա՝ եթէ
եղբայր ինչ ունիցի ինչ խելք պէ՛ն, թող
պարարաւ ինչ առաջի սեղանոյն. եւ երթ
նախ Լաշտեաց ընդ եղբօր ինչմ, եւ ապա
եկեալ մարդու-աջիք պարարաւ ինչ» :
(Մարգեհոն Ե: 23-24)

«Ուրեմն եթէ քու ընծադ սեղանին վրայ բերես ու Հոն միտքդ դայ թէ քու եղբայրդ քեզի դէմ բան մը ունի, Հոն ձգէ ընծադ սեղանին առջեւ, դնա առաջ եղբօրդ Հետ Հաշտուէ ու ետքը եկուր որ քու ընծադ մատուցանես»:

Խորան բերուած ընծան՝ նուէրը աղօթքն է: Ըստ այս համարին, ճշմարիտ աղօթքը պէտք է ըլլայ միայն «մաքուր սրտով», որովհետեւ ան որ մաքուր սիրտ ունի իր միտքը այլեւս չունենար որեւէ յարում, նախապաշարում, յոռետեսութիւն, ինքնակարեկցութիւն, քրթմնջանք, նախանձ, ատելութիւն, ցաւ ու վիշտ, սխալ հասկացողութիւն, վախ, կարօտ, որեւէ

տեսակի սահմանափակում, զայրոյթ, բարկութիւն կամ դժգոհութիւն:

Աղօթքը առեւտուր մը չէ, ենթակայ սակարկութեան: Աղօթքներ կան, որոնք կը նմանին սակարկութեան. «Եթէ զաւակս այս մահացու հիւանդութենէ բժշկուի, կը խոստանամ տարի մը ամէն Կիրակի եկեղեցի երթալ եւ մոմ վառել, կամ պիւտճէիս համաձայն եկեղեցիին շօշափելի գումար մը նուիրել, կամ աղքատ մանուկ մը բարոյապէս որդեգրել ու անոր ծախսերը հոգալ:» Բարեպաշտը, որ անկեղծօրէն կ'աղօթէ, պատրաստ է միայն տալու եւ ոչ՝ ուզելու: Ընտանեկան անդամներ, ընկերներ, բարեկամներ եւ թշնամիներ կու գան ու կ'երթան: Անհատը առանձին կը ծնի եւ առանձին ալ կը մեռնի, որով նախընտրելի է որ անձը, փոխան սակարկութեան, ինքզինք շրջապատէ Աստուծոյ լոյսով: Ասոր առաջին քայլը ինքնաճանաչումն է, որուն կը յաջորդէ արթնութիւնը եւ յաւելեալ գիտակցութիւնը (consciousness), ինչ որ կը յայտնաբերէ Աստուծոյ լոյսը՝ Քրիստոս:

«Լոյս Տէարն շոնշ մարդկան, եւ որ իննէ

պշտեմարանս արդի»: (Լուսկայ Ի:27)

«Մարդուն հոգին Տէրօջը լոյսն է, Սրտին բոլոր շտեմարանները կը քննէ»:

Այս ճամբորդութեան սկիզբը կը թուի դժուար ըլլալ, քանի որ աղօթողը՝ բարեպաշտը, տակաւին որեւէ փորձառութիւն չունի ու իր բռնած ընթացքին ուղիղ եւ ճշգրտութիւնը հաստատող ապացոյց կ'ուզէ: Հակառակ սկզբնային յուսախաբուութիւններու յարատեւութիւնը կարեւոր է:

«Լրդար ողորմի՛ եւ ցայ փոխ: Զառ

կէնայ ցանկութիւն Բարեայ»: (Լուսկայ ԺԳ:12)

«Ուշացած յոյսը սիրտը կը հիւանդացնէ: Բայց փափաքին Հասնիլը կեանքի ծառ մըն է»:

Երբ երկարատեւ համբերութենէ յետոյ, բարեպաշտը կը յաջողի չեզոքացնել այն բոլորը, որ «Ես»ը կերտած էր, կը յաջողի կերտել «մաքուր սիրտ»: Այս պահուն բարեպաշտը ինքզինք խոցելի կը զգայ: Միտքը պարպուած է, սակայն Քրիստոս տակաւին ի յայտ չէ եկած: Պարապուծիւն մը կը զգայ: Աս կարեւոր է, որպէսզի Աւետարանին մէջ գրուած վերոյիշեալ միտքի փոփոխութիւնը տեղի ունենայ:

«Երիվար պարասորի յառար պարերապմի .
Բայց ՚ի Տեարնէ է օգնականութիւն» :
(Առակաց ԻԼ : 31)

«Զին պատերազմի Համար կը պատրաստուի, Բայց փրկութիւնը Տէրօմէն է»:

Պատրաստ ձին՝ պատրաստ միտքն է, բայց Քրիստոսի ի յայտ գալը Աստուծմէ է: Իսկական աղօթքը, գործնականօրէն եւ ոչ իմացականօրէն, Քրիստոս իր գաղտնի վայրէն ի յայտ բերել է: Բարեպաշտութիւնը ժամանակաւոր հոգեվիճակ մը չէ, այլ մնայուն կերպով պէտք է գրաւէ անձին ամբողջ էութիւնը: Աս չի նշանակեր ճգնաւորի նման լեռ մեկուսանալ եւ փակ աչքերով նստիլ կեանքի տեւողութեան ընթացքին: Պարտ ենք ապրիլ մեր առօրեայ կեանքը, ապահովել մեր ապրուստը, կատարել ընտանեկան բոլոր պարտականութիւնները, զուարճանալ ընկերներու հետ..., բայց միտքը միշտ հաստատ Քրիստոսի վրայ՝ Զինք տեսնել ամենուրեք եւ ամէն անձի մէջ եւ գործել իբր թէ Քրիստոս կը գործէ մեր միջոցաւ, հետեւաբար կառչած չըլլալ մեր գործերուն արգիւնքներուն:

«Դարչո առ Տէր պարթա իո . էւ Հասարասցին խորհուրդի իո» : (Առակաց ԺԳ : 3)

«Քու գործերդ Տէրօջը յանձնէ եւ քու խորհուրդներդ պիտի հաստատուին»:

Ճգնաւորութիւնը, «Ես»ին դէմ յաղթանակը դիւրացնելու համար, մեկուսացման միջոց մըն է: Սակայն, մարդ կրնայ ինքզինք առանձին՝ մեկուսացած զգալ շուկայի բազմութեան մէջ, կամ ճիշդ հակառակը, լերան գագաթը, առանձինն, ինքզինք զգալ մտային բազմութեան մէջ:

Հոս յարմար է կարճ հնդկական պատմութիւն մը մէջբերել. «Ինչպէս գիտենք Հնդկաստանի մէջ շատ անձեր կան, որոնք ինքզինքնին ճգնաւոր կը համարեն: Անոնք, պարզ նարնջագոյն զգեստ մը հագուած, աղօթելով կը շրջին: Աշխարհէն քաշուած, չեն գործեր: Իրենց առօրեայ ուտելիքը կը մուրան: Ասոնցմէ մին, փողոցի մը որոշ մէկ վայրը, բոլոր օրը նստած կը խոկայ: Այնպէս կը պատահի, որ ճիշդ իր դիմացը, փողոցին միւս կողմը, ամուսինը մահացած կին մը, իր եւ իր երկու զաւակներուն ապրուստի եւ կարիքներուն հոգացման հարկաւոր նիւթականը ապահովելու միակ ճարը աշխարհի ամենահին արհեստը գործելու մէջ գտած է: **Ճգնաւորը**, իր միտքին մէջ կը նախատէ, ամէն օր իր տան մէջ տարբեր մարդ մը ընդունող այդ կինը, ըսելով, թէ ան մեղքի մէջ միւրճուած անվայել անձ մըն է: Ամէն օր նման խորհուրդներ իր միտքին մէջ կը կրկնուին, ականատես ըլլալով կնոջ առօրեայ արարքներուն: Կինը, ճամբուն միւս կողմը, կը տեսնէ ճգնաւորը եւ ներքնապէս իր բախտին վրայ կու լայ: Միշտ կ'ունենայ, իրականացումը անկարելի բաղձանքը՝ ըլլալ անոր նման: Օրհնութիւններ կը տեղացնէ

Ճգնաւորին վրայ՝ անոր «սրբութեան» եւ աղօթքներուն համար:

Կը պատահի, որ երկուքն ալ նոյն օր կը մահանան եւ միասնաբար Աստուծոյ կը ներկայանան: Աստուած նախ կը քննէ կնոջ կեանքը եւ անոր արարքները: Հրեշտակներուն կը հրահանգէ կինը տանին երկինքի շքեղ պալատներէն մէկուն: Ճգնաւորը, ի տես այդ մեղաւորին այդպիսի լաւ տեղ դրկուելը, թէ՛ կը զարմանայ եւ թէ՛ կ'ուրախանայ՝ ակնկալելով աւելի մեծ պատիւի արժանանալ, քանի որ ինք իր կեանքը աղօթքով անցուցած էր: Աստուած, անոր ալ կեանքը կը քննէ եւ կը հրահանգէ ճգնաւորը դժոխք տանիլ: Ան ապշած կ'առարկէ եւ այս անարդարութեան համար բացատրութիւն կը պահանջէ: Աստուած կը պատասխանէ ըսելով, թէ ճգնաւորը իր կեանքի տեւողութեան իր միտքը պոռնիկի եւ պոռնիկութեան վրայ կեդրոնացուցած էր, իսկ կինը, ամէն օր, իր միտքը կեդրոնացուցած էր սուրբի եւ սրբութեան վրայ եւ պոռնիկութիւնը, իր եւ զաւակներուն գոյատեւումը ապահովելու համար, անհրաժեշտ արարք մըն էր»:

Այսօր մարդկային ուշադրութեան կեդրոնացման ժամանակամիջոցը շատ կարճցած է: Ծիշդէ այդ պատճառով ալ հեռատեսիլի կամ շարժանկարի ժապաւէններուն տեսարանները, պատկերները շուտ-շուտ կը փոխուին: Պատմութիւնները արագ կ'ընթանան:

Մարդկային միտքը, անընդհատ ճիւղէ ճիւղ ցատկրտող կապիկի նման, անընդհատ խորհուրդէ խորհուրդ կը ցատկէ: Բայց եւ այնպէս, թէ՛ կապիկը եւ թէ՛ միտքը, հոգ չէ թէ դժուար, կարելի է մարգեր:

Սակայն, կատղած կապիկ մը մարզել շատ աւելի դժուար է: Այսօրուայ մարդու միտքը, իր կրճատուած ուշադրութեան կեդրոնացման թզաչափով կը նմանի այդ կատղած կապիկին: Դժբախտաբար, նոր սերունդը կորսնցուցած է միտքը մարզելու կարողութիւնը: Անցեալին, նախակրթարանի եւ միջնակարգի մէջ, աշակերտներուն կը ստիպէին ոտանաւոր գոց՝ անգիր սորվիլ: Այսօր գոց սորվիլը, պարապ աշխատանք կը համարուի, որով դպրոցական ծրագիրներէ հանուած է: Այսօրուայ աշակերտութիւնը նոյնիսկ աղիւսակը գոց չի սորվիր, որուն գործած աւերը տեսանելի է: Ներկայ սերունդը, նոյնիսկ ամենապարզ հաշիւ մը, մտքով չի կրնար ընել եւ կը կարօտի հաշուիչ մեքենայի: Գոց սորվիլը կը մարզէ թէ՛ ուղեղը եւ թէ՛ միտքը: Կարեւորը գոց սորվուածը չէ, այլ գոց սորվիլն է: Գոց սորվելու համար աշակերտը պարտ է իր միտքը կեդրոնացնել կարգացած նիւթին վրայ, զայն քանիցս կրկնելով: Աս եւ ասոր նման վարժութիւններ կը մարզեն միտքը եւ կ'օգնեն, որպէսզի ուղեղային բջիջներու միջեւ նոր հաղորդակցութեան կապեր յառաջ գան (synapse), նաեւ կազմուին նոր ելեկտրական, տարրաբանական եւ բջիջային շղթայումներ, որոնք կը գոյատեւեն անհատի կեանքի տեւողութեանը:

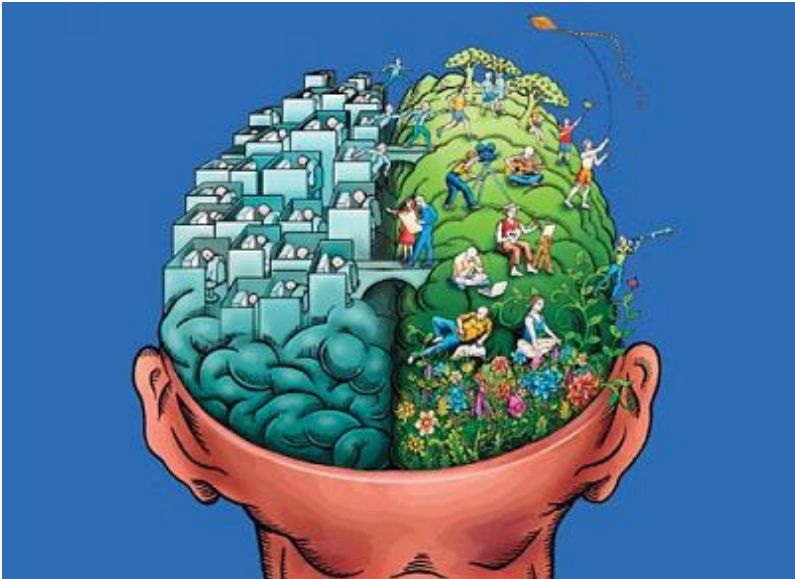
«Սորոգոմն էրիցասարդի լոյս ճանապարհ-
 Ըաց իւրոց. նա՛ էլ յորժամ թերասցի՛ ոչ

մերժեացի՛ ի նոցանէ»: (Լուսկայ ԻԲ:6)

«Կրթէ՛ մանուկը իր ճամբան սկսած ատենը՝ որպէս զի իր ծերութեան ատենն ալ անկէ չխտորի»:

Ներկայ դարուս, սկսելով մանուկներէ, թէ՛ տան եւ թէ՛ դպրոցներէ ներս, դաստիարակութեան եւ ուսուցման կերպը ուղեղին ձախ կողմը մարզելու դրութեան վրայ հիմնուած է, ինչ որ աշխարհի ներկայ

ապրելակերպին համակերպելու, ապրուստ հայթայթելու, «հանգիստ» կեանք մը ապահովելու համար կարեւոր է: Զախ ուղեղը ամէն բան կը դասաւորէ:

«Արդոյ իմաստոյ յաջակողմ իւր, եւ անորոյ անմտի ՚ի Յախակողմ իւր»: (Մողովուղի Մ:2)
«Իմաստունին սիրտը իր աջ կողմն է, իսկ անմտին սիրտը իր ձախ կողմն է»:

Իմաստունը իր աջ ուղեղը կը գործածէ, իսկ անմտը՝ ձախ:

«Զի երկայնաւորէ եւ ամէ կենաց յաջմէ իւրմէ, եւ յաւեկէ իւրմէ փառէ եւ մեծութիւն»: (Նաւայ Գ:16)

«Անոր աջ ձեռքին մէջ օրերու երկայնութիւն Եւ ձախ ձեռքին մէջ հարստութիւն ու փառք կայ»:

Օրերու երկարութիւնը յաւիտենականութեան փորձառութիւնն է, որ ուղեղի աջ կողմին փորձառութիւնն է:

Իսկ հարստութիւնը՝ մտքի խորհուրդներու հարստութիւնն է, որ կը պատկանի ուղեղի ձախ կողմին:

«Խիստ Ըողմ է Ըիսսի. Բայց անոսմք
աջոյ կոչի»: (Ասակայ ԻԷ:16)

«Ձանիկ պահողը հովը կը պահէ եւ աջ ձեռքին մէջ պահուած իւղը գինք կը յայտնէ»:

Պարտ ենք մեր ուղեղային գործածութիւնը փոխելու ձախ ուղեղէն դէպի աջ: Ըստ Աստուածաշունչի կը թուի թէ Քրիստոսի յայտնուելը աջ ուղեղային փորձառութիւն մըն է:

Մարդ արարած, ուղեղին աջ կողմը գործածելու մէջ սկսնակ, սակայն ամէն բան դասաւորող ուղեղի ձախ կողմը գործածելու մէջ մասնագէտ, նոյնիսկ աղօթելն անգամ դասաւորած է: Աղօթք ճաշէ առաջ, աղօթք ճաշէ յետոյ, աղօթք պառկելէ առաջ, աղօթք արթննալէ յետոյ, աղօթք բժշկութեան համար, աղօթք մեռեալներու հոգիներուն համար...: Աղօթքները դասաւորելու մէջ որեւէ անպատեհութիւն չկայ, սակայն պէտք է գիտցուի, թէ ինչ^ո է համար կ'աղօթուի:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ՄԱՐԴԸ» խորագրեալ Դ. Գլուխէն (էջ 194, 195-196, 199-202, 203, 204-205, 206, 209, 211, 212-213, 216-217, 218-220, 235-236 եւ 237):

Այն մարդը, որ հոգեկան ճանապարհը կը հետապնդէ, պարտ է ինքնագիտակցութիւն կերտել, որուն գագաթնակէտը Աստուծոյ հոգիին մէջ խորասուզուիլն է:

Մարդ ինքզինք չի կրնար փրկել, քանզի առանց Աստուծոյ շնորհքին ոչ ոք կրնայ փրկուիլ: Փրկութեան շնորհքն ալ անհատի կերտած հոգեկան որակէն եւ անոր պարգեւած արժանելիութենէն կախեալ է եւ ոչ թէ Աստուծոյ քմահաճոյքէն, որովհետեւ քմահաճոյքը

Աստուծոյ յատկութիւններուն մաս չի կազմեր: Անձեր կան, որ կը թուին կատարեալ կեանք մը ապրիլ, բայց եթէ այս կենցաղը արտաքին շահերէ ծագում կ'առնէ, անօգուտ է: Կատարեալ կենցաղը պէտք է ծագի ոչ թէ փրկութիւն ձեռք ձգելու նպատակով, այլ ան սէրէ եւ պաշտամունքէ պէտք է ծագի: Սէրը պէտք է անձին ինքզինքին՝ անհատականութեան վրայ կեդրոնանայ, այլ՝ Աստուծոյ վրայ: Ճիշդ հայեացքով գործել, ճշմարիտ պաշտամունքին ճամբան կը բանայ, որ իր կարգին անձնատուութեան ճամբան կը բանայ եւ այս վերջինն ալ՝ ճշմարիտ Աստուածապաշտութեան, որով մարդ Աստուծոյ շնորհքին կ'արժանանայ:

Բայց կան անձեր, որոնց աչքերը հիւանդ չեն, ջղային կապը չէ խզուած եւ ուղեղն ալ չէ վնասուած, բայց եւ այնպէս չեն տեսներ: Որովհետեւ այդ տեսողութեան գիտակցութիւնը Փիզիքականէն կախեալ չէ: Վերոյիշեալ տեսողութեան Փիզիքական մասը կարելի է գիրքերէն սորվիլ, բայց վերջին հանգրուանը, որ գիտակցութեան կը կարօտի, միայն փորձառութեամբ կարելի է գիտնալ եւ կարելի չէ գիրքերէն սորվիլ: Միթէ՞ Յիսուս չըսաւ.

«... յեւ Գոթալ է Գիտել պարհարոս արեւոյն-թեան Աստուծոյ. Բայց այլոցն ասակո՛ղ, պի տեսցեն՝ եւ մի տեսցեն, եւ լուսեցեն՝ եւ մի իմասցին»: (Ղուկասոս Ը:10)
 «...Ձեզի տրուած է գիտնալ Աստուծոյ թաղանորութեան խորհուրդը, բայց ուրիշներուն՝ առակներով կը խօսիմ. Որպէս զի նայելով՝ չտեսնեն՝ ու լսելով՝ չհասկնան»:

Գիտակցութիւնն է որ այս գիտութիւնը մեզի կը յայտնէ: Ինչպէս մեքենայ մը ինք իրեն չի կրնար գործել, մենք ալ առանց այդ գիտակցութեան ոչինչ կարող ենք ընել: Այդ գիտակցութիւնը Աստուծոյ այն

լոյսն է, որ մարդկային, ինչպէս նաեւ բոլոր կեանքերը կ'ոգեւորէ: Միայն մարդն է որ իր միտքը հանդարտ եւ խաղաղ պահելով եւ գայն Աստուծոյ վրայ կեդրոնացընելով, աւելի բարձր գիտակցութեան մակարդակի մը հասնելու կարելիութիւնը ունի:

Մարդը 3+1 գիտակցութեան՝ արթուն, երազի եւ խորունկ քունի գիտակցութեան մակարդակներու կարելիութիւնը ունի: Ամէն օր անոնց փորձառութիւնը կ'ունենայ եւ ատիկա բոլորին համար սովորական է: Չորրորդը մահուան գիտակցութեան մակարդակն է, որ խորունկ քունէն ալ աւելի խորունկ քուն մըն է: Ճիշդ ասոր համար ալ եկեղեցին մեռեալներուն «ննջեցեալ» կ'ըսէ: Քանի որ այս գիրքը կը կարդանք կը նշանակէ թէ տակաւին այդ չորրորդ գիտակցութեան մակարդակի փորձառութիւնը չենք ունեցած:

Ամէն անձ կրնայ նշմարել, թէ իւրաքանչիւր անգամ որ գիտակցութեան մակարդակ կը փոխէ, անկէ առաջուան մակարդակի մէջ եղած ամէն ինչ կ'անհետանայ եւ ինք անոնց հետ որեւէ կապէ զուրկ ըլլալով, անոնք իրեն համար կարեւորութիւն մը չեն ունենար: Յաւելեալ վերոյիշեալ չորս գիտակցութեան մակարդակներուն, մարդ նաեւ իր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնելու, «արթուն» մակարդակէն ալ աւելի բարձր արթնութեան մակարդակի մը հասնելու կարելիութիւնը ունի: Միայն այդ պարագային է որ իր հոգին Աստուծոյ հոգիին հետ կը շղթայուի, հետեւաբար աշխարհի բոլոր հետապնդումները կ'անտեսէ ու կը մոռնայ եւ կը մոռնայ նաեւ իր «Ես»ը:

Կարենալ սորվելու համար անձը պէտք է արթուն ըլլայ: Ինչպէս քունի մէջ դաս սորվիլ կարելի չէ, նոյնպէս ալ, միայն մեր գիտցած պարզ արթուն մակարդակի մէջ այդ բարձր գիտակցութեան տուած գիտութիւնը գիտնալ կամ սորվիլ կարելի չէ: Ինչպէս

քունի մէջ նոյնիսկ մեր Ֆիզիքական մարմնոյն գոյութենէն տեղեակ չենք, բայց երբ արթննանք, այդ գիտակցութիւնը մեզի անմիջապէս, առանց յաւելեալ ջանքի, կը յայտնուի, նմանապէս այս արթուն կեանքին մէջ ալ այդ Աստուածային փորձառութիւնը չունինք, բայց երբ հասնինք այն բարձր գիտակցութեան, աշխարհը իր բոլոր տուեալներով կը մոռնանք եւ երանութիւնը մեր հոգեման մէջ առանց յաւելեալ ջանքի մը կը ժայթքի, քանզի Աստուծոյ հետ կ'ըլլանք: Աս' է Աւետարանի մէջ գրուած «յափշտակութիւնը»: Այն ատեն մենք ալ Յիսուսի նման կրնանք ըսել:

«Ես եւ Լայր իմ մի եմք»: (Յովհաննոս Ժ:30)

«Ես եւ Հայրը մէկ ենք»:

«... ես՝ շեմ յայսմ աշխարհէ»: (Յովհաննոս Բ:23)

«... ես աս աշխարհէն չեմ»:

Առանց իսղաղ մտքի, կեդրոնացման, նուիրումի եւ պաշտամունքի Աստուած գտնել անկարելի է: Նպատակը պարզ արթնութիւնը գերազանցել է: Մարմինը մեզի Աստուծոյ կողմէ տրուած է եւ միայն Ինքն է որ այս նպատակին հասնիլը մեզի պիտի սորվեցնէ, անշուշտ եթէ մտիկ ընենք եւ արտօնենք: Իմաստուն մարդը, երբ տակաւին ողջ է, Աստուծոյ շնորհքով այս գիտութեան կը հասնի եւ որպէսզի փրկութիւն գտնէ մահուան չսպասեր: Ան որ փրկուելու համար մեռնելու կը սպասէ, պիտի չփրկուի, քանի որ աշխարհի վրայ ինք թէ աշխարհի եւ թէ իր «Ես»ին կապուած է: Աշխարհի վրայ ամէն անձ ընդհանուր առմամբ սա, դա կամ նայի կապուած է: Ճշմարիտ ազատութիւն գոյութիւն չունի: Երբ տակաւին ողջ ենք, մեր նպատակը այս բոլոր յարումներէն, նամանաւանդ մեր «Ես»երէն ձերբազատուիլ պէտք է ըլլայ: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ:

«Եւ ասէ ցնոսաւ. Դուով 'ի ներդո՛ւսոյ ասորի եվ,
 եւ ես՝ 'ի վերո՛ւսոյ անորի եմ. Դուով՝
 յաշխարհէ՛ր ասորի եվ ես՝ շեմ յայսմ
 աշխարհէ» : (Յովհաննոս - Ը : 23)

«Ըսաւ անոնց. «Դուք վարէն էք՝ ես վերէն եմ. դուք
 այս աշխարհէն էք՝ ես այս աշխարհէն չեմ»:

«Վարէն» եւ «վերէն»ը, գիտակցութեան մակարդակի
 ակնարկութիւններ են, իսկ «աշխարհէն ըլլալ»ն ալ
 աշխարհին կապուած ըլլալն է: Յիսուս այս աշխարհին
 կապուած չէր, հետեւաբար ըսաւ «ես չեմ յայսմ
 աշխարհէ»:

Ամէն անձ թէ հոգեկան եւ թէ հոգեբանական
 զօրութիւն ունի, բայց եթէ այս զօրութիւնները
 չարթնցնենք եւ չգործածենք մեզի օգուտ չեն ունենար:
 Այն ատեն կծծի հարուստ մարդու մը կը նմանինք, որ
 անօթութենէ կը մեռնի: Աստուծոյ կողմէ մարդուն
 տրուած միտքը անհուն կարողութիւն ունի, բայց ան
 մարդուն կը հնազանդի եւ մարդն ալ իր ազատ կամքով
 այդ միտքը կը ղեկավարէ: Ուրեմն ըստ մարդուն
 որոշումին կամ քմահաճոյքին այդ միտքը մարդը
 սրբացնելու կամ զայն սատանայացնելու կարողու-
 թիւնը ունի: Ճշմարիտ գիտութիւնը այն է, որ մեզ
 ղէպի Աստուածայայտնութեան կ'առաջնորդէ որ
 փրկութեան միջոցն է: Միայն խաղաղ միտքն է որ աս
 իրականացնելու կարողութիւնը ունի: Հոգին միշտ
 ազատ է: Մեր բոլոր թերութիւնները հոգիին վրայ չեն
 կրնար որեւէ ազդեցութիւն ունենալ, որովհետեւ հոգիի
 տեսանկիւնէ բոլորն ալ պատրանքային են եւ ճշմար-
 տութիւն չեն: Բայց միտքը իր յարումներով մեզ
 աշխարհի կը կապէ, հետեւաբար ամէն մարդ կերպով
 մը իր ստացուածքին, կամ իր հաւատալիքներուն
 գերին է: Այդ յարումները ընդհանրապէս ճշմարտու-

Թեան, իր պարտականութիւններուն, իր բարոյական արժանիքներուն, նոյնիսկ իր մահուան ու կենաց հարցին հետ կապ չունին:

Ուրեմն մարդուն կեանքի պարտականութիւնը բարձր գիտակցութեան հասնիլ է: Այդ բարձր գիտակցութիւնը իրեն Աստուածայայտնութեան տեսիլքը կու տայ: Այդ տեսիլքը ճշմարտութիւնը ցոլացնող հայելին է: Այս յայտնութիւնը մարդուն ենթագիտակցութեան ձայնն է եւ մարդուն միտքը կը բանայ: Մարդը կը գիտակցի ճիշդը սխալէն զանազանելը, ինչպէս նաեւ ընկերը՝ թշնամիէն: Յայտնութիւնը նաեւ իր գործած սխալները իրեն կը յայտնէ եւ զղջալ կու տայ: Ան նաեւ անձին ճիշդ կենցաղը ցոյց կու տայ եւ մարդուն ընթացքը կը փոխէ: Անհատին արցունքներով անոր միտքը եւ անձը կը լուայ ու կը մաքրէ: Անձն ալ անձնատուր կ'ըլլայ Աստուծոյ եւ կը հասկնայ թէ ինք ամենեւին առանձին չէ ու իր ամենամօտ եւ ամենալաւ ընկերը Աստուած ինք է: Յայտնութիւնը անձին նաեւ գիտութիւն կու տայ եւ տիեզերական թագուն գիտութիւնները կը յայտնէ:

Ամէն բանի «ալֆան» եւ «օմէղան»՝ սկիզբը եւ վերջը Աստուած է, եւ Աստուած նաեւ ամէն բանի «հոգին» է: Ան ինչպէս մարդուն հոգին է, նոյնպէս ալ անոր միտքն է: Ուրեմն այդ միտքին խորհուրդները Աստուծոյ վրայ կեդրոնացնել եւ Ձինք պաշտել մեր պարտականութիւնն է: Քանի որ Աստուած նաեւ մեր զգացումներուն եւ գործունէութիւններուն մէջն ալ է, հարկ է որ մեր բոլոր գործունէութիւնները իրեն նուիրենք: Աս է ճշմարիտ պաշտամունքը: Պաշտամունքը հաւատքէն կը բղխի, ուրեմն մեր Աստուծոյ վրայ ունեցած հաւատքը պէտք է անխախտ ըլլայ: Որեւէ շփոթութիւն կամ վարանում Աստուածապաշտութեան արգելք կ'ըլլայ: Նոյնիսկ անգիտակցաբար, որեւէ

տարակոյս կամ կասկած, Աստուծոյ դէմ հաւատքի պակաս եւ անխելքութիւն է:

Մարդ պարտ է իր «Ես»ը յաղթահարել, որպէսզի ճշմարիտ Աստուածպաշտութիւնը իրականացնէ: Պէտք է Աստուած փնտռէ եւ գտնէ հաւատքով եւ պաշտամունքով՝ իր մէջ եւ ոչ իրմէ դուրս՝ հոս ու հոն:

Անձնատուութիւնը ամէն բանով Աստուծոյ ապաւինիլ է եւ իր կամքին համաձայն գործել: Աս միայն ներհայեցողութեամբ, ամէն անձի մէջ գոյութիւն ունեցող ներքին լուռ ձայնը իմանալով ու մտիկ ընելով կարելի կ'ըլլայ: Այս ձայնը կը ներկայացնէ Աստուծոյ կամքը, հետեւաբար գործուած արարքն ալ կ'ըլլայ ըստ Իր կամքին:

Անձնատուութիւնը նաեւ կը պահանջէ որ «ներքին ձայն»ին ուշադիր ըլլանք եւ անոր նշած Աստուծոյ կամքին հակառակ չգործենք: Անձնուրաց մարդը պէտք է հաւատայ, թէ Աստուած զինք պիտի պահէ ու պաշտպանէ:

Անձնատուութիւնը նաեւ անընդհատ աղօթելու ձեւ մըն է, քանզի մեր բոլոր արարքները աղօթքի մը արտայայտութիւնը կ'ըլլան: Ան «Ես»ը անտեսելն է:

Հաւատացեալին երկու յատկութիւններ հարկաւոր են. հաւատք եւ համբերութիւն:

Անոնք որոնք կը կարողանան իրենց իղձերը զսպել եւ անոնցմէ ձերբազատուիլ, մտային խաղաղութիւնը կը գտնեն: Խաղաղութիւնն ալ իրենց երջանկութիւնը կու տայ: Այս ուղղութեամբ հոգեւոր ճանապարհի մէջ յաջողութեան համար բացարձակ հաւատք, ամուր փճուականութիւն, մշտական յարատեւութիւն եւ համբերութիւն անհրաժեշտ են: Ամենամեծ զօրութիւնն ալ պաշտամունքին մէջն է: Երբ հաւատացեալ մը Աստուած կը պաշտէ յայտնաբերելով բացարձակ սէր եւ ճշմարիտ հաւատք, անկարելի է որ Աստուած զինք

անտեսսէ: Արդէն ինք Աստուծոյ հետ համերաշխ վիճակի մը հասած կ'ըլլայ:

Ինչպէս այլ կրօնքներու մէջ, մեր կրօնքին մէջ ալ ճգնաւորութիւնը աշխարհիկ հետապնդումներէ հեռանալով Աստուծոյ հետ հաղորդութիւնը դիւրացնելու միջոց մըն է: Այս հրաժարումը պէտք չէ կեանքի յառաջ բերած խնդիրներէն խուսափելով եւ մեկուսանալով ըլլայ: Այս մեկուսացումը պէտք է մտային ըլլայ, առանց խուսափելու կեանքին ներկայացուցած բոլոր դժուարութիւնները դիմագրաւելէ: Մաս մը ճգնաւորներ կը կարծեն թէ իրենք հանրութեան պէս պէտք չէ գործեն, որով գործունէութենէ կը հրաժարին: Ճշմարտութիւնը այն է, թէ հրաժարումը պէտք է ըլլայ բոլոր այն գործունէութիւններէն, որոնք եսասիրութենէ ծագում կ'առնեն: Իսկ ճշմարիտ ճգնաւորը շատ աւելի գործօն պէտք է ըլլայ, քան թէ պարզ ժողովուրդը, բայց իր գործունէութիւնները՝ ծառայութիւնները պէտք է յօգուտ հանրութեան ըլլան: Ասոր բացայայտ օրինակներէն մին մեր ժամանակակից երջանկայիշատակ Մայր Թերեզան է: Ճշմարիտ հրաժարումը գիտութեան ճամբան է, որ Աստուծոյ մէկ շնորհքն է: Ճշմարիտ ճգնաւորը մեկուսանալու պէտք չունի, քանի որ մեկուսացած, լերան գագաթը, առանձին, միտքը խորհուրդներու բազմութեան մէջ կրնայ խեղդուիլ: Եթէ իր միտքը Աստուծոյ վրայ կեդրոնացած ըլլայ, շուկայի բազմութեան մէջ իսկ ինքզինք մեկուսացած կրնայ զգալ:

Գիտութիւնը մարդուն Ս. Հոգիէն կը տրուի, Որուն զօրութիւնը տիեզերքի մէջ առանց խտրութեան անընդհատ կը հոսի: Մենք, մեր եօթը մահացու մեղքերով, կը խափանենք Անոր հոսքը մեր հոլթենէ ներս, հետեւաբար իր շնորհներէն՝ ներառեալ գիտութիւնը, չենք օգտուիլ:

Պօղոս առաքեալ կ'ըսէ.

«Եյժմ որեսանեմէ եբրեւ ընդ Հայելո՛
օրինակաւ, այլ յայնժամ որէ՛մ յանդիման
...» : (Լ. Կորնթացիս ԺԳ:12)

«Հիմա կը տեսնենք Հայելիի մէջէն՝ աղօտ կերպով,
բայց այն ատեն՝ պիտի տեսնենք երէս առ երես: ...»:

Մենք ալ պարտ ենք մեր հայելին՝ մեր միտքը մաքրել:
Մտքին Աստուծոյ վրայ կեդրոնացումով գիտութիւն
կը ստանանք, իսկ գիտութիւնն ալ մեզի պարտաճանա-
չութիւն կու տայ, հետեւաբար մեր անձնասէր գործու-
նէութիւնները կը դադրին: Սակայն հանրութեան
օգուտին եւ բարօրութեան համար կատարուած գոր-
ծունէութիւնները, առանց անոնց արդիւնքներուն
կապուած ըլլալու եւ առանց անձնական ակնկալու-
թիւններու, կը շարունակուին: Գիտութիւնը մարդը
խաղաղութեան եւ փրկութեան կ'առաջնորդէ, քանզի
գիտութիւնը ճշմարտութիւնն է:

Յայտնութեան ճամբան կը բացուի երբ մենք.

ա- Կը ստանանք իմաստութիւն, որ է Աստուա-
ծային գիտութիւն:

բ- Կը կարողանանք ճիշդը կամ սխալը պատշաճ
կերպով դատել եւ զատել:

գ- Կ'անդրադառնանք մեր բոլոր գործած սխալ-
ներուն:

դ- Կը զղջանք մեր բոլոր գործած սխալներուն
համար:

ե- Ապաշխարութեամբ կը մաքրենք մեր սիր-
տերը եւ միտքերը:

զ- Այնուհետեւ կը վարենք Աստուածահաճոյ
կենցաղ մը:

է- Միայն Աստուծոյ խօսքը լսելով չենք բաւակա-
նանար, այլ զայն գործադրելով կ'ապրինք:

Գիտութիւնը պարզապէս խօսքը՝ ըսուածները գիտնալ չէ, այլ զանոնք գործադրելը գիտնալն է:

Ահա թէ ինչ գրուած է:

«Լինելիք՝ անելի՛ք Բանին եւ մի՛ լսելիք միայն Համարեալի՛ց յանձինս: Զի եթէ ո՛ր լսող միա՛յն իցէ Բանին՝ եւ ոչ անելի նման է նա մարդոյ որ պշոփեալ Հայրից՛ ընդ երես իւր՝ որ Ձաննիցին ՚ի Հայելոջ: Վի Հայեցեալ երես Վինձն եւ զա՛նց արար, եւ անդէն մոռացաւ թէ որպիսի ո՛ր էր: Իսկ որ յառեալ ՚ի Կարարեա՛լ օրէնս աշարոթեանն Հայեցի եւ ՚ի նմին Կացցէ ո՛չ եղեւ նա լսող մոռացոթեան, այլ անելի՛ Գործոյն: Սա՛ յանելն իրոմ լիցի երանելի՛: Եթէ ո՛ր Կամիցի Կրօնաոր լինել, եւ ո՛չ սանձահարեացէ զլեզու իւր այլ զբաղեցոցանիցէ զսիրոն իւր այնպիսոյն վայրադարձ է Կրօնաորութիւնն: Կրօնաորութիւնս ո՛րք եւ անարար առ ՚ի յԼարոթոյ եւ ՚ի Հօրէ՛ ա՛յս է այցելոս լինել որքոց եւ այրեաց ՚ի նեղութեանց անարա՛ր պահել զանձն յաշխարհէ»: (Թոմար Յակոբայ Լ: 22-27)

«Սակայն խօսքը գործադրողներ եղէ՛ք, եւ ո՛չ միայն լսողներ՝ դուք ձեզ խաբելով: Արդարեւ, եթէ մէկը միայն լսէ խօսքը ու չգործադրէ, կը նմանի մարդու

մը՝ որ հայելիի մէջ կը դիտէ իր բնական երեսը, որովհետեւ կը դիտէ ինքզինք ու կ'երթայ, եւ իսկոյն կը մոռնայ թէ ինչպէս էր: Բայց ա՛ն որ ակնկառոյց կը նայի ազատութեան կատարեալ Օրէնքին ու կը կենայ անոր մէջ,- ո՛չ թէ մոռացկոտ լսող մը ըլլալով, հապա՛ գործը կատարող մը,- երանելի պիտի ըլլայ իր ըրածին մէջ: Եթէ մէկը կը կարծէ կրօնասէր ըլլալ ու չի սանձեր իր լեզուն, այլ կը խաբէ իր սիրտը, անոր կրօնասիրութիւնը փուճ է: Աստուծոյ եւ Հօրը առջեւ՝ մաքուր եւ անարատ կրօնասիրութիւնը աս՛ է,- այցելել որբերուն եւ այրիներուն՝ իրենց տառապանքին մէջ, ու ինքզինք անբիծ պահել աշխարհէն»:

Անձը պարտ է իր զգայարանքներուն եւ զգացումներուն վրայ իշխանութիւն ունենալ: Անոնց, նաեւ իր վեցերորդ զգայարանքը՝ միտքը եւ խորհուրդները, պարտ է զսպել: Պէտք է որ իր զգացումները իշխանութիւնը ձեռք անցնեն ու ինք անոնց կողմէ կառավարուի: Պարզ մարդը միշտ փորձուելու վտանգի մէջ է, որովհետեւ ընդհանրապէս ան իր զգացումներուն կողմէ կը կառավարուի: Իր բոլոր խորհուրդները անձնակեդրոն են: Ճշգրիտ կենցաղը զատող մարդուն խորհուրդները անձնուրաց կ'ըլլան: Զգացական մարդն ալ ինքզինք կատարեալ ընելու կարելիութիւնը ունի: Ինք կը նմանի գետի մը, որ առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթայ, արագ արագ կը հոսի, եւ վերջապէս իր բոլոր ջուրը կը մսխէ եւ ծով թափելով կը վատնէ: Իսկ կատարեալ մարդը ծովու կը նմանի, ան իր սահմանը գիտէ եւ այդ սահմանը չանցնիր: Իղձերու եւ փափաքներու ողողումը գետի նման մարդու մտքին մէջ կը հոսի եւ մարդ չի գիտեր թէ զինք ուր կը տանի: Իսկ կատարեալ մարդն ալ նման իղձ եւ փափաքներ կրնայ ունենալ, բայց ինք ծովու նման զանոնք կը կլլէ եւ անոնցմէ չ'ազդուիր եւ իր սահմանը չ'անցնիր:

Մարդ միայն երկու յատկութիւններու պէտք ունի.

ա- Հաւատք. Հաւատքէն Աստուածպաշտութիւնը կը ծագի: Հաւատք, թէ ամէն ինչ կատարեալ է եւ ինչ որ կը պատահի պէտք է որ պատահի եւ ի վերջոյ մեր օգտին համար է որ կը պատահի: Ուրեմն փոխանակ վատ պատահարներէն զանգատելու, զանոնք իբր մէկական դաս տեսնել եւ ինչ որ պիտոյ է սորվիլը կարեւոր է: Նաեւ հաւատալ, թէ Քրիստոս իր պատշաճ ժամանակին՝ երբ մենք մեր դասը սորված ենք, ամէն ինչ պիտի լուծէ, ապա թէ ոչ մինչեւ դասը սորվինք պատահարները պիտի կրկնուին, ինչպէս դասարանը մնացող աշակերտ մը նոյն դասերը կը կրկնէ:

բ-Համբերութիւն. Երբ անձը համբերութիւն ունենայ, իր խաղաղութիւնը չի կորսնցնէր: Ինք լաւ գիտէ թէ ամէն լաւ ու վատ կացութիւններ ժամանակաւոր են եւ ուշ կամ կանուխ վերջ պիտի գտնեն: Ինք համբերութեամբ եւ հաւատքին պարգեւած զօրութեամբ ճակատագրէն՝ Աստուծմէ, որոշուած նախախնամեալ օրուան ու ժամուն կը սպասէ: Բոլոր անոնք, որոնք հաւատք ունին եւ չեն շեղիր իրենց հաւատքէն ու համբերութեամբ կը սպասեն Աստուծոյ կամքին, անոնց համար ամէն ինչ կատարեալ կ'ըլլայ:

Հետեւեալ գրութիւնը աւելուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ԻՆՉ Է ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ» խորագրեալ Ը. Գլուխէն (էջ 329-330, 234-235, 343-346 եւ 347):

Ուրեմն մեր գիտակցութեան ենթակայ անցեալն ու ապագան պատրանք են: Այս պատրանքը որպէս ճշմարտութիւն ընդունիլ, մեր գիտակցութեան ցած մակարդակին արդիւնքն է: Աստուածային երանութեան փորձառութիւնը ուրեմն միայն ներկայի վրայ կեդրոնանալով կարելի է ձեռք ձգել, որովհետեւ ներկան միայն յաւիտեան է: Քանի որ միայն Աստուած յաւիտենական է, ուստի յաւիտենականութեան փորձառութիւնը Աստուծոյ հետ ըլլալ է: Կան անձեր, որոնք

ներկան անտեսելով կ'ապրին անցեալի յիշատակներով, կամ ապագայի երազներով: Նման կեանք մը միշտ դժբախտութիւն կը բերէ եւ ոչ երջանկութիւն: Աշխարհ կը գտնուի ժամանակի եւ միջոցի դրութեան մէջ, ուրեմն պատրանքային է: Յաւիտեանականութիւնը ժամանակի դրութենէ դուրս ըլլալ է: Պատրանքային գոյատեւման գիտակցաբար վերջ տալ է: Եթէ յաջողինք, մենք ալ, նման Յիսուսի, կրնանք ըսել. «Ես այս աշխարհի մէջ եմ, բայց

«... ես՝ չեմ յայտն աշխարհէ»: (Յովհաննոս Ը:23)

«... ես առ աշխարհէն չեմ»:

Ո՞ւր է Աստուած, ո՞ւր է դրախտը՝ երկինքը եւ ո՞ւր է դժոխքը:

«Աստուած ամէն տեղ է» կ'ըսենք եւ կը հաւատանք որ այդպէս է: Բայց երբ հարցը «դժոխք երթալ» ըլլայ, «Աստուած հոն չէ» կ'ըսենք: Չենք խորհիր, թէ այսպէսով Աստուած սահմանափակած կ'ըլլանք: Եթէ Աստուած դժոխքի մէջ չէ, կը նշանակէ որ Ան ամէն տեղ չէ: Աս մեր առջեւ կը դնէ երկասյրի դժուարութիւն մը: Ուրեմն ո՞ւր է դժոխքը եւ ո՞ւր է դրախտը՝ երկինքը: Թէ՛ դժոխքը, թէ՛ ալ երկինքը չեմ կարծեր որ որոշակի վայրեր ըլլան: Իմ կարծիքով անոնք մտային եւ հոգեկան վիճակներ են: Այն անձը, որ ինքզինք, իր գիտակցութեամբ, Աստուծոյ կը հեռացնէ, կ'ըլլայ դժոխքի մէջ:

Իսկ այն անձը, որ հաւատքով, յարատեւութեամբ եւ վճռականութեամբ ինքզինք կը պատրաստէ իր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնելու, որպէսզի կարենայ իրականացնել արտայայտութիւնը իր անսահման սիրոյն եւ իր Աստուծոյ հետ միանալու տենչանքը ու յոյսը, կ'ապրի երկինքի մէջ:

Աստուած տեսնելու տենչանքը, երկու սիրահար

երիտասարդներու, ի գին ամէն զժողովուրդեան, իրարու հետ գոնէ մի քանի վայրկեան ժամանակ անցընելու համար թափած ջանքէն եւ հանդիպման պահուն ալ զգացած սրտի բաբախումէն շատ աւելին պէտք է ըլլայ:

Աստուած տեսնել կ'իրականանայ միայն գիտակցութեան մակարդակի բարձրացումով: Թէ՛ երկինք, թէ՛ ալ զժողովք, երկուքն ալ հոս են, աշխարհի վրայ եւ ներկայիս: Քանի որ ազատ կամք ունինք, անոնցմէ մին ընտրել մեզմէ կախեալ է: Աստուած արդէն մեզի հետ է, մեզի կը մնայ այդ իրողութեան փորձառութիւնը ունենալ:

«Եթէ ո՞չ Գիտէ՛, զի մարմին չեր գաճար էն Ըստոյն որ է 'ի յեզ' զոր ունիէն յԼստոյն: Եւ չէ՛ անձանց որ ... փառասոր արարելէ զԼստոյն 'ի մարմինս չեր եւ յոգին չեր»: (Լ Կորնթացիս Գ:19-20)

«Ձե՞ք դիտեր որ ձեր մարմինը տաճարն է Սուրբ Հոգիին՝ որ ձեր մէջն է, գայն Աստուծմէ ստացաք, եւ դուք ձեզի չէք պատկանիր. ... ուստի փառաւորեցէ՛ք Աստուած ձեր մարմինին ու ձեր հոգիին մէջ, որոնք կը պատկանին Աստուծոյ »:

Եթերորդ օրը Աստուած լրացուց ստեղծագործութիւնը եւ սրբացուց եթերորդ օրը եւ հանգստացաւ: Հանգստանալէ առաջ Աստուծոյ վերջին արարքը ի՞նչ էր:

«Եւ ստեղծ Տէր Լստոյն զմարտն Ըող յերկրէ. Եւ փշեաց յերեսս նորա շունչ կէնդանի, եւ եղև մարտն յոգի կէնդանի»: (Մնուներդ Բ: 7)

«Տէր Աստուած գեանի Հողէն ձեւակերպեց մարդը՝ անոր ունդերէն կեանքի շունչ փչեց. եւ մարդը ապրող անձ եղաւ»:

Եբրայերէնի մէջ «շունչ» բառին համար «նէֆու» բառը գործածուած է, որ երկու իմաստ ունի. «շունչ» եւ «անհատականութիւն»: Միւս բոլոր կենդանի արարածները, միայն մարդ արարածին տրուած, յաւիտենական կեանքի մը անհատականութեան գիտակցութիւնը չունին: Տարբեր թարգմանութեան մը մէջ նոյն համարը թարգմանուած է հետեւեալ ձեւով:

«Տէր Աստուած գեանին Հողէն շինեց մարդը եւ անոր ունդունքներէն կենդանութեան շունչ փչեց ու մարդը կենդանի Հողի եղաւ»:²

Բայց գրաբարը «հոգի» չի գրեր՝ այլ «ոգի»:

Ուրեմն եօթերորդ օրը, Աստուած հանգստանալէ առաջ, մարդուն նաեւ տուաւ ինքնութիւն մը՝ անհատականութիւն մը: Մարդ արարած շնորհիւ իր Ֆիզիքական մարմնոյն զգայարանքներուն եւ զգացական մարմնին կը նշմարէ, տեղեակ կ'ըլլայ եւ կը գիտնայ (awareness) իր միջավայրը եւ անոնց տուած զգացումները, նման միւս բոլոր շնչաւոր կենդանիներուն: Ան, շնորհիւ այդ անհատականութեան, նաեւ գիտակից կ'ըլլայ (conscious) այդ բոլորին: Այս երկուքին միջեւ՝ տեղեակ ըլլալ (awareness) եւ գիտակցութիւն ունենալ (consciousness), տարբերութիւն կայ: Որով մարդ արարած, անասուններէ յաւելեալ, ունի գիտակցութեան աւելի բարձր մակարդակ մը: Մարդ նաեւ ունի իր այդ գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնելու կարողութիւնը եւ կարելիութիւնը, մինչեւ որ Աստուածայայտնութիւնը իրականանայ, ինչ որ է յայտնութիւնը այն «Պատկերին», որուն նման ստեղծուեցաւ: Ստեղծագործութեան նպատակն է իրականացնել Աստուածայայտնութիւնը:

Բնութեան մէջ ամէն բանի համար մեզի օրինակ

մը տրուած է, որով հարկ է որ մենք ալ այդ օրինակներէն օգտուինք եւ սորվինք:

Ինչպէս հանդարտ եւ խաղաղ լիճի մը ջուրը, նման հայելիի, կը ցոլացնէ իր միջավայրը, նոյնպէս ալ հանդարտ եւ խաղաղ միտք մը կը ցոլացնէ իր միջավայրը: Ուստի ի՞նչ է այդ միջավայրը: Քանի որ Աստուած ամէն տեղ է, ուրեմն մենք շրջապատուած ենք Աստուծով: Գրուած է, թէ Աստուած մարդը իր պատկերին նման ստեղծեց, ուրեմն հարկ է որ մարդու միտքն ալ այդ պատկերը ցոլացնէ:

Առ հասարակ մարդ կը կարծէ, թէ ինք իր Փիզիքական մարմինն է, կամ իր խորհուրդներն է եւ զանազան յատկութիւնները: Մինչդեռ այս բոլորը կը պատկանին իր «Ես»ին: Այն բոլորը, որ կը կարծենք թէ մենք ենք, բոլորն ալ առարկայական են եւ չեն ներկայացնէր ենթական՝ ինքը, որ է տեսնող, գիտցող եւ զգացող գիտակցութիւնը՝ ճշմարիտ էութիւնը: Կարելի չէ զայն գիտնալ, քանի որ ան է ենթական եւ գիտցողը: Որպէսզի ան գիտցուի, պէտք է առարկայական ըլլայ: Ենթական երբեք առարկայական չի կրնար ըլլալ: Ամէն անհատի ենթական նոյնն է եւ Աստուծոյ էութեան՝ Քրիստոսի հետ նոյնն է: Մեր հասկացողութեամբ զայն գիտնալ անկարելի է, բայց անոր մէջ խորասուզուիլ եւ ձուլուիլ կարելի է: Գիտենք թէ կարելի է: Գիտենք որովհետեւ Յիսուս յաջողեցաւ եւ յայտարարեց.

«Ես եւ Հայր իմ մի էմք»: (Յովհաննոս Ժ:30)

«Ես եւ Հայրը մէկ ենք»:

Աս կարելի կ'ըլլայ այն ատեն, երբ մեր առարկայական «էութիւնները», որոնց հետ կը թուինք նոյնացած ըլլալ, մէկ-առ-մէկ մէկդի կը թողունք: Ինչպէս լիճը իր շրջակայքը նոյնութեամբ կը ցոլացնէ,

բայց չի կրնար ցուլացնել ինքզինք՝ ջուրը, մենք ալ չենք կրնար գիտնալ մեր ենթական՝ ճշմարիտ էութիւնը, որ ականատես է ամէն ինչի:

Եթէ լիճը փափաքի իր ջուրն ալ ցուլացնել, պարտ է անոր մէկ մասը իր մակերեսի մակարդակէն վեր բարձրացնել, ալիք յառաջ բերել, ինչ-որ ալեկոծութեան պատճառ կ'ըլլայ: Երբ լիճը ալեկոծի ոչ միջավայրը կրնայ ցուլացնել եւ ոչ ալ ինքզինք՝ ալիքը:

Նոյնպէս, մարդիկ խորհելով թէ պիտի ցուլացնեն իրենց էութիւնը եւ կարծելով թէ իրենց անհատականութիւնն ալ իրենց էութիւնն է, անգիտակցաբար կը դիմեն այդ անհատականութեան:

«Ես»-ն ալ կ'ուզէ ինքզինք յայտնաբերել, հետեւաբար միտքը «կ'ալեկոծէ»՝ խորհուրդներով, ցանկութիւններով, իղձերով, ակնկալութիւններով, զգացումներով եւ անոնց յառաջ բերած հակազդեցութիւններով եւ յուզումներով: Անձը ո՛չ կարող կ'ըլլայ անհատականութիւնը, ո՛չ ալ ենթական՝ ճշմարիտ էութիւնը յայտնաբերել, նոյն ատեն խափանելով այդ Աստուածային պատկերը, որ հանդարտ միտքը միայն կարող էր ցուլացնել: Եւ աս է դատապարտութիւնը եւ դժոխքը:

«Ես այս իսկ է դասաստան. պի լոյս եկն յաշխարհ ես սիրեցին մարդիկ պիսաս'ը ասասել իան պլոյս պի եին Գործի իրեանց շարութեան»: (Յովհաննոս Գ:19)

«Սա՛ է դատապարտութիւնը՝ որ լոյսը աշխարհ եկաւ՝ բայց մարդիկ սիրեցին խաւարը՝ փոխանակ լոյսին՝ քանի որ իրենց գործերը չար էին»:

«Ի սկզբանէ էր Բանն, եւ Բանն էր աս- Լսորոսած եւ Լսորոսած էր Բանն. Նա էր

’ի սկզբանէ առ Լսորո-ած: Լմենայն ինչ նովաւ եղէ, եւ առանց նորա եղէ եւ ոչ ինչ որ ինչ եղէն: Սովաւ կեանի էր եւ կեանիէն էր լոյս մարդկան եւ լոյսն ’ի խաւարի անոր լոսաւորէ եւ խաւար մնա ոչ եղէ Ըստ... Էր լոյսն ճշմարտի որ լոսաւոր առնէ զամենայն մարդ որ ալոց է յաշխարհ, Յաշխարհի էր եւ աշխարհ նովաւ եղէ եւ աշխարհ պնա ոչ ծանեաւ... Եւ Բանն մարմին եղէ եւ բնակեաց ’ի մեզ եւ ցեասի պատա նորա, պատաւն իբրեւ զմեծանի առ ’ի Հօրէ, լի շնորհօի եւ ճշմարտութեան»: (Յովհաննու Ը:1 14)

«Սկիզբէն էր Խօսքը ու Խօսքը Աստուծոյ քով էր եւ Խօսքը Աստուած էր: Ան սկիզբէն Աստուծոյ քով էր: Ամէն ինչ եղաւ անով. եղածներէն ո՛չ մէկը եղաւ առանց անոր: Կեանքը անով էր՝ ու կեանքը մարդոց լոյսն էր. լոյսը կը փայլէր խաւարի մէջ՝ բայց խաւարը չճանչցաւ զայն: ... Ճշմարիտ Լոյսը ան էր՝ որ կը լուսաւորէ աշխարհ եկող ամէն մարդ: Ինք աշխարհի մէջ էր՝ եւ աշխարհը եղաւ իրմով՝ բայց աշխարհը չճանչցաւ զինք: ... Եւ Խօսքը մարմին եղաւ ու մեր մէջ բնակեցաւ (եւ դիտեցինք անոր փառքը՝ Հօրը միածինի փառքին պէս)՝ շնորհքով ու ճշմարտութեամբ լեցուն»:

Իսկ դրախտը ի յայտ կու գայ երբ միտքը խաղաղ ու հանդարտ է: Առարկայականները մէկ-առ-մէկ կ’անհետանան, կը մնայ միայն ենթական, այն ատեն անհատականութիւնը կը հասկնայ ճշմարտութիւնը, թէ միայն հոգին ճշմարտութիւն է եւ նոյն հոգին է, որ կը

գործ է ամենուն մէջ եւ ամենուրեք: Կը մոռնայ ինքնուրիշը՝ անհատականութիւնը, կը լուծուի հոգիին՝ Աստուծոյ մէջ եւ կը յայտարարէ «Ես եւ հայր իմ մի եմք»: Երանութիւնը կը ժայթքի իր մէջ եւ կ'ապրի միայն ներկան, որ է յաւիտենականութիւնը: Երջանկութիւնը՝ երանութիւնը արտաքին առարկաներէն, ցանկութիւններու իրականացումէն չէ որ յառաջ կու գայ, այլ ան անձին հոգիէն է որ կը բղխի եւ առարկայականին հետ կապ չունի: Ան միայն կը կարօտի խաղաղ եւ հանդարտ մտքի, որպէսզի ինքնաբերաբար անոր միջոցաւ արտայայտուի:

Երջանկութիւնը ոչ թէ առարկայէն կու գայ, այլ՝ մտքի խաղաղութենէն: Մեր կեանքի նպատակն է յայտնաբերել եւ ցոլացնել այդ Աստուածային գեղեցկութիւնը եւ սէրը, որ իր ներկայութեամբ մեզ կը շրջապատէ: Աս է Աստուածայայտնութիւնը. յայտնաբերել իր պատկերը մեր անձերուն մէջ եւ ոչ թէ Աստուած ինք: Աստուած արդէն ինք բոլոր ստեղծագործութիւնն է՝ մեծաշխարհային (macrocosm) չափի վրայ: Մեր կեանքի նպատակն ալ զայն յայտնաբերել է փոքրաշխարհային (microcosm) չափի վրայ: Մենք ոչ կարողութիւնը ունինք Աստուած հասկնալու եւ ոչ ալ գինք յայտնաբերելու: Մեր կարողութեան ներքեւ մենք միայն կրնանք յայտնաբերել անոր պատկերը՝ գեղեցկութիւնը ու սէրը, որ է եւ պէտք է ըլլայ մեր կեանքի նպատակը: Այս նպատակին՝ յաջողութեան հասնելու միակ միջոցը գիտակցութեամբ (consciously) ապրիլն է:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «Ի՞նչ է ԽՈՒՄԻՍԸ» խորագրեալ ԺԵ. Գլուխէն (էջ 465-473):

Երբ տասը տխմար ընկերներ պտոյտի մը ընթացքին գետի մը եզերքը կը հասնին, կ'որոշեն լողալով գետին զիմացի ափը անց-

նիւ: Երբ միւս կողմը կը հասնին, վստահ ըլլալու համար թէ բոլորն ալ ապահով հասած են, բոլորի ներկայութիւնը ստուգելու համար, կը սկսին համրել: Առանց բաձառութեան բոլորն ալ ինը հոգի կը համրեն: Անմիջապէս գետին եզերքը կը վազեն, տեսնելու թէ արդեօք իրենց տասներորդ ընկերը դժուարութեան մէջ է՞, օգնութեան պէտք ունի՞: Ամէն ինչ հանդարտ կը գտնեն եւ անսովոր ոչինչ: Այն եզրակացութեան կը հանքին թէ իրենց տասներորդ ընկերը խեղդուած է եւ հոսանքը զինք քշած ու տարած:

Բոլորն ալ գետին եզերքը նստած, կը սկսին լալ եւ իրենց ընկերոջ կորուստը ողբալ: Անցորդ մը հարց կու տայ թէ ինչո՞ւ կու լան: Անոնք ալ պատահածը կը պատմեն եւ լալով կ'ըսեն թէ տասը ընկեր էին եւ հիմա ինը հոգի մնացած են: Անցորդը անմիջապէս անոնց տխմար ըլլալը կը հասկնայ: Կ'ըսէ թէ կրնան սխալած ըլլալ եւ կը թելադրէ անգամ մը եւս համրել: Բոլորն ալ նոր յոյսով եւ եռանդով կը սկսին համրել: Բայց աւա՛ղ, բոլորն ալ դարձեալ ինը հոգի կը համրեն: Անցորդը կը խղճայ անոնց վրայ: Անոնց կը պատուիրէ մէկ շարքի վրայ կենալ եւ թիւ մէկէն սկսեալ իւրաքանչիւրը յաջորդական թիւը ըսել: Առաջինը կ'ըսէ «մէկ», երկրորդը՝ «երկու»: Երբ կարգը կու գայ վերջինին, ան «տասը» կ'ըսէ: Մեծ ուրախութիւն կը ծագի տխմար ընկերներու մէջ, որովհետեւ կորսուած տասներորդ ընկերը գտնուած էր: Ո՞րն էր տասներորդ ընկերը: Երբ կը համրէին, համրողը ինքզինք համրելու մոռցած էր:

**Շարքի մէջ համրելով իւրաքանչիւրը ինք-
զինք գտած էր:**

Համայն մարդկութիւնն ալ կը նմանի այս տասը տխմար ընկերներուն: Մարդիկ կը տոկան ամէն տեսակի դժուարութեան եւ կը յաղթահարեն զանոնք: Կ'ամբարեն ամէն տեսակի գիտութիւն, բայց միշտ զուրկ կը մնան կատարեալ երջանկութենէ, որովհետեւ ինքզինքնին կորսնցուցած են եւ չեն գտներ:

Խոկումը (meditation) սկիզբն է մտախոհութեան: Անոր նպատակը «Ո՞վ ես դուն» հարցումին պատասխանը գտնել է: Աս շատ պարզ հարցում մըն է, բայց պատասխանը գտնել շատ դժուար: Մարդիկ ստեղծագործութեան սկիզբէն ի վեր կը ջանան այդ պատասխանը գտնել, բայց ան միշտ անոնցմէ խոյս տուած է, ի բացառեալ մի քանիներէ:

Ամէն անձի կեանքին նպատակը երջանիկ ըլլալ է, անգիտակից՝ թէ իր ճշմարիտ էութեան բնութիւնը երանութիւն է: Մարդ արարած, շնորհիւ իր հաճելի երեւակայութիւններուն, երջանկութիւնը միշտ իրմէ դուրս առարկայական բաներու միջոցաւ փնտռած է: Եթէ նոյնիսկ անոնց պատճառաւ երջանկութիւն մըն ալ գտած է, ան միշտ ժամանակաւոր եւ կարճ եղած է: Անոր հետեւած է տխրութիւնն ու ցաւը:

Բոլոր ստեղծագործութիւնը կազմուած է հինգ տուեալներու վրայ.

ա- էութիւն, բ- Գիտութիւն, գ- Երանութիւն, դ- ձեւ, ե- անուն:

Առաջին երեքը հիմնականներն են եւ Աստուածային: Իսկ վերջին երկուքը մարդոց կողմէ աւելցուած են, հետեւաբար կը կազմեն պատրանքը: Մարդ արարած միշտ իր երջանկութիւնը փնտռած է վերջին երկուքին մէջ, մոռնալով թէ երանութիւնը իր էութեան բնութիւնն է: Խոկումը եւ մտախոհութիւնը

մեր ճշմարիտ հոլթիւնը վերագտնելու միջոցներն են, որ է մեր գիտակցութիւնը եւ անոր ալը՝ Քրիստոս: Նոյն գիտակցութիւնն է որ կը գործէ բոլոր տիեզերքի մէջ, որով մենք անջատ եւ զատ չենք ուրիշ որեւէ բանէ ու անձէ: Խոկումի եւ մտախոհութեան նպատակը փորձառականօրէն գիտնալ եւ ճանչնալ է այդ գիտակցութիւնը, որպէսզի կարենանք նաեւ տեսնել միութիւնը՝ բազմաթիւին մէջ: Խոկումը եւ մտախոհութիւնը անձին կողմէ ճանչնալ է անձը, անձին միջոցաւ, ուր թէ՛ ենթական, թէ՛ առարկան, թէ՛ ալ միջոցը կը նոյնանան: Երրորդութիւնը կ'ըլլայ մէկ: Իմացական հասկացողութիւնը բաւարար չէ: Անձը պէտք է գործնականօրէն հետապնդէ եւ ունենայ այդ գիտակցութեան փորձառութիւնը: Աս չի նշանակեր իր պարտականութիւնները կատարելէ խուսափիլ, միայն ոտքերը ծալած նստիլ, աչքերը գոցել եւ «օմ» երգել: Ընդհակառակը, կեանքի բոլոր պարտականութիւնները պէտք է լիովին կատարուին, այդ ալ ամենալաւ կերպով, ամենայն ուրախութեամբ եւ առանց տրտնջալու: Բնաւ պէտք չէ կապուած ըլլալ անոնց արդիւնքներուն, այսինքն արդիւնքներուն նկատմամբ պէտք է ըլլալ անտարբեր: Արդիւնքները կը պատկանին Աստուծոյ: Մեր պարտականութիւնն է մեր լաւագոյնը ընել, կատարել այնպէս, ինչպէս պիտի կատարէինք եթէ այդ Աստուծոյ մէկ խնդրանքը ըլլար: Աս միայն կարելի է երբ բազմաթիւին մէջ միութիւնը կը տեսնենք: Երբ ամէն բանի եւ ամէն անձի մէջ Քրիստոս տեսնենք, այն ատեն կը քաղենք խոկումին պտուղը՝ յաջող մտախոհութիւնը:

Ոեւէ անձ պէտք չէ ինքզինք դատապարտէ: Պէտք է մոռնայ իր անցեալի մեղքերը: Կարեւորը ներկան է, ներկային մէջ խորհածը ու ըրածը: Երբ ինք մոռնայ իր անցեալի մեղքերը, Աստուած ալ զանոնք կը ներէ:

Ամէն անձ ունի սոսկալի թշնամի մը՝ իր չզսպուած միտքը: Նաեւ ունի հրաշալի եւ օգտակար ընկեր մը՝ նոյն միտքը՝ խորհուրդներէ պարպուած՝ մաքուր սիրտ: Խոկումի եւ մտախոհութեան նպատակը այդ միտքը զսպել՝ մեր ուշադրութիւնը մեր Ֆիզիքական, զգացական եւ իմացական մարմիններէն դէպի մեր իսկական էութեան՝ Քրիստոսի դարձնել է: Միտքը, միշտ անհանգիստ, նման անընդհատ ճիւղէ ճիւղ ցատկուտող կապիկի, խորհուրդէ խորհուրդ կը ցատկուտէ: Նախ կարենոր է միտքը հանդարտեցնել եւ խաղաղեցնել: Յետոյ ալ անոր ուշադրութեան ուղղութիւնը փոխել, փոխանակ անձէն դուրս գտնուող առարկայական բաներու վրայ կեդրոնանալու, կեդրոնանալ ենթակայականին՝ Քրիստոսի, անձին իր էութեան եւ գիտակցութեան վրայ:

Միտքը իր երեւակայութիւններուն հետեւանք անձին մէջ կ'արծարծէ փափաքներ: Անոնք ալ անձին կու տան զանոնք իրականացնելու ջանքը: Շնորհիւ այդ ջանքին, փափաքը իրականացնող անձը քիչ մը կ'երջանկանայ:

Տիեզերքի ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ որ գոյութիւն ունի, ներառեալ մեր մարմինները, զգայարանքները եւ անոնց տուած բոլոր փորձառութիւնները, մեր զգացումները, մեր միտքերը եւ մեր իմացականութիւնը, բոլորն ալ առարկայական են եւ չեն ներկայացներ ենթական:

Խոկումը միտքը մարգելով զսպել է, այսինքն՝ սրբացնել: Ասիկա, զայն միայն մէկ կէտի վրայ կեդրոնացնելով կարելի է: Այսպէսով կ'ըլլանք թէ՛ «աղաւնիներու պէս միամիտ» եւ թէ՛ «օձերու պէս խորագէտ», այսինքն արթուն:

Խոկումի միջոցին միտքը խաղաղեցնելու եւ սրբացնելու շատ մը արգելքներ յառաջ կու գան: Հետեւեալները ասոնցմէ ամենէն կարեւորներն են .

ա- Քուն, քնանալ- Ճիշդ է թէ խորունկ քունի մէջ բոլոր խորհուրդները կը դադրին, բայց ինչ օգուտ: Անձը արթուն չէ, որպէսզի ճշմարտութեան փորձառութիւնը ունենայ:

բ- Անհանգիստ միտք- Միտք մը, որուն խորհուրդները չեն զսպուիր: Անձը շատ վիշտ կամ ակնկալութիւններ ունի:

գ- Մտային հակումներ- Հակումներ, որոնք անձը կերպով մը սանձած է, բայց անցեալին այդ հակումներուն անհետացման համար հարկաւոր լուծումներ չեն գտնուած: Ասոնք, խոկումի պահուն, յանկարծ ի յայտ կու գան:

դ- Յարատեւութեան պակաս- Անձը կը կարծէ թէ կարճ ժամանակի մը մէջ պիտի յաջողի, իսկ եթէ խոկումէն անմիջական արդիւնք չառնէ, կը յուսահատի եւ կը դադրի յարատեւելէ: Միտքը սրբացնելը ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան յարատեւօրէն կատարուելիք գործունէութեան մը հունձքն է: Յիսուս, իր փափաքած մակարդակին հասնելու համար, երեսուն տարի յարատեւած է:

ե- «Գերմարդկային» կարողութիւններ- Երբ միտքը զսպուի, անձը կրնայ որոշ կարողութիւններ՝ յստակատեսութիւն, հեռաշարժութիւն նշմարել, որոնց գոյութեան գիտակցութիւնը եւ անոնցմէ օգտուելու կարողութիւնը նախապէս չունէր: Ասոնք ալ իրենց կարգին արգելք կրնան հանդիսանալ միտքը սրբացնելու: Անձը պէտք չէ տարուի ի յայտ եկած այս կարողութիւններէն եւ շարունակէ իր միտքի կեդրոնացումը բուն նպատակակէտին վրայ՝ առանց շեղումի:

զ- Առարկայացնել փորձառութիւնը- Աս ամե-
 նակարեւոր արդելքն է: Երբ անձը կ'առարկայացնէ
 խոկումի արդիւնք եղած խաղաղութիւնը եւ երանու-
 թիւնը, դարձեալ երկուութիւն յառաջ կու գայ:
 Երկուութեան հետեւանք «Ես»ը իրեն կու տայ
 յաջողութեան հպարտութիւնը: Անձը պէտք է միշտ
 ուշիմ եւ արթուն ըլլայ, անընդհատ հսկէ, որպէսզի
 որեւէ փորձառութիւն չհառարկայանայ:

Յաջող խոկումի եւ մտախոհութեան պտուղները
 հետեւեալներն են.

ա- Խաղաղութիւն մը, որ փոփոխութեան
 ենթակայ չէ: Յիսուս Քրիստոս ըսաւ.

«Խաղաղութիւն չե՛ս. զե՛ս առա-
 դութիւն պիտի պահուիմ ձե՛զ. ոչ որպէս աշխարհու
 պայ՝ որոնք ես չե՛ս: Այլ խաղաղութիւն պիտի
 չե՛ր, եւ մի պահ զի պիտի սպասուի:» (Յովհաննոս
 ԺԴ:27)

«Խաղաղութիւն կը թողում ձեզի, իմ խաղաղութիւնս
 կու տամ ձեզի, ո՛չ թէ ինչպէս աշխարհս կու տայ՝ ես
 ձեզի կու տամ: Սրտերնիդ չխռովի ու չվախնայ:»

բ- Գոհունակութիւն մը, որ անզուգական է:
 Ինքնաճանաչման գոհունակութիւնն է: Տասներորդ
 ընկերը գտնելու գոհունակութիւնն է:

գ- Երանութիւն, որ յաւիտենական երջանկու-
 թիւն է:

Երանութիւնը ակնթարթային արագութեամբ ի
 յայտ կու գայ, ինչպէս ակնթարթային արագութեամբ
 կը գոցուին վառ արեւին նայող աչքերը: Բազմաթիւին
 մէջ միութեան փորձառութիւնը ունենալ՝ Քրիստոսի
 հետ նոյնանալ, ինքնին երանութիւն կու տայ: Երբ
 անձը Քրիստոսի հետ նոյնանայ, ինչպէ՞ս երանութեան
 մէջ չըլլայ: Քանի որ Աստուած սէր է, Քրիստոսի հետ

նոյնացմամբ անձին մէջ ինքնաբերաբար կը ծագի սիրոյ գաղափարը: Սէր ամէն ինչի եւ ամէն անձի հանդէպ: Այսպէսով անձը կ'ունենայ բացարձակ ազատութիւն եւ բոլորին ալ կը պարգեւէ բացարձակ ազատութիւն: Ամէն ինչ եւ ամէն անձ իրենց վիճակով կ'ընդունի՝ առանց դատելու: Տարբերութիւն չի տեսներ ափ մը հողի եւ ափ մը ոսկիի միջեւ:

Կ'ըսուի թէ ամէն անձ, իր կեանքին ընթացքին, ուշ կամ կանուխ, նման փորձառութիւն կ'ունենայ, բայց ատիկա հազիւ մէկ երկվայրկեան կը տեւէ: Որովհետեւ անձը չ'ակնկալեր եւ չի սպասեր, նոյնիսկ չ'անդրադառնար թէ ի՞նչ զգացած է: Անձը պէտք է արթուն ըլլայ, աչալուրջ եւ յարատեւ հսկող: Կ'ըսուի թէ խոկումը պէտք է կատարուի մաքուր, հանդարտ, անձայն եւ հանգիստ տեղ մը նստած, աչքերն ալ փակ, որպէսզի զգայարանքներու կողմէ միտքին ուղղութիւնը փոխող որեւէ տուեալ չըլլայ: Անձը պէտք է առարկայականօրէն դիտէ իր մտքի խորհուրդները, իբրեւ թէ այդ խորհուրդները իրը չըլլային: Անձը իր միտքը պէտք է կեդրոնացնէ այն էութեան վրայ որ ականատես է այդ խորհուրդներուն: Ծայրահեղ արթնութեամբ եւ ուշադրութեամբ կեդրոնանալ այն ակնթարթին վրայ, որ կը գտնուի երկու յաջորդական խորհուրդներուն միջեւ: Կ'ըսուի, թէ ժամանակի ընթացքին, երկար յարատեւութեան հետեւանք այս ընթացքը կրնայ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնել: Երբ անձը յաջողի այդ ողողումը դադրեցնել, իր ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոս ի յայտ կուգայ իր մէջ: Ըստ ինծի խոկում կամ մտախոհութիւն ամէն օր, մէկ ժամուայ արարք մը չէ, այլ մեր կեանքի ամէն մէկ ըրպէն պէտք է մտախոհութեան պահ ըլլայ: Պէտք է շարունակել գործել աշխարհի մէջ այնպէս ինչպէս անցեալին գործած ենք եւ պէտք է ապրինք մեր

կեանքը առանց փոփոխութեան: Մտախոհութիւնը ոչինչ կը փոխէ: Բայց եթէ մեր միտքերը կեդրոնացած ըլլան այն գիտակցութեան վրայ, որ կը գտնուի մեր ամենուն մէջ, այն ատեն կը տեսնենք Քրիստոս ամէն անձի մէջ, թէ՛ սուրբին, թէ՛ ալ ոճրագործին: Երկուքին հանդէպ ալ մեր յարաբերութիւնը նոյնը կ'ըլլայ: Այն ատեն մենք ալ կրնանք ըսել «Ես եւ Հայրը մէկ ենք»: Ահա այս է վերստին ծնունդը, միտքի ուղղութեան փոփոխութիւնը:

Ընդհանուր առմամբ կը խորհինք թէ երջանիկ ենք, եթէ կեանքի լաւ ընկեր մը, մէկ կամ երկու բարի գաւակներ եւ ապրուստ ապահովող լաւ գործ մը ունինք: Այն ամուսնութիւնները որ կը կարծուէին երջանկութիւն բերել, կրնան կեանքը դժոխքի դարձնել: Եթէ նոյնիսկ անձը իր յուսացած կեանքը ապահովէ, հիւանդութիւններ եւ մահ իրմէ կրնան խլել բոլոր ակնկալած երջանկութիւնը: Նպատակը երջանկութիւնը արտաքին բաներէ կամ յարաբերութիւններու մէջ գտնել չէ, այլ զայն մեր ճշմարիտ էութեանը մէջ գտնելն է, քանի որ անոր բնութիւնը երանութիւն է: Կը նմանինք անձի մը, որ իր բոլոր օրը իր ինքնաշարժին բանալիները կը փնտռէ, անգիտակից թէ անոնք արդէն իր գրպանն են: Կը նմանինք մօր մը, որ իր գաւակը՝ իր աչքին լոյսը, իր հոգիին սէրը, տօնակատարութեան թափօր մը դիտելու համար, քաղաք կը տանի: Զաւակը, թափօրը աւելի լաւ դիտելու համար, փողոցին դիմացի կողմը կ'ուզէ անցնիլ: Մայրը ասոր մէջ անպատեհութիւն մը չի տեսնուի եւ կ'արտօնէ, բայց աչքը միշտ գաւազին վրայ է: Երբ թափօրը կը մօտենայ եւ կնոջ առջեւէն կ'անցնի, թափօրին մէջի անձերը կը խաբանեն կնոջ տեսութիւնը եւ մայրը այլեւս իր գաւազը չի կրնար տեսնել: Ոստիկանները ճամբան գոցած, չեն արտօներ

որ ինքն ալ դիմաց անցնի: Մինչեւ թափօրի անցքին վերջաւորումը մայրը իր աչքին լոյսը, իր հոգիին սէրը չի կրնար տեսնել: Երբ թափօրին մէջի վերջին անձն ալ կը հեռանայ, զաւակը մօրը տեսանելի կ'ըլլայ:

Ադամ եւ Եւայի սկսիլ տուած թափօրը տակաւին կը շարունակէ: Թափօրին մէջի անձերը մեր խորհուրդներն են, մինչեւ որ անոնք չվերջանան մենք ալ մեր հոգիին Սէրը, մեր աչքին Լոյսը չենք կրնար տեսնել: Մենք թափօրը դիտողն ենք, նաեւ կազմակերպիչը: Թափօրը շարունակելու կամ կեցնելու որոշումը մերն է: Յիսուս իր թափօրը կեցուց: Ինչո՞ւ մենք ալ չկարենանք:

Խոկումի եւ մտախոհութեան նպատակը անձին ինքզինք գտնելն ու «Դուն ո՞վ ես» հարցումին կարենալ պատասխանելն է: Այդ պատասխանն ալ է «Ան, եմ ես»:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ԿՐՕՆՔԸ Եւ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ» խորագրեալ Ա. Գլուխին (էջ67-69, 74 եւ 75-76):

Աշխարհի վրայի ամենամեծ տազնապը քաղաքականը չէ, այլ գիտակցութեան մակարդակի ցածութեան յառաջ բերած տազնապն է, որ տեղի կու տայ քաղաքական տազնապին: Մարդ իր զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը բարձրացնելու կարողութիւնը ունի: Աս ալ իր գիտակցութեան մակարդակի բարձրացման կը համապատասխանէ: Ս. Հոգին իր զօրութեամբ իր բոլոր շնորհները մեր վրայ տեղացնելու պատրաստ է, արդեօք ինչո՞ւ չենք արտօներ: Բնութեան մէջ ամէն ինչ իր ունեցած զօրութեան թրթռացումի յաճախականութեան համապատասխան ողջ է եւ ինքնութիւնը սահմանուած:

Գեղեցկութիւնը այս թաքուն օրէնքներուն արտայայտութիւնն է: Երբ միտքը խաղաղ ըլլայ, այսինքն ըստ Աւետարանի մաքուր սիրտ ունենայ,

անձն ալ այդ զօրութեան իր մէջ ներգործութեան փորձառութիւնը ունենալու ալ աւելի պատրաստ կ'ըլլայ: Ինչպէս երբ ելեկտրականութեան թելերուն մէջ ընդդիմութիւնը (resistance) աւելնայ ելեկտրականութիւնը զօրութիւն (amparage) կը կորսնցնէ, նմանապէս Ս. Հոգիի զօրութիւնն ալ երբ մեր էութեան մէջ ընդդիմութիւններու կը հանդիպի, մեր մէջ ներգործող իր որակն ալ կը պակսի: Մենք ալ մեր զգայարանքներէն եկած տուեալներէ եւ աշխարհի շլացուցիչ «սա», «դա» եւ «նա»երէ պարտ ենք չազդուիլ եւ ներհայեցողութեամբ խորհուրդներու ողողումը հանդարտեցնել եւ կասեցնել, որպէսզի կարենանք այն զօրութեան հոսքին ընդդիմութիւնը վերցնել եւ զօրութեան որակը թէ՛ կարենալ բարձրացնել, թէ՛ ալ զայն զգալ:

«Երանի այնոցիկ՝ որ սորէ եւ սրտիւն, զի

նոյա պէտքոստ ցեպեւն»: (Մարգէնի Ե: 8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք պիտի տեսնեն Աստուած»:

Այսօր բժշկութիւնը փաստած է, թէ կրկնութիւնը ուղեղը եւ հետեւաբար միտքը կը մարզէ: Մտքի մարզումը ուղեղային բջիջներու միջեւ նոր հաղորդակցութեան կապեր (synapse) յառաջ բերելով եւ նաեւ նոր ելեկտրական, տարրաբանական եւ բջիջային շղթայումներ կազմելով կ'ըլլայ: Այդ շղթայումները անհատի կեանքի տեւողութեան ընթացքին կը գոյատեւեն: Ուղեղային այս յատկութիւնը ջղային ճկունութիւն (neuroplasticity) կը կոչուի: Անցեալին, նախակրթարանի եւ միջնակարգի մէջ, աշակերտներուն ոտանաւոր գոց՝ անգիր սորվիլ կը ստիպէին: Կարեւորը գոց սորվածը չէր, այլ գոց սորվիլն էր: Գոց սորվելու համար աշակերտը պարտ էր իր միտքը կարգացած նիւթին վրայ կեդրոնացնել, զայն քանիցս կրկնելով: Նմանապէս, մենք ալ, այն զօրութեան հոսքին դէմ

եղած ընդդիմութիւնը պակսեցնելու համար պարտ ենք բազմաթիւ անգամներ կրկնելու ա՛ն, ինչ որ պիտոյ է: Պարտ ենք մեր բնոյթը փոխել: Ան մէկ օրէն չի փոխուիր, այլ բազմաթիւ կրկնութիւններու կը կարօտի: Պարտ ենք միշտ ուղիղ գործել, նոյնիսկ երբ այդ արարքը մեր ներկայ բնոյթին հակառակ ըլլայ, սակայն եւ այնպէս զայն բազմաթիւ անգամներ կրկնելով պարտ ենք կամաց կամաց մեր բնոյթը փոխել: Աս եւ նման արարքներ, ինչպէս խոկումով միտքը հանդարտեցնել «Չղային ճկունութեան» ինքնողղեաց օգտագործումը կը ներկայացնեն: Անձ մը զօրութեան մակարդակի վրայ պարտ է իր կեանքի բոլոր պատահարները, ներառեալ վիշտը, առանց նախապաշարումի ընդունիլ:

Տիեզերքի այդ թրթռացումը՝ զօրութիւնը տիեզերքի ուղեղն է: Ան նաեւ մեր ներքին աշխարհին եւ արտաքին աշխարհին միջեւ եղած կապն է: Խորհուրդները մեզ այդ զօրութեան գիտակցութենէն կը հեռացնեն: Օրինակի համար վախը եւ սէրը պատճառ կ'ըլլան որ ուղեղն ալ կացութեան համապատասխան երկու տարբեր տեսակի բջիջային կապեր հաստատէ: Այս կացութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ տարբեր զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւններու ճամբան բանան: Զօրութիւնը ինքնին չէզոք, անսահման եւ յաւիտենական է:

Ուրեմն Աստուծոյ ամէն մի անհատի մէջ ներկայութիւնը զարմանք պէտք չէ պատճառէ: Ինչպէս Աստուած բոլոր տիեզերքի մէջ թափանցած է եւ անոր Հոգին է, նմանապէս մեր Հոգին ալ մեր մարմինին բոլոր մասերուն մէջ թափանցած չէ՞: Աստուծոյ պատկերին նման ստեղծուած ըլլալը ասա՛ աս է: Բայց այդ մեր Հոգին Աստուծոյ Հոգին է, քանի որ մենք ալ ստեղծագործութեան մէջ ենք եւ Աստուծոյ Հոգին մեր

մէջ ալ թափանցած է: Մեզի կը մնայ անտեսել այն բոլոր անպէտ տուեալները (խորհուրդները, զգացումները եւ ցանկութիւնները), որպէսզի տեսնենք Աստուծոյ ներկայութիւնը՝ Քրիստոս, ամէն մի անհատի մէջ:

Դրախտը «արթուն» ըլլալուն մէջն է: Աստուած մեր մէջն է, պէտք չէ Ձինք մեզմէ դուրս տեղ մը փնտռենք: Միտքը կեդրոնացնելով ներքին Քրիստոսի վրայ եւ անպէտ խորհուրդները եւ զգացումները, յուզումները եւ իղձերը զսպելով մեր մտային խաղաղութիւնը կարելի է գտնել: Աս այն խաղաղութիւնն է որ Յիսուս մեզի թողուց եւ ինք բացայայտ կ'ըսէ թէ պարտ ենք մեր միտքի խռովութիւնները եւ զանգիտութիւնները զսպել:

(«Սիրտ» բառը յաճախ «միտք»ի իմաստով գործածուած է Աւետարանին մէջ):

«Խաղաղութիւնն ինքնամ յէս, պաշտօնութիւնն
պիմ Կամ յէս. ոչ որպէս աշխարհս Կայ՝ Կամ
էս յէս: մի խոռովեացինն անորո՛ք յէր, է- մի
պանդիտեացինն» : (Յովհաննէս ԺԴ:27)

«Սաղաղութիւն կը թողում ձեզի, իմ խաղաղութիւնս
կու տամ ձեզի, ո՛չ թէ ինչպէս աշխարհս կու տայ՝ ես
ձեզի կու տամ: Սրտերնիդ չխռովի ու չվախնայ»:

Երբ կարենանք այդ խաղաղութեան տիրանալ, այն ատեն մենք ալ արժանի կ'ըլլանք Աստուծոյ որդիներ կոչուելու:

«Երանի խաղաղարարաց, պի նո՛վա որդի՛ք
Աստուծոյ կոչեացինն» : (Մատթէոսի Ե:9)

«Երանի՛ խաղաղութիւն ընողներուն, վասն զի անոնք
Աստուծոյ որդիներ պիտի կոչուին»:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Բ. - ԶԱՐԹՕՆՔ» գիրքի «ԵՕԹԸ» խորագրեալ Բ. Գլուխէն (էջ 153-154):

Ս. Հոգիի զօրութիւնը վերէն դէպի վար մեր էութեանն ներս կը ներգործէ, մենք ալ այդ ներգործուած զօրութիւնը, մինչեւ Աստուածայայտնութիւն, վարէն վեր բարձրացնելու կարողութիւնը ունինք: Երբ Ան կը հասնի գանկի վերեւի խակրային, ինչպէս Յիսուսի եղաւ այլակերպութեան ատեն, Աստուածայայտնութիւնն ալ մեր մէջ կ'իրականանայ: Բայց դժբախտաբար այդ բարձրացող զօրութիւնը ընդդիմութիւններու կը հանդիպի եւ կը վատնուի ու չ'արտօնուիր որ պատշաճ կերպով բարձրանայ: Այս ընդդիմութիւնները եօթը մահացու մեղքերն են: Ամէն մէկը որոշ խակրայի մը կը համապատասխանէ: Ինչպէս անոնք զօրութեան ներգործութիւնը կ'արգիլեն, նմանապէս նաեւ ներգործուած զօրութիւնը կը վատնեն:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «Ի՞նչ են ԽԱԿՐԱՆԵՐԸ» խորագրեալ ԺԵ. Գլուխէն (էջ 439-451):

Ընդհանուր առմամբ մարդ արարած կը կարծէ թէ իր Ֆիզիքական մարմինը եւ Ֆիզիքական աշխարհը միակ իրողութիւններն են, քանի որ շնորհիւ իր զգայարանքներուն կարող է միայն ասոնք գիտնալ եւ իմացականութեամբ ալ՝ ըմբռնել: Ասկէ առաջ գրած էի թէ մարդ կը գործէ իր Ֆիզիքական, զգացական եւ իմացական մարմիններու միջոցաւ: (Տէս Գլուխ Գ «Ի՞նչ են Մարդկային Բնութիւնները», էջ-59) Կայ նաեւ հոգեկան մարմին մը: Մեզի կը պարտի կերտել անոր գոյութեան փորձառական գիտակցութիւնը:

Հնդկական հին Սանսգրիտ լեզուի «չազրա» (chakra) բառին հայերէնը, ըստ բառարանի, «խակրայ» է: Սանսգրիտ լեզուի մէջ «չազրա» բառին իմաստը «անիւ» է: Խակրաները անիւի կը նմանին եւ կ'ըսուի թէ կը դառնան լոյսի արագութեամբ: Արեւելքի մէջ զայն կը նմանցնեն նաեւ բազմաթիւ թերթերով ջրաշուշան ծաղիկին, որովհետեւ խակրաները կարելի

ՊԱՏԿԵՐ 1

է լրիւ բանալ ինչպէս ծաղիկ մը կը բացուի: (Տես պատկեր թիւ 1) Խակրաները՝ այս անիւնները գորութեան յորձանքներուն մեր մարմիններէն ներս մուտքի դռներն են, ուրկէ կեանքի գորութիւնը մեր մէջ կը ներգործէ եւ մարմնի զանազան մասերուն՝ գործարաններուն կը տարածուի: Աս, այն գորութիւնն է որ բաբախիւն է: Ես անձնապէս բարեբախտութիւնը ունեցայ զայն շօշափելով զգալու: Եթէ մարմինի որոշ մէկ մասէն այս գորութեան հոսքը պակսի, կամ չափազանց աւելնայ, պատճառ կ'ըլլայ հիւանդութիւններու: Այս գորութիւնն է որ անձին կու տայ թէ՛ Ֆիզիքական՝ մարմնային եւ թէ՛ մտային առողջութիւն: Ամէն մէկ խակրայ մեր ջղային կազմացքին, մեր բնախօսութեան, նաեւ մեր բնութեան վրայ իր հիմնական եւ էական ազդեցութիւնը ունի: Ներդաշնակ կեանք մը ապրելու համար հարկ է որ բոլոր խակրաները բաց ըլլան եւ միասնաբար համագործեն:

Ս. Պատարագի ընթացքին, սարկաւազը Սկիհը խորանին առջեւ պատարագիչին տալէ առաջ կ'ըսէ.

«Համբարձէք իշխանք զդրունս ձեր 'ի վեր, Համբարձին դրունք յաւիտենից եւ մնոցե Թագաւոր Փառաց»:

Այդ դռներուն նշանակութիւնը այս խակրաներն են եւ Թագաւոր Փառացն ալ կեանքի գորութիւնը՝ Ս. Հոգին:

Կան գլխաւոր եօթը խակրաներ, որ կը համապատասխանեն մարմինի զանազան գործողութիւններուն: Անոնց իւրաքանչիւրը կը գործէ թրթռացումի որոշ յաճախականութեան վրայ: Անոնք տեսանելի աշխարհի վրայ կը համապատասխանեն լոյսին, այսինքն ծիածա-

նի եօթը գոյներուն, զորս Անանիա Շիրակացի կոչած է «Աստուածակամար»: Լոյսի եօթը գոյներն ալ իրարմէ կը տարբերին, իրենց ալիքային յաճախականութեան չափերով: Խակրաները լսողութեան աշխարհին մէջ ալ կը համապատասխանեն նօթագրութեան եօթը ձայներուն յաճախականութեան: Շատ հաւանական է որ իրենց կապը միւս զգայարանքներու հետ նաեւ ըլլայ թրթռացումի միջոցով: Շօշափելը կը զգայ ճնշում եւ թրթռացում: Հոտոտելը եւ համտեսելը, որոնք կը կարծուէր թէ միայն քիմիական են, այսօր փաստուած է թէ կախեալ են նաեւ թրթռացումէ:

Աստուծոյ ստեղծագործութիւնն ալ իր կատարելութեան հասաւ եօթը օրէն: Արդեօք ստեղծագործութեան ամէն մէկ օրը կարելի է՞ որ ներկայացնէ բարեշրջմամբ նոր խակրայի մը յաւելումը: Մարմինները, այսինքն քարը, ջուրը, հողը, օդը եւայլն ունին միայն մէկ խակրայ, որ կ'ապահովէ անոնց գոյութիւնը: Ստեղծագործութեան մէջ բոլոր կենդանի էակները ունին նաեւ երկրորդ խակրան, որ անհրաժեշտ է բազմանալու եւ սերնդագործելու համար: Աւելի յառաջացածները ունին երրորդ խակրան, որ իրենց զգացում ունենալու կարողութիւնը կու տայ: Ասոնց յառաջացումն ալ կրնան աստիճանաւոր ըլլալ: Մարդ արարած ունի եօթը խակրայ: Եօթերորդով կարելի է Աստուածայայտնութիւնը լիովին իրականացնել: Ճիշդ ասոր համար ալ «եօթերորդ օրը» սուրբ եղաւ եւ ստեղծագործութիւնը կատարելագործուած եւ աւարտած:

Գրուած է.

«Է- օրհնեաց Ասորո-ած Կօրն Է-թնէրորդ, Է- սրբեաց Կնա. Կի նմա Հանգեալ- յամենայն Գործա ի-րոց՝ Կոր սկսաւ առնել Ասորո-ած»: (Մենդոց Բ:3)

«Եւ Աստուած եօթներորդ օրը օրհնեց ու սրբեց զանիկա՝ վասն զի անոր մէջ Հանգստացաւ իր բոլոր գործերէն՝ որոնք ստեղծագործութեան մէջ կատարած էր»:

Ըստ հետեւեալ համարին, Աստուած մարդուն, միւս կենդանիներէն յաւելեալ ըլլալով, տուաւ նաեւ անձնաւորութիւն:

«Եւ սբեղծ Տէր Աստուած զմարդն Հող յերկրէ՝ եւ փշեաց յերեսս նորա շոնչ կենդանի, եւ եղեւ մարդն յոգի կենդանի» :
(Ծննդոց Բ: 7)

«Տէր Աստուած գետնին Հողէն շինեց մարդը եւ անոր ուղեւորներէն կենդանութեան շունչ փչեց ու մարդը կենդանի Հողի եղաւ»:

Եբրայերէնի մէջ «շունչ» բառին համար «նէֆս» բառը գրուած է որ երկու իմաստ ունի. շունչ եւ անձնաւորութիւն: Միւս բոլոր կենդանի արարածները, միայն մարդ արարածին տրուած յաւիտենական կեանքի մը անհատականութեան գիտակցութիւնը չունին:

Այո, մարդուն ոչ միայն միւս կենդանիներու նման այս ժամանակաւոր կեանքը տրուած է, որ կը թուինք ներկայիս ապրիլ, այլ նաեւ փորձառութիւն ունենալու եւ յաւիտենական կեանք ապրելու կարողութիւնը: Ըստ վերելի համարի մէջի «կենդանի հոգի եղաւ» գրութեան, կը թուի թէ մարդ իր Ֆիզիքական, զգացական եւ իմացական «մարմիններուն» յաւելեալ, նաեւ ունի հոգեկան «մարմին» մը՝ Քրիստոսի մեր մէջ գոյութիւնը, որ կը վրիպի մեր ներկայ գիտակցութենէն:

Հետեւեալ համարը յատկանշական է եւ բացայայտ: Մեզի, եօթը խակրաներու նկատմամբ, պատրաստութեան համար տրուած ազդարարութիւն մըն է, որպէսզի Ս. Հոգիի զօրութեան մուտքին խցում եւ տարածման որեւէ արգելք չըլլայ:

«Իմաստորոշիւն շինեաց իւր ցոռն, եւ կանգեաց աբնա եւելն: Չեն պղեւնլիս իւր, եւ խառնեաց 'ի խառնելիս պղիճի իւր, եւ պարաստեաց չաեղան իւր: Եւ ասալեաց պշատայս եւր, կոշել Բարձր շարոպոթեամբ 'ի խառնելիս իւր՝ եւ ասէ. Որո՞ւ իցէ անպշամ, եկեացէ՛ ասիս: Եւ ցոպկասմիտան ասէ. եկայ՞ կերայ՞ 'ի Հացե իմմէ, եւ արբէ՞լ պղիճի իմ պոր խառնեցի յեւ: Թո՞ղէ՞լ չանպշամորոշիւն եւ կեցջի՞լ. խնդրեցէ՞լ պիմաստորոշիւն պի ասորեաջի՞լ, եւ ուղղեցէ՞լ Գիտորոշեամբ պհանճար. Եւ ուղիղ ճանապարհաւ իմացարո՞ւ պիտայ»: (Լաւակաց Թ:1-6)

«Իմաստութիւնը իր տունը շինեց Ու իր Եօթը սիւները կանգնեցուց, Իր անասունները մորթեց, իր գինին խառնեց ու իր սեղանը պատրաստեց: Անիկա իր աղախիները զրկեց, Որ քաղաքին բարձր տեղերը կանչէն. «Ով որ պարզամիտ է, թող հոս գայ»: Ու պակասամիտ եղողին ըսեն. «Եկէ՛ք, իմ հացէս կերէ՛ք Ու խառնած գինիէս խմեցէ՛ք: Յիմարութիւնը թողուցէ՛ք, որպէս զի ասպրիք Ու խոհեմութեան ճամբուն մէջ քալեցէ՛ք»:

Եօթը սիւները, Եօթը խակրաներն են: Մորթուած անասունները մեր «ես»ը եւ մեղքերն են: Սեղանի պատրաստութիւնը անձին ինքզինք պատրաստելն է: Պարզամիտ եւ պակասամիտները իրենց խորհուրդներու ողողումը դադրեցնողներն են: Անոնք ինջոյքի սեղանին պիտի մասնակցին եւ համտեսեն յաւիտենականութիւնը եւ Աստուածային յայտնութիւնը:

Պատարագի ընթացքին ալ զգուշացում կ'ըլլայ անոնց, որոնք ինքզինքնին կատարեալ չեն պատրաստած: Սարկաւագը կը ձայնէ.

«Մի՛ ոք յերախայից, մի՛ ոք 'ի թերահաւատից եւ մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեսցի յԱստուածային խորհուրդս»:

Եօթը խակրաները շարուած են նման ողնայարի ուղղաձիգութեամբ՝ սկսելով վարի մասէն մինչեւ գանկի վերեւը: (Տես պատկեր թիւ 2)

Առաջինը «հիմնական խակրա»ն է: Ան կը գտնուի ողնայարի վարի ծայրը: Ունի ամենացած թրթռացումի

յաճախականութիւն եւ հետեւաբար կը համապատասխանէ ամենացած թրթռացումի

յաճախակա- նութիւն ունեցող ծիա- ծանի կարմիր գոյնին եւ նօթագրութեան «սօ» նօթին: Ան, մեր կապն է տիեզերքի՝ ստեղծագործութեան, աշխարհի հետ:

Մեզի կու տայ ըստ պատշաճի յարմարելու, փոխուելու, նաեւ սոկալու եւ մեր ֆիզիքական կեանքի բոլոր պէտքերը հոգալու կարողութիւնը: Եթէ լաւ չգործէ նոյն- իսկ կրնանք ապրելու եռանդը կորսնցնել:

Երկրորդը «ընջակային խակրա»ն է, որ կը գտնուի պորտին եւ ցայլոսկրի միջեւ՝ սեռային գործարաններու մակարդակին վրայ: Անձին կու տայ ինքնաճա-

նաճաճութիւնը:

նաչում եւ ծննդագործութեան՝ սեռային յարաբերութիւններու կարողութիւն: Ան նաեւ կը կառավարէ մօր եւ զակի միջեւ եղած սերտ կապը: Կը համապատասխանէ ծիածանին նարնջագոյնին եւ նօթագրութեան ալ «րէ» նօթին:

Երրորդը «ճառագայթածեւ (երբեմն արեւի) ջղահիւսքի խակրա»ն է: Ան կը գտնուի կողերու ամենավարի մասին եւ պորտին միջեւ: Ան կը պահէ եւ կը բաժնէ զօրութիւնը միւս խակրաներու՝ ի պատշաճի: Ան կը կառավարէ նաեւ հօր մը իր զակին հետ ունեցած սերտ կապը: Անձին կու տայ ինքնավստահութիւն: Շատ մը ստամոքսային եւ անմարսողութեան անհանգստութիւններ այս խակրայի խանգարումէն յառաջ կու գան, որովհետեւ զգացումներու հետ մօտէն յարաբերութիւն ունի: Եթէ յաւելեալ զօրութիւն կուտակուի, անձին «ես»ը աւելի կարեւորութիւն կը ստանայ եւ անձին եսասիրութիւնը կ'աւելնայ: Կը համապատասխանէ ծիածանին դեղին գոյնին եւ նօթագրութեան ալ «մի» նօթին:

Չորրորդը «սրտի խակրա»ն է: Կը գտնուի կուրծքին մէջտեղը եւ համապատասխան գոյնը կանաչն է եւ նօթը՝ «Փա»ն: Ան կը կառավարէ սիրտը, արեան շրջումը, թոքերը եւ շնչառութիւնը: Սիրոյ կեդրոնն է: Կարեւոր դիրք կը գրաւէ զօրութեան բարձրացման ատեն (Տէս նաեւ «Ի՞նչ է գունապլինին» գրութիւնը, էջ-453) Ան, զօրութեան աւելի վերի խակրաներուն բարձրացումը կը կառավարէ: Ճիշդ այս պատճառով ըսուած է, թէ փրկութեան ճամբուն վրայ սէրը ամենակարեւոր ազդակն է: Սէր ամէն անձի հանդէպ, նոյնիսկ թշնամիիդ, սէր ամէն կենդանիի, ամէն բոյսի եւ ամէն բանի: Այս բոլոր տեսակի սէրերուն ամբողջութիւնը կ'ըլլայ սէր հանդէպ տիեզերքի եւ Աստուծոյ:

Հինգերորդը «կոկորդի խակրա»ն է, իր կապոյտ գոյնով եւ «սօլ» նօթով: Անոր զօրութիւնը կը կառավարէ խօսքը, խօսելու կարողութիւնը, հաղորդակցութիւնը եւ ընկերակցութիւնը, ինչպէս նաեւ վիզը, ականջը եւ վահանակերպ գեղձը: Ան նաեւ ստեղծագործիչ է: Անձին կու տայ արուեստի կարողութիւն, նաեւ իր ներքին ձայնը մտիկ ընելու կարողութիւնը:

Վերջին երկու խակրաները ողնայարին վրայ չեն այլ՝ գանկին վրայ:

Վեցերորդ խակրան «ճակտի խակրա»ն է: Կը գտնուի երկու յօնքերուն միջեւ: Անոր գոյնը լեղանի (indigo) է եւ նօթն ալ՝ «լա»: Երբեմն ան կը կոչուի նաեւ «երրորդ աչքի խակրայ»: Ան կը կառավարէ աչքերը եւ ուղեղը: Անձին կու տայ Ֆիզիքական եւ հոգեւոր կեանք, կը բացայայտէ շատ մը տուեալներով՝ գրութիւններու իմաստները: Անձին նաեւ կու տայ ներգիտակցութիւն, ինչպէս նաեւ խաղաղութիւն՝ դիւրացնելով Աստուծոյ հետ հաղորդութիւնը:

Եօթերորդը, «գանկի վերելի խակրա»ն թագը՝ պսակն է անձին, գոյնը մանիչակագոյն է, նաեւ միւս խակրաներու բոլորին գոյներուն խառնուրդը՝ ճերմակ: Նօթն ալ «սի» է: Ան կը կառավարէ միւս բոլոր խակրաները եւ անձին Աստուածային էութեան հետ կապն է: Կեդրոնն է գիտակցութեան եւ արթնութեան: Մեզ կը կապէ ժամանակի եւ միջոցի հետ: Ան, կեանքի զօրութեան՝ Ս. Հոգիի մուտքի վայրն է: Մենք անով կը կապուինք Աստուծոյ հետ եւ իր կեանքի զօրութեան հետ: Երբ ան դադրի գործելէ, անձը կը մեռնի: Ան, մարդու եւ Աստուծոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող կեանքի կապին՝ արծաթեայ թելին, մարմնոյն միացած տեղն է: Գրուած է.

«Մինչեւ կորժանեալ իցէ լաբ արժամոյն»,

Եւ խարդախեալ մանեակ ոսկոյն. Եւ մանրեալ սափորն յաղբերն, Եւ ընկրկեալ անխան ՚ի դուռն: Եւ դարձցի Հողն յերկեր որպէս Եւ Էրն, Եւ Հոգին դարձցի առ Ասորոսաժ որ Եր պնա»: (Մողովող ՄԲ:6-7)

«Դեռ արձաթէ թելը չփրթած, Ոսկիէ բաժակը չկտորած, Սափորը աղբիւրին քով չփշրուած Ու Ջրհորին վրայի անիւը չկտորած: Այն ատեն Հողը երկիր պիտի դառնայ՝ առաջուան եղածին պէս Ու Հոգին Աստուծոյ պիտի դառնայ, որ զանիկա տուաւ»:

Երբ այս խակրան ամբողջովին բացուի անձը կը սրբանայ եւ Աստուածայայտնութեան փորձառութիւնը կ'ունենայ: Երբ այս պատահի, զօրութիւնը այն աստիճանով կը խուժէ անձէն ներս որ ուրիշներու աչքին կ'երեւի մարմինին շուրջ որպէս լուսապսակ: Եթէ լուսապսակը տեսնուած չըլլար, այսօր Յիսուսի կամ սուրբերու գլուխներուն շուրջ լուսապսակներով նկարներ չէինք ունենար: Եթէ ոեւէ անձ կը խորհի թէ «փրկուած» է, պէտք է հարց տայ թէ արդեօք ուրիշներ իր գլխուն շուրջ լուսապսակ մը կը տեսնե՞ն: Եթէ ոչ, պէտք է վերաքննէ իր հաւատացածը:

Հայաստանեայց Եկեղեցին այս խակրաներու առնչութեամբ մասնաւոր արարողութիւն մը ունի: Ծաղկազարդի Կիրակի երեկոյեան, «Դոնբացէք»ի արարողութեան նպատակն ալ մեզի յիշեցնել եւ անդրադարձնել է այս դռներուն կատարեալ աշխատիլը եւ բացուիլը կերտելու մեր պատասխանատուութիւնը: Պատահական չէ որ ապաշխարութեան մեծ պահքի տեւողութիւնը եօթը շաբաթ է եւ Դոնբացէքի արարողութեանէն եօթը օր յետոյ ալ Յարութեան տօնն է: «Դոնբացէք»ի սկիզբի Տէրունական աղօթքէն յետոյ, արարողութիւնը կը սկսի սարկաւագի հետեւեալ

խօսքով.

«Սպասեի Աստուծոյ իմոյ եւ ակն ունեի կենարարին որ փրկէ զծառայս իւր եւ կեցուցանէ»:

Ասոր կը յաջորդէ Առակաց Գիրքէն Գլուխ Ը 22րորդ համարէն սկսեալ մինչեւ 31երորդ համարի ընթերցումը: Այս համարներուն մէջ իմաստութիւնն է որ կը խօսի եւ բացայայտ են տրուած խորհուրդները: Նոյն Գլխուն մէջ նաեւ գրուած է.

«Լմէնայն ինչ ուղիղ է իմաստնոց. եւ յարմարեալ է այնոցիկ ոյ՛՛ Քրիստոսն զԳիրքոս-Ինն» : (Լուսկաց Ը:9)

«Ամէնքն ալ հասկցողին ուղիղ են Ու գիտութիւն գտնողներուն շխտակ են»:

Իմաստութիւնը նաեւ կ'ըսէ թէ Ինք սկիզբէն ի վեր, ստեղծագործութենէ առաջ ալ գոյութիւն ունէր: Նաեւ նոյն գլխուն 32-35երորդ համարներուն մէջ գրուած է.

«... Երանելի եմ՝ որ յճանասպան իմ պաշտօնի: ... Երանեալ է այր որ ընդէն ինչ, եւ մարդ որ յճանասպան իմ պաշտօնի: Գլխոսի առ զբոնոս իմ Ընտանասպ. եւ պաշտօնի զսեամս մարից իմոց: Զի ելի իմ եւ ելի կենաց. եւ պարարասորին կամի իմ ՚ի Տեառնէ» : (Լուսկաց Ը:32-35)

«... Վասն զի իմ ճամբաներս պաւտոսները երջանիկ կ'ըլլան: ... Երանի՛ այն մարդուն որ ինծի մտիկ կ'ընէ, Ամէն օր իմ գրներուս քով կը հսկէ եւ իմ գրանդիքներս կը դիտէ: Վասն զի զիս գտնողը կեանք կը գտնէ Ու Տէրոջմէ շնորհք կը ստանայ»:

Կ'երգուի

«Շնորհեա մեզ Տէր արթնութիւն ընդ իմաստուն կուսանայն» շարականը, ուր կ'ըլլայ հետեւեալ աղերսանքը « ... բացցի մեզ դուռն ողորմութեան երկնաւոր փեսային: ... Պայծառասցին լապտերք Հոգւոց մերոց ... »:

Հոգւոյ լապտերները խակրաներն են: Ասոր կը յաջորդէ քահանային աղերսանքը.

«Բա՛ց մեզ Տէր. Բա՛ց մեզ Տէր. Բա՛ց մեզ Տէր զդուռն ողորմութեան, որ ողբալով կարդամք առ քեզ»:

Վարագոյրին ետեւէն, կղերական մը կամ սարկաւազ մը, իբր թէ խորանէն գար, հարց կու տայ.

«Ո՛վ էն սոքա զի բացից, զի այս դուռն Տեառն է, եւ արդարք մտանէն ընդ սա»:

Դուռը թակող քահանան կը պատասխանէ.

«Ո՛չ թէ միայն արդարք մտանէն այլ. եւ մեղաւորք խոստովանութեամբ եւ ապաշխարութեամբ արդարացեալք մտանէն ընդ սա»:

Ներսէն կը պատասխանուի.

«Չի սա է դուռն երկնից ... արդարոց Հանգիստ, մեղաւորաց քաւարան, Քրիստոսի արքայարան, Հրեշտակաց բնակարան, սրբոց ժողովարան, տեղի ապաւնի եւ տուն Աստուծոյ»:

Թակող քահանան կը շարունակէ.

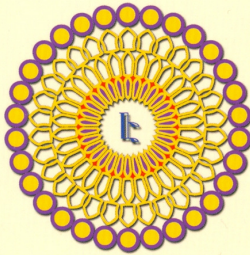
« ... քանզի սա է մեզ մայր անարատ, եւ 'ի սմանէ ծանսիմք որդիք լուսոյ եւ ճշմարտութեան, եւ սա է մեզ յոյս կենաց. եւ սովաւ գտանեմք զփրկութիւն Հոգւոց, եւ զի սա է մեզ ճանապարհ արդարութեան. եւ սովաւ ելանեմք առ Քրիստոս Հայրն մեր երկնաւոր»:

Երեք անգամ կը կրկնուի «Բա՛ց մեզ Տէր» աղերսանքը:

Հայաստանեայց Եկեղեցին լաւ հասկցած է այս խակրաներու՝ անիւներու կարեւորութիւնը եւ նոյնիսկ հայկական խաչերը ընդհանուր առմամբ կը կանգնին այդ անիւին վրայ: (Տես պատկեր 3, 4 եւ 5) **Խաչը**, որ մահապարտներուն իր վրայ խաչուելուն պատճառով, մահուան նշան էր, Քրիստոսի յարութեամբ դարձաւ փրկութեան նշան: **Մեր մէջ Քրիստոսի յարութիւնը կ'ըլլայ Ս. Հոգիի զօրութեան անխաբանելի խուժումով՝ Փառաց Թագաւորի մուտքով:**

ՊԱԿՏԵՐ 3,4 ԵՒ 5

Ըստ Ս. Գիրքի, մեզի պարտ է ինքզինքնիս պատրաստել որպէսզի արժանի ըլլանք այդ յաւիտենական

կեանքին եւ անոր տուած երանութեան: Այս ուղղութեամբ վերոյիշեալ մէջբերումը (Առակաց Թ:1-6) շատ պարզ եւ բացայայտ է: Ինքզինքնիս պատրաստել կը նշանակէ ձերբազատուիլ որեւէ խորհուրդներէ, խօսքերէ եւ գործքերէ, որ կը խափանեն զօրութեան ճամբան եւ շտկել եւ բանալ խակրաները, ինչպէս նաեւ դադրեցնել խորհուրդները: Գրուած է.

«ԱՀաստանի կամ ես աս դուրս եւ Բասեմ.
 Եթէ ո՛վ լսիցէ Յայնի իմում՝ եւ Բանայցէ
 Կդրուանն, մտից աս նա՛ եւ ընթրիս
 արարից աս նա, եւ նա ընդ իս» :
 (Յայտնութիւն Գ:20)

«Ահա ես դուռը կայներ եմ ու կը վարնեմ. եթէ մէկը իմ ձայնս լսէ ու դուռը բանայ, անոր քով պիտի մտնեմ եւ անոր հետ ընթրիք պիտի ընեմ, ան ալ ինձի հետ»:

«Եւ յաթոսոյ անտի Ելանէին փայլաստակ-
 մունէ՛ եւ Յայնէ՛ եւ որոգմունէ՛. եւ Եթն
 Լամբարէ՛ Ըրոյ Բորբո՛ղէլոյ ասաջի ասթոսոյն,
 որ Են Եթն Ըոգի՛ն Աստո-ժոյ» :
 (Յայտնութիւն Գ:5)

«Աթուէն փայլակներ ու ձայներ եւ որոտումներ կ'ելլէին: Աթուին առջեւ եօթը հատ բորբոքած կրակի լամբարներ կային, որոնք Աստուծոյ եօթը Հոգիներն էին»:

Այն զօրութիւնը որ այս խակրաներէն՝ դռներէն ներս կը խուժէ, նոյն զօրութիւնն է որ մեր մարմինները կազմող ամէն մէկ հիւլէի կազմութեան պատճառ եղած է: Յաւելեալ զօրութիւնը կ'աւելցնէ նաեւ ամէն մէկ հիւլէի թրթռացումի յաճախականութիւնը, փոխելով ընդհանուր անձին թրթռացումի յաճախականութիւնը: Զարմանալիօրէն Յովհաննէս իր տեսիլքին մէջ կարծէք կը տեսնէ եօթը փոքր

հիւլէական ռումբի կրակոտ լուսաւորումը (եօթը կրակի լամբարներ), որ կը ցոլացնէ զօրութեան մակարդակը:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ» (Ա.) գիրքի «Ի՞նչ է «ԳՈՒՆՏԱԼԻՆԻ»Ն» խորագրեալ ժ. Գլուխէն (էջ 453-459):

«Գունտալինի» բառին հայերէն թարգմանութիւնը չկրցայ գտնել: Ան հին հնդկական Սանսքրիտ լեզուէն բառ մըն է, որուն իմաստը «օձ» է: Խակրաներու գրութեան մէջ ներկայացուցինք Ս. Հոգիի զօրութեան անձէն ներս ներգործումը խակրաներու միջոցաւ եւ գլխաւորապէս զանկի վերելի եօթերորդ խակրայէն: Նոյն զօրութիւնը սկսելով առաջին խակրայէն նաեւ կարելի է բարձրանայ դէպի վեր, մինչեւ եօթերորդ խակրան:

Ս. Հոգիի զօրութիւնը կու գայ վերէն վար ներկայացնելով ստեղծագործութիւնը եւ Աստուծոյ մարդեղութիւնը: Իսկ վարէն վեր ելլելը մարդուն կու տայ Աստուածայայտնութեան փորձառութիւնը: Միթէ Աւետարանը չըսէ՞ր թէ Աստուծոյ զաւակներ ենք:

«Նոյն ինչն Ընդին վկայէ Ընդ-ոյս
մերոմ, եթէ եմէ որդի՞. ապա ե-
ժառանգի. ժառանգի Ըսրո-ժոյ՝ ե-
ժառանգակիցի Բրիսրոսի. ... »:
(Հոռվմայեցիւ Ը:16-17)

«Նոյն ինքն Հոգին վկայութիւն կու տայ մեր Հոգիին հետ, թէ մենք Աստուծոյ որդիներ ենք. եւ եթէ որդիներ, ուրեմն՝ ժառանգորդներ, Աստուծոյ ժառանգորդները ու Քրիստոսին ժառանգակիցներ, ... »:

«Գունտալինի»ն կը նմանցուի «օձ»ի մը, որ ոլորուած կը «քնանայ» կամ կը սպասէ առաջին խակրային տակ: Կարելի է զայն արթնցնել, բայց ոչ

առանց ինքնապատրաստութեան: Երբ արթննայ կը բարձրանայ: (Տես պատկեր 1 եւ 2) Ս. Պատարագին հետեւեալ մասը ակնարկ մըն է այս «գունտալինի»ի բարձրացման: Երբ վերաբերումի ատեն սարկաւազը զոհը կամ նուէրը կը բերէ, ծածկօրէն կ'ըսէ 19-րդ սաղմոսին 6-րդ համարը, 67-րդ սաղմոսին 34-րդ համարը եւ օրինաց գիրքին 33-րդ գլուխին 2-րդ համարը:

ՊԱՏԿԵՐ 1 և 2

«Յարեւու եհար զխորան իւր եւ ինքն որպէս փեսայ զի ելանէ յառագաստէ իւրմէ»:
 «Ճանապարհ արարէք այնմիկ, որ նստի յերկնից յերկինս ընդ արեւելս:» եւ «Աստուած 'ի Հարաւոյ եկեացէ եւ սուրբն 'ի Փառան լեռնէ»:.

«Անոնց մէջ արեւին համար վրան մը կանդնեց: Ու անիկա իր առագաստէն ելած փեսայի պէս է»:

Այս կը նշանակէ գունտալինիի արթննալը:
 «Անոր ճամբայ շինեցէք՝ որ երկնքի վրայ նստած է դէպի արեւելք»:

«Գունտալինի»ի ճամբան բանալ եւ պատրաստել է: Մեր եկեղեցիներու խորաններն ալ բոլորը դէպի արեւելք կը նային:

«Աստուած հարաւէն կուգայ եւ սուրբն ալ Փառան լեռնէն»:
 Փառան լեռը շատ հաւանաբար Սինայի լեռն է, ուր Մովսէս Աստուած տեսաւ: Ուրեմն Աստուած հարաւէն կու գայ եւ սրբութիւնը՝ լերան բարձունքէն, այսինքն «գունտալինի»ի վարէն վեր բարձրանալն է եւ երբ գանկի գազաթի խակրային (Chakra) հասնի, սրբութիւնը անձին մէջ ի յայտ կու գայ: Ինչ որ Յիսուսի այլակերպութեան ատեն պատահեցաւ: Յետոյ սարկաւազը բարձրաձայն կ'ըսէ.

«Համբարձէք իշխանք զբրունս ձեր ի վեր,

Համբարձյին դրունք յաւիտենից եւ մնոցէ
 թաղաւոր փառաց»:

«Վեր բարձրացուցէք ձեր դռները որ փառքի թաղաւորը
 ներս մտնէ»:

Հոս դռները կը ներկայացնեն խակրաները «Chakra» եւ
 փառքի թաղաւորը Ս. Հոգին (Աստուած) է:

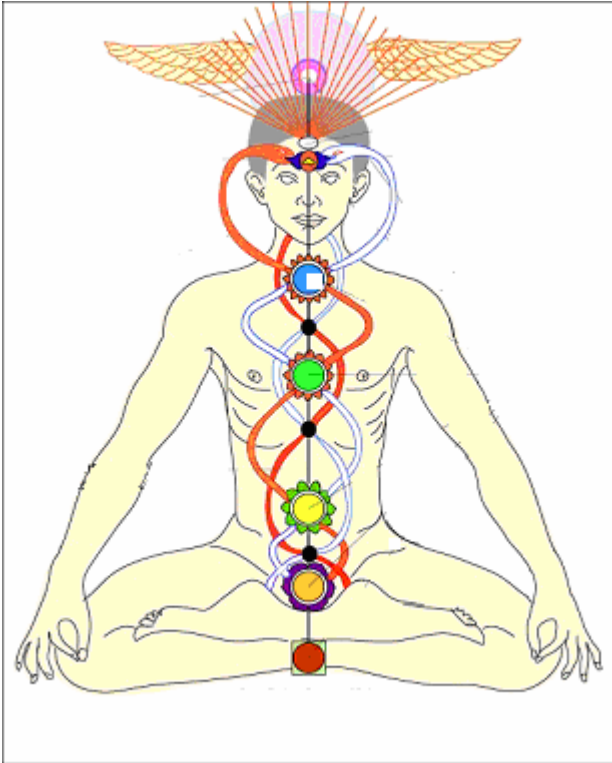
«Ով է սա թաղաւոր փառաց, Տէր Հզօր
 զօրութեամբ իւրով, Տէր կարող ի
 պատերազմի»:

«Ով է այս թաղաւորը՝ որ իր զօրութեամբ Հզօր է եւ
 Տէր՝ որ պատերազմի մէջ կարող»: (Տես պատկեր 3)

Գալիլեայի ծովուն վրայ աշակերտներուն փոթո-
 րիկէն ընկղմելու վախը եւ Յիսուսի նաւուն մէջ
 քնանալը, կարելի է վերացական իմաստով վերլուծել:
 Նաւը կը ներկայացնէ անձը, իսկ աշակերտները՝
 մարդուն զանազան բնութիւնները եւ նաւուն մէջ
 քնացող Յիսուսն ալ՝ անձին մէջի Քրիստոսը, որ կը
 թուի քնանալ: Բայց պէտք չէ վախ ունենանք, Քրիստոս
 նաւուն մէջն է, անկարելի է որ այդ նաւը ընկղմի:
 Միայն պէտք է Ձինք արթնցնել, որպէսզի հանդար-
 տեցնէ հովերն ու ծովերը՝ այսինքն մեր խորհուրդ-
 ներու եւ զգացումներու փոթորիկները:

Երբ «գունտալինի»ն արթննայ զօրութեան
 հոսանքը կը բարձրանայ, անցնելով մէկ խակրայէն
 միւսը: Եթէ անձը ինքզինք լաւ չէ պատրաստած եւ
 զօրութեան բարձրացման արգելքներ կան, կրնայ
 աւերներ գործել: Եթէ այս արգելքը երկրորդ եւ
 երրորդ խակրաներու միջեւ է, բոլոր զօրութիւնը կը
 գործէ միայն երկրորդ խակրայէն եւ անձին կրնայ
 տալ սեռային նախագրաւութիւն: Իսկ եթէ արգելքը
 երրորդ եւ չորրորդ խակրաներու միջեւ է, այս
 զօրութիւնը կրնայ «Ես»ը զօրացնել եւ անձին տայ
 եսասիրութիւն եւ հպարտութիւն: Ասոնց կը հետեւին
 «Ես»ին գործած բոլոր աւերները:

ՊԱՏԿԵՐ 3

Արդեօք Ադամ եւ Եւայի օձէն խաբուելուն վերացական իմաստն ալ նո՞յնն է: Ադամ եւ Եւայի «գունտալինի»ի զօրութիւնը շարունակ կը հոսէր, հետեւաբար երկուքն ալ կը գտնուէին Աստուծոյ ներկայութեան դրախտին մէջ: «Գունտալինի»ի բարձրացման միջոցին կրնայ Եւայի երրորդ խակրան յաւելեալ զօրութիւն ստացած ըլլալ: Իր «Ես»ն ալ զօրացած, իր վրայ իշխելով անոր տուած է չարը բարիէն զանազանելու գիտութիւնը, այսինքն երկուութեան գաղափարը՝ չար եւ բարի, ես եւ ան, Աստուած եւ մարդ եւ կորսնցուցած է իր մէջի Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնը, հետեւաբար վտարուած է դրախտէն:

Հետաքրքրական է թէ «օձ»ն է որ խաբած է Եւան, այսինքն պատճառը «գունտալինի»ի զօրութիւնն է: Երբ օձը զօրացուցած է «Ես»ը, յառաջ եկած է գազանը: «Ես»ի «սա», «տա» (դա) եւ «նա»ի հակումով յառաջ եկած է «սատանա»ն: Աստուած օձը դատապարտեց միշտ սողալու, ուրեմն չբարձրանալու, որով «գունտալինի»ի զօրութիւնը մնացած է առաջին խակրային տակ, առանց բարձրանալու: Միթէ չե՞նք ըսեր. «մարդ Ադամ եւ Եւայով մեղքը մտաւ եւ Յիսուս Քրիստոսով փրկութիւն ստացաւ»: Յիսուս երեսուն տարի ինքզինք պատրաստելէ յետոյ, անպատին մէջ վերջնականօրէն յաղթելով «սատանայ» կոչած իր «Ես»ին, արթնցուց իր «գունտալինի»ն: Ան, այսպէսով մեզի ցոյց տուաւ թէ փրկուելու համար ինչ պէտք է ընենք. Ըսաւ. «ինծի հաւատացէք» եւ «խաչերնիդ առէք եւ ետեւէս եկէք»:

«...Լճէն ամէն ասեմ յեւ, թէ որ
 Ըսասոյն յես, պարտա պոր ես Գործեմ,
 եւ նա Գործեացէ, եւ մեծամեծա ես իան
 պնոյնս Գործեացէ. ...»: (Յովհաննոս ԺԴ:12)

« ... Ճշմարիտ ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ՛ ան որ ինծի կը հաւատայ, այն գործերը որոնք ես կը գործեմ, ինք ալ պիտի գործէ. եւ անոնցմէ աւելի մեծ գործեր պիտի գործէ ...»:

«Եւ որ ո՛չ ասնոս պիտաշ իւր՝ եւ Գայ
 պննի իմ, չէ՛ ինչ արժանի»: (Մարթէոս Ժ:38)
 «Ան որ իր խաչը չ'առնէր ու իմ ետեւէս գար՝ ինծի արժանի չէ»:

«... եթէ ո՛վ կամիցի պննի իմ Գալ՝ ուրասցի
 պաննն, եւ ասցէ՛ պիտաշ իւր՝ եւ եկեացէ
 պննի իմ»: (Մարթէոս Ժ:24)

«... Եթէ մէկը իմ ետեւէս դալ կ'ուզէ՝ թող իր անձը ուրանայ եւ խաչը վերցնէ ու իմ ետեւէս գայ»:

«... Եթէ ոչ՝ կամի Գալ պննի իմ, ուրապի պաննն իւր, եւ Բարձրե պխաչ իւր՝ եւ Եկեացե պննի իմ»: (Մարկոս Ը:34)

«... Ով որ կ'ուզէ իմ ետեւէս գալ՝ թող իր անձը ուրանայ եւ իր խաչը վերցնէ ու իմ ետեւէս գայ»:

«... Եթէ ոչ կամի պննի իմ Գալ, ուրապի պաննն, եւ ապա պխաչ իւր Հանապաղ, եւ Եկեացե պննի իմ»: (Ղուկաս Թ:23)

«... Եթէ մէկը կ'ուզէ իմ ետեւէս գալ, թող իր անձը ուրանայ եւ ամէն օր իր խաչը վերցնէ ու իմ ետեւէս գայ»:

Հին կտակարանին մէջ կը տեսնենք թէ «օձ»ը կ'ըլլայ թէ մահուան թէ ալ փրկութեան նշան: Եթէ անձը «գունտալինի»ն արթնցնելէ առաջ ինքզինք չէ պատրաստած, «օձ»ը կ'ըլլայ մահուան նշան եւ կը ներկայացնէ «սատանան»: Ան կը զօրացնէ «Ես»ը: «Ես»ի զօրացման արգելքը ըլլալու համար Ս. Պատարագի միջոցին, վերաբերումէն առաջ, սարկաւագը ժողովուրդը կը զգուշացնէ.

«Մի՛ ոք յերախայից, մի՛ ոք՝ ի թերահաւատից եւ մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեսցի յաստուածային խորհուրդս»:

Ինքնապատրաստութեան համար սարկաւագը կ'ըսէ թէ ինչպէս պէտք է ըլլայ:

«Խաղաղութեամբ Տերոջը կ'աղօթենք: Հաւատքով եւ սրբութեամբ Աստուծոյ Սուրբ սեղանին առջեւ աղօթքի կենանք, առանց խղճի խայթի կամ գայթակղութեան, առանց նենգութեան եւ խորամանկութեան, առանց հմայութեան եւ խաբէութեան, առանց

երկմտութեան եւ թերահաւատութեան, այլ ուղիղ վարքով, պարզ միտքով, միամիտ սիրտով, կատարեալ հաւատքով, սիրով լեցուն եւ շատ բարի գործերով օժտուած»:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Գ. - ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ» գիրքի «ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ» խորագրեալ Դ. Գլուխէն (էջ 150-154, 165-167 եւ 167-170):

Բոլոր տիեզերքը կը կառավարուի ըստ տիեզերահայան օրէնքներուն:

Օրէնքները, որոնք մեր կեանքի պատահարներուն պատճառները կ'ըլլան եւ որովհետեւ անոնք ալ ստեղծուած են որպէս արդիւնք, չեն ներկայացներ ճշմարտութիւնը, կամ տիեզերական գիտակցութիւնը: Այս օրէնքներն ալ ենթակայ են Աստուծոյ:

Օրէնքները ոչ իմացականութիւն ունին, ոչ կամք եւ ոչ ալ զգացում: Անոնք կը գործեն միայն ըստ օրէնքին սահմանած տուեալներուն: Ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ՝ թէ՛ բնութիւն եւ թէ՛ ամէն մի անհատ, ենթակայ է այս օրէնքներուն: Եթէ կը փափաքինք զօրութեան օրէնքներուն ներդաշնակութեան, խաղաղութեան, երջանկութեան ազդեցութիւնները վայելել, պարտ ենք մեր անձնական զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը բարձրացնել: Խոկումը այս միջոցներէն մին է, որպէսզի մենք կապ կապենք մեր հոլութեան՝ Քրիստոսի հետ, որ մեզի շնորհէ մեր զօրութեան յաճախականութեան որակը բարձրացնելու կարողութիւնը: Խոկումը աղօթքին ամենավեհ եւ լուելեայն ձեւն է:

«Կանխեցել է Ժաներոտի պի ես եմ

Ապրոտաժ» : (Աաղմոսայ ԽԵ: 11)

«Հանդարտ կեցէ՛ք ու գիտցէ՛ք թէ՛ ես եմ Աստուած»:

(Սաղմոսաց ԽԶ:10)

«Եյլ դու՝ յորժամ կայցես յաղօթս, մո՛ւտ
'ի աննեակ ի՞նչ է՝ փակեա՛ւ զդուրս ինչ, է՝
կա՛յ յաղօթս առ Հայր ինչ թաժո՛ւկ, է՝
Հայրն ինչ որ պետանէ 'ի թաժո՛ւկ,
Հասո՛ւսցէ ինչ յայրնասցէս»: (Մարգէնոս :Զ:6)
«Իսկ դո՛ւն՝ երբ աղօթես՝ մտի՛ր ներքին սենեակդ, գոցի՛
դուռդ, եւ աղօթի՛ Հօրդ՝ որ գաղտնի տեղ կը գտնուի.
ու Հայրդ՝ որ կը տեսնէ գաղտնիքը, բացայայտօրէն
պիտի հատուցանէ քեզի»:

**Աղօթքը սիրոյ գբօսանքն է: Հոս յարմար է մէջբերել Կ. Պոլսոյ պատրիարքներէն երջանկա-
յիչատակ Շնորհք Արք. Գալուստեանի թարգմանած «Աստուծոյ կանչը» գիրքին Մայիս 31-ի մասը.**

«Լսէ, Ես կը պատասխանեմ: Աւելի ժամանակ
յատկացուր աղօթքի: Աղօթքը շատ տեսանքեր
ունի, սակայն ինչ տեսակ ալ ըլլայ, աղօթքը
օղակն է որ Հոգին, միտքը եւ սիրտը կը կապէ
Աստուծոյ: Կնպէս որ, եթէ աղօթքը Հաւատքի
Հայեացք մըն է, Սիրոյ նայուածք մը կամ բառ
մըն է, կամ պարզ վստահութեան կեցուածք մըն
է, եթէ որեւէ աղերսանք ալ չպարունակէ իր մէջ
այսուհանդերձ անհրաժեշտ ամէն ինչ կը Հայ-
թայթուի ու կ'ապահովուի աղօթողին: Որովհե-
տեւ Հոգին, որ օղակուած է Աստուծոյ, միացած է
Անոր Հետ, կ'ընդունի Անոր միջոցաւ ամէն
բան: Հոգին ալ, երբ մարդկային կերպարանքի
մէջ է, պէտք ունի այն բաներու, որոնք կը
պատկանին իր բնակարանին-մարմնին»:

**Զօրութիւնը կը հոսի ամէն անհատի մէջ, ինչպէս նաեւ
բոլոր կենդանի աշխարհի: Երբ մարդ իր առօրեայ**

գործունեությունը կը կատարէ, ժամանակի ընթացքին թէ՛ իր մտային եւ թէ՛ Ֆիզիքական կարողությունները կը պակսին, որով անկարող կ'ըլլայ տրամաբանելու կամ բոպէ մը իսկ աշխատութիւնը շարունակելու, նոյնիսկ քունը կրնայ անոր գիտակցութիւնը խլել: Որպէսզի ինք իր գորությունը վերագտնէ պարտ է քնանալ: Խորունկ քունի մէջ մարդու միտքը առանց խորհուրդներու է եւ հետեւաբար՝ հանդարտ: Այդ մտային լուծեան մէջ գորություն հոսքին ճամբան բաց է եւ մարդ կը ստանայ կենսատու գորություն: Երբ արթննայ կազդուրուած կ'ըլլայ, պատրաստ նոր եռանդով աշխատանքի: Այս բոլորը կ'ըլլայ առանց իր գիտակցութեան: Այդ գորությունը անհրաժեշտ է, թէ՛ մեր ֆիզիքական առողջութեան՝ գոյատեւման եւ թէ՛ մեր գիտակցութեան բարձրացման համար: Ներգործող գորություն որակը կ'որոշէ մեր գորություն թրթռացումի յաճախականութիւնը: Զորություն հոսքին ընդունակութեան որակը մեզմէ կախեալ է: Խորունկ քունի մէջ գորությունը անգիտակցաբար կը ստանանք, իսկ խոկումին նպատակը գորությունը ստանալը գիտակցորէն կատարել է: Խոկումը մեր գիտակցութեան մեր հոգիին՝ Քրիստոսի հետ հաղորդուիլն է: Ան հոգեւոր ճանապարհին մէջ յառաջացումի իրականացման միջոցն է: Այս յառաջացման մէջ անձը կ'ողողուի իր մարմինէն դէպի իր միտքը՝ իր խորհուրդները եւ իր զգացումները, բայց միշտ զանոնք առարկայացընելով: Իր միտքէն կը յառաջանայ դէպի իր իմացականութիւնը, նաեւ գայն առարկայացնելով, կը յառաջանայ իր իմացականութեանէն դէպի իր հոլութիւնը՝ Քրիստոս: Վերջին հանգրուանն ալ յառաջացումն է իր հոգիէն դէպի Ս. Հոգիին եւ միացում Աստուծոյ: Ահա՛, աս է Աստուածայայտնութիւնը անձին մէջ: Այս յառաջացման ընթացքին, թէ՛ մարմինը եւ թէ՛ միտքը

յառաջացման թէև միջոցն են, սակայն եւ այնպէս են նաեւ զօրաւոր արգելքներ: Զօրութիւնը կը հոսի մեր «զօրութեան մարմին»ին մէջ, բայց խորհուրդները կը խափանեն հոսքը: Զօրութեան հոսքին անբաւարարութիւնն ալ շատ մը հիւանդութիւններու պատճառ կ'ըլլայ: Ուրեմն պարտ ենք խորհուրդները դադրեցնել, որպէսզի հոսքին ճամբան բացուի: Երբ զօրութեան որակը բարձրանայ, մեր գիտակցութիւնն ալ կ'աւելնայ եւ կ'ունենանք փորձառական գիտութիւն, որ անհրաժեշտ է ճշմարիտ հաւատքի համար: Նման գիտութիւն մը կը գերազանցէ գիրքերէ սորվուած գիտութիւնը: Վերեւ յիշուած փորձառութիւնն ալ, բարձր որակով զօրութեան մէջ լրիւ մխրձուելու փորձառութիւնն է, որ անձին կու տայ բարձր գիտակցութիւն, բարձր հասկացողութիւն եւ իմաստութիւն: Մարդու գիտակցութեան յանկարծ ընդարձակումը Աւետարանը կը կոչէ «յափշտակութիւն»: Այդ փորձառութենէն յետոյ հասկացողութիւնը, արարքները, հաւատալիքները, բոլորն ալ կը փոխուին: Մարդ իր «զօրութեան մարմին»ին գիտակից կ'ըլլայ եւ կ'ապրի կենցաղ մը, որուն զօրութիւնը կը բաղկանայ բարձր յաճախականութենէ եւ մարդ այլեւս իր կենցաղը գիտակցաբար կը կերտէ:

Երբ անձը կը կարողանայ իր անհատականութեան անհետացումը իրականացնել, իր հայեացքն ալ կը փոխուի: Անկէ յետոյ երբ նոյնիսկ այս աշխարհի մէջ ապրի, իրեն համար ամէն ինչ իր արտաքին՝ Ֆիզիքական աշխարհիկ երեւոյթէն զատ տարբեր իմաստ (dimension) մը կ'ունենայ: Ուրեմն հոգեւոր ճանապարհը վեր՝ «երկինք» նայիլ չէ, այլ կեանքին Ֆիզիքական բնութենէն ամբողջովին տարբեր փորձառութեան մը միջոցն է: Ինք կը տեսնէ ճշմարտութիւնը ամենուրեք, նոյնիսկ փողոցի քարին մէջ: Ըստ Թովմասի Աւետա-

րանին (որ ընդունուած չորս Աւետարաններուն մաս չի կազմեր), Յիսուս Քրիստոս ըսած է. «... Վերցուր քարը եւ գիս հոն կը գտնես» (համար 77): Ամէն ինչ միակա- նութեան փոքր մի մասնիկն է: Երբ մարդ սէր կը յայտնէ իր կողակցին, զաւակին, օտարին, թշնամիին եւ բնութեան՝ բոյսերուն ու անասուններուն, բոլորն ալ ինքնուղղեաց սէր է, որովհետեւ բոլորն ալ նոյն միա- կանութեան՝ ճշմարտութեան անդամներն են: Անշուշտ ասիկա անձնասիրութիւն չի նշանակեր: Որքան որ ալ մարդիկ իրենց կեանքը քոսի վերածեն «միջոցը»՝ Մ. Հոգին չ'ազդուիր: Այս ներքին «միջոցը» փորձառա- կանօրէն գտնելը, Մ. Հոգիի շնորհները ստանալ կը կոչուի: Երբ անձը կը ջանայ այդ ուղղութեամբ ընթանալ, իր կերտած ճակատագիրը եւ ճակատագրին յառաջ բերելիք բոլոր պատահարները՝ իր վճարելիք բոլոր պարտքերը, կը յայտնուին: Ճակատագիրը միշտ կը ջանայ ինքզինք նորոգել: Ճակատագրէն յայտնուած պատահարներուն դէմ դնել կը կասեցնէ անձին հոգեւոր յառաջացումը: Մարդ շերամի նման իր ճակատագիրով՝ իր հիւսած բոժոժով ինքզինք կը բան- տարկէ: Մարդն ալ շերամին նման պարտ է իր բոժոժը քանդել, որպէսզի ինք ալ թիթեռնիկի մը նման յայտնուի, քան թէ միայն իբր շերամ մնայ եւ իր բոժոժին մէջ մեռնի: Գիտակցաբար իր ճակատագիրը ընդունիլ եւ ընդունիլ անոնց յառաջ բերած տառա- պանքը, կ'անհետացնէ «Ես»ը: «Ես»ն ալ վատ ճակատա- գրին պատճառը չէ՞: Միթէ Յիսուս ինք անմեղ ըլլալով հանդերձ, ուրիշներու վատ ճակատագիրերը իր վրայ առնելով եւ անոնց յառաջ բերած խաչելութիւնը եւ տառապանքը ընդունելով, ինք Աստուածը մեզի չյայտնե՞ց: Չարչարանքը զանազան երեւոյթներ ունի, ինչպէս հիւանդութիւն, չիրականացած ցանկութիւն- ներ, հոգեկան տառապանք, ֆիզիքական ցաւ ...: Ամէն

անձ պարտ է ընդունել իր ներկայ կացութիւնը: Տիրիքական ցաւէն զատ, չարչարանքը նշան մըն է, թէ անձը կը դիմադրէ իր մէջը գտնուած ներկայ կացութեան, քան թէ զայն ընդունի իբր Աստուծոյ կամքը: Հարկաւ աս ալ նշան է ցած գիտակցութեան մակարդակի մը: Ընդհանուր մարդկութեան կեանքը կը թուի հիմնուած ըլլալ առարկայական գիտակցութեան մը վրայ:

Կեանքին մէջ միայն մէկ բան կարեւորութիւն ունի, ան ալ գիտակցութիւնն է, որով գիտակցութիւնը Աստուծոյ ներկայութիւնն է: Գիտակցութենէ զատ ամէն ինչ յարաբերական (relative) է: Մեր փոքր առարկայական գիտակցութիւնը կը նմանի վառ մոմի մը՝ մութ սենեակի մը մէջ: Մոմին լոյսով կը կարողանանք տեսնել թէ՛ սենեակը եւ թէ՛ սենեակին մէջի բոլոր առարկաները, որով մոմը մեզի համար մեծապէս օգտակար է: Հոս մոմը կը ներկայացնէ այն գիտակցութեան մակարդակը, որ մենք բաւարար կը նկատենք մեր ներկայ կեանքը ապրելու համար: Բայց երբ վարագոյրները բանանք, կամ արեւը ծագի եւ սենեակը արեւին լոյսով լեցուի, մոմը այլեւս աւելորդ կ'ըլլայ եւ զայն կը մարենք: Տիեզերական իմացականութիւնը երբ կը պայմանաւորուի մեր ուղեղին յառաջ բերած խորհուրդներով, խաւարամտութեան ճամբան կը բացուի: Աս կը համապատասխանէ վարագոյրը գոցելով արեւին լոյսին խափանումը: Հետեւաբար մարդ արարած ճշմարտութիւնը կը տեսնէ իր մտապատկերացուցած ինքնութեան պրիսմակէն եւ կ'ըլլայ անձնասէր: Այս գիտակցութեան մակարդակը կը համապատասխանէ մոմին սփռած լոյսին, իսկ զարթօնքին տուած գիտակցութեան մակարդակը՝ արեւին լոյսին:

Հետեւեալները, հոգեւոր ճանապարհին մէջ,

յաջողութեան չափանիշը կը ներկայացնեն:

ա- Նրբամտութեամբ չափազանց գիտակից ըլլալ բոլոր զգացումներուն՝ թէ՛ Փիզիքական եւ թէ՛ զգացական:

բ- Խորհուրդներու, ցանկութիւններու նուազացման քանակը, յաջողութեան չափանիշ մըն է:

գ- Ընդունիլ կեանքի բոլոր պատահարները:

դ- Գիտակից ըլլալ այս իրողութեան, թէ կեանքը մարմնին մէջ մէկ բջիջին մէջն ալ է, հեռու մնալ կեանքին վնասակար բոլոր վատ սովորութիւններէ՝ որկրամոլութիւն, ծխել ...:

Հարկադրիչ (compulsive) խորհուրդներու ողողումը կը կասեցնէ վերեւ յիշուած այդ յառաջացումը, հետեւաբար անձը պարտ է իր միտքի ուղղութիւնը դարձնել խորհուրդներէն դէպի գիտակցութիւն: Երբ անձը կը գիտակցի երկու խորհուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող «լուութեան», այդ պահուն կապ մը կրնայ կապել իր էութեան հետ: Աւելի կարեւոր է բազմաթիւ անգամներ նման լուութեան գիտակցիլ, քան թէ լուութեան տեսողութիւնը: Խորհուրդները կը նմանին լիճին ջուրին մակերեսի փոքր ալիքներուն, որոնք արգելք կը հանդիսանան լիճին յատակը տեսնելու: Ջուրը որքան ալ ալեկոծ ըլլայ ինք չ'ազդուիր եւ չի փոխուիր: Անհատին կեանքին մէջ ալ զգացումներ, պատահարներ, ստացուածքներ կու գան ու կ'երթան, մնայուն չեն, բայց կը խափանեն անձին տեսողութիւնը եւ գիտակցութիւնը իր էութեան, որ անփոփոխ է: Կարելի չէ այդ անփոփոխ էութիւնը առարկայականօրէն տեսնել, այլ միայն կարելի է Անոր հետ նոյնանալով Ջայն յայտնաբերել: Երբ ժողովրդային բարբառով կ'ըսենք «հոգեւոր ճանապարհ», կը կարծենք թէ ընելիք բան մը, երթալիք կամ հասնելիք տեղ մը կայ: Այս ըմբռնումը սխալ է: Եթէ անձը կը

խորհի թէ «տեղ» մը պիտի հասնի, անկարելի է որ յաջողի: Շատեր դժգոհ իրենց ներկայ կացութենէն, կը ջանան «հոգեւոր ճանապարհ»ի մը հետեւելով իրենց կացութիւնը փոխել: Աս ալ սխալ է: Կատարեալ վարմունքը ներկայ կացութիւնը՝ այն ինչ որ ալ ըլլայ, ընդունիլն է, քանի որ ան կը ներկայացնէ Աստուծոյ կամքը: Առանց Աստուծոյ կամքին տերեւ մը իսկ չի շարժիր: Ներկայ կացութիւնը չընդունիլ, Աստուծոյ կամքը չընդունիլ է: Ներկան յաւիտենական է եւ անհուն, ինչպէս նաեւ «միջոց»ը, որով անոնք Ս. Հոգին կը ներկայացնեն: «Զարթօնք» գիրքիս մէջ, Հին Կտակարանէն մէջբերուով, գրած էի, թէ ժամանակը եւ միջոցը Աստուծոյ Հոգիին՝ Ս. Հոգիին հետ միասին Հօրմէն բղխած էին՝ ստեղծագործութեան սկիզբը:

Ինչպէս վերեւ գրուած է, իմացականօրէն կարող ենք գիտնալ թէ ամէն ինչ մէկ է, բայց աս միայն հաւատալիք մըն է: «Հոգեւոր ճանապարհ»ին մէջ ընելիք կամ երթալիք տեղ չկայ, այլ միայն ըլլալ կայ: Արդեօք քունէն արթննալու համար բան մը կ'ընենք: Ոչ: Պարզապէս, իր պատշաճ ժամանակին, երբ պատրաստ ենք, մեր գիտակցութեան մակարդակը քունի մակարդակէն արթուն մակարդակի կը փոխուի: Աս ալ յափշտակութիւն մըն է: Քնանալու համար ալ, կարելի է ինքզինքնիս պատրաստել, բայց չենք կրնար մենք զմեզ քնացնել: Սակայն քունը յանկարծ մեզմէ կը խլէ մեր գիտակցութիւնը, որով քունը մեզ յափշտակած կ'ըլլայ: Նմանապէս հոգեւոր ճանապարհին մէջ ալ մենք միայն կրնանք զմեզ պատրաստել, իսկ յափշտակուելը կ'ըլլայ իր պատշաճ ժամանակին՝ ըստ Աստուծոյ կամքին: Երբ այդ բարձր գիտակցութեան տէր ըլլանք, կ'ունենանք նաեւ միականութեան փորձառութիւնը, եւ ահա՛ աս է հաւատքին հիմքը: Աստուած սէր է կ'ըսենք: Հետեւաբար սէրը առանց

խորհուրդներու տեսնելն է: Պարտ ենք ուրիշները սիրել, որովհետեւ անոնց մէջ մենք զմեզ պէտք է տեսնենք: Առանց ակնկալութեան եւ պայմանաւորման գիտակցութիւնը կը ներկայացնէ Չարթօնքը, որ է Աստուածայայտնութիւնը:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Գ. - ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ» գիրքի «ԽՈՒՍՈՒՄ» խորագրեալ Ե. Գլուխէն (էջ 175-190):

Խոկումին նպատակը միտքը կեդրոնացնել եւ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնել է: Խաղաղ միտքը, առանց խորհուրդներու միտքը, երբ կը կեդրոնանայ միայն մէկ նպատակի վրայ, այդ նպատակը կ'իրականանայ: Գիտուններ երբ գիւտ մը կ'ընեն, այդ գիւտը այդ նիւթին վրայ իրենց կատարած երկարատեւ խոկումի հետեւանքն է: Իրենց այդ նիւթին հանդէպ ունեցած հաւատքին եւ յարատեւութեան իբր պարզեւ այդ գիտութիւնը Ս. Հոգիին կողմէ իրենց կը տրուի իբր Իր շնորհներէն մին: Երբ անձին մտային կեդրոնացումը իր ներքին Քրիստոսին վրայ կ'ըլլայ բացարձակ Աստուածայայտնութեան տեսչանքով, անձն ալ այդ ուղղութեամբ կը յաջողի:

Հետեւեալ մէջբերումը «Առաւօտեան ժամերգութեան» վերջաւորութեան «Նորաստեղծեալ» երգին վերջին տունն է: Քանի խոկումը կարեւոր է «Չարթօնք»ին համար, հոս, յարմար է այս մէջբերումին կարճ մեկնաբանութիւնը ներկայացնել:

Միօնի որդիք, զարթիք, հարսին լուսոյ սուք աւետիք. եթէ փեսայն քո յարուցեալ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ. գայ պսակէ զքեզ փառօք, ել ընդ առաջ պճնեալ զարդուք. երգեա՛ երգ նոր յարուցելոյն, ննջեցելոց կենաց պտղոյն:

«Միօնի որդիք»ը կը նշանակէ Աստուծոյ որդիները, այսինքն մենք՝ համայն մարդկութիւնը, որովհե-

տեւ Սիօնը «Վերին Երուսաղէմ»ն է: «Զարթիք» արթնցէք կը նշանակէ, այն «Զարթօնք»ը՝ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացումը, որուն մասին այս գիրքին մէջ բազմիցս ակնարկուած է: «Հարսին լուսոյ տուք աւետիք»: մեր կեանքին նպատակը Աստուծոյ միանալն է, որ կը կոչուի անձին մէջ Աստուածայայտութիւն: Ուրեմն մենք Լոյսին, որ մեր ներքին Քրիստոսը կը ներկայացնէ, հարսերն ենք: Ինչպէս պսակի արարողութեամբ հարս եւ փեսայ կը միանան եւ մէկ հոգի եւ մէկ մարմին կ'ըլլան, որ միականութիւնը կը ներկայացնէ, մենք ալ պարտ ենք միականութիւնը յայտնաբերել, հարսի մը նման միանալով փեսային՝ Քրիստոսին: Ուրեմն մեզի՝ Լոյսին հարսերուն է որ աւետիսը՝ բարի լուրը կը տրուի: Իսկ ի՞նչ է բարի լուրը. Փեսային գալը եւ մեզ փառքով պսակելը: «Եթէ փեսայն քո յարուցեալ՝ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ»ը ակնարկ է Յիսուսի խաչելութեան եւ յարութեան, ինչպէս նաեւ մեր ներքին Քրիստոսին, որ կը քնանայ: Յիսուս մեռցուեցաւ անձնասէրներու կողմէ, որոնք չուզեցին իրենց կենցաղին փոխուիլը՝ այն ինչ որ Յիսուս կը քարոզէր: Նմանապէս մեր անձերուն մէջ ալ մեր «Ես»երուն հետեւանք Քրիստոս կը ննջէ: Մենք ալ Քրիստոս խաչած եւ մահուան դատապարտած ենք: Բայց Ան յարութիւն պիտի առնէ: Մեր մէջն ալ Քրիստոս պէտք է իր քունէն արթննայ՝ յարութիւն առնէ: Յիսուս Գալիլեայի ծովուն վրայի դէպքով այս իրողութիւնը մեզի լաւ սորվեցուց: Ինք նաևուն մէջ կը քնանար: Երբ փոթորիկ ելաւ, ինք արթննալով հանդարտեցուց հովն ու ծովը: Եթէ փեսան՝ Քրիստոս արթննայ, «գայ պսակէ գքեզ փառօք»՝ միանալով Քրիստոսի, իր փառքով անձին մէջ Աստուածայայտութիւնն ալ կ'իրականանայ: Հարսը՝ մենք, պէտք է այս պսակադրութեան համար պատրաստ

ըլլանք: Հետեւաբար կը յանձնարարուի. «եւ ընդ առաջ պճնեալ զարդուք»: Նախ պարտ ենք մենք զմեզ պատրաստել այս միացումին: Հարս մը երբ իր հարսանիքին պիտի երթայ, ինք միայն անհրաժեշտ երկու բան պէտք է ընէ եւ ուրիշ ոչինչ: Նախ ինք պէտք է իր հաւանութիւնը տայ, թէ այդ փեսային հետ է որ կ'ուզէ ամուսնանալ, ինչ որ համապատասխան է անձին Աստուծոյ միանալու տենչանքին: Երկրորդն ալ հարսանիքի օրուան համար պէտք է ինքզինք զարդարէ: «Պճնեալ զարդուք»ն ալ անձին մէջ Աստուածայատնութեան համար անհրաժեշտ ինքնազարդարումն է: Հետեւաբար մարդ ինքզինք պէտք է զարդարէ այն բոլոր յատկութիւններով, որ ներկայացուած է այս գլուխին վերջաւորութեան: «Երգեա՛ երգ նոր յարուցելոյն»ն ալ անձի կենցաղին ամբողջովին փոխուելու անհրաժեշտութիւնն է: Մեր ապրած կեանքը մեր երգած երգն է: «Նոր երգ երգէ»ն կը նշանակէ կենցաղի փոփոխութիւն եւ երգը կ'երգուի «Յարուցեալ»ին, որ կը նշանակէ այդ նոր կենցաղին Աստուածահաճոյ ըլլալը: Յարուցեալը հարկաւ Քրիստոս է եւ ինք մարդուն՝ «ննջեցելոց», կեանքի պտուղն է: Քանի որ մարդը հոգեկան քունի մէջ է, հետեւաբար Քրիստոս ալ «ննջեցելոց»՝ քնացողներուն կեանքի պտուղն է, այսինքն «Զարթօնք»ի միջոցը:

Խոկումը, Աստուածայատնութիւնը որպէսզի անձին մէջ իրականանայ, վերոյիշեալ երկու անհրաժեշտ ազդակներուն՝ տենչանքին եւ ինքնապատրաստութեան վերջին հանգրուանն է: Ան հարսին, իր հարսանիքին օրը, եկեղեցիէն ներս մուտքը կը ներկայացնէ եւ յառաջացումը դէպի Ս. Խորան: Ան Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան եւ հաղորդութեան միջոցն է: Ան աղօթքին ամենավեհ ձեւն է:

«Կանխեցէ՛լ եւ շաներո՛ւմ պի ես եմ

Ասորոսաժ» : (Սաղմոսաց ԽԵ:11)

«Հանդարտ կեցի՛ք ու գիտցի՛ք թի՛ ես եմ Աստուած»:
(Սաղմոսաց ԽԶ:10)

«Եյլ դու յորժամ կայցես յաղօթս, մո՛ւտ
'ի սենեակ ի՞ն՝ է- փակեա՛ զդուրս ի՞ն, է-
կա՛յ յաղօթս ա- Հայր ի՞ն՝ թաժո՛ւկ, է-
Հայրն ի՞ն որ ցեաանէ 'ի թաժո՛ւկ,
Հասորոսցէ ի՛նչ յայրնասպէս» : (Մարիւնու :Զ:6)

«Իսկ դո՛ւն՝ երբ աղօթես՝ մտի՛ր ներքին սենեակդ, գոցի՛ դուռդ, եւ աղօթի՛ Հօրդ՝ որ գաղտնի տեղ կը գտնուի ու Հայրդ՝ որ կը տեսնէ գաղտնիքը, բացայայտօրէն պիտի հատուցանէ քեզի»:

Ընդհանուր առմամբ երբ կ'աղօթենք, Աստուծոյ հետ կը խօսինք, բայց դժբախտաբար, աղօթքի ատեն մենք միշտ կը խօսինք եւ Աստուած մտիկ չենք ըներ: Աղօթքին 90%-էն աւելին վախի եւ ազահուլթեան արտայայտութիւններ են: Լաւ է որ Աստուծոյ ներկայացուած մեր խնդրանքները մեծամասնութեամբ չեն իրականանար, որովհետեւ եթէ իրականանան մեզի աւելի վնասակար պիտի ըլլան, քան թէ օգտակար: Մեր միտքերը անպէտ իղձերու եւ ցանկութիւններու աղմուկով լեցուն են:

«Աղօթքը խնդրանք չէ: Ան հոգիին կարօսն է»: (Կանտի)

Խոկումը, որ կ'ըլլայ լուրթեան մէջ, աղօթք է՝ Աստուծոյ հետ խօսակցութիւն, բայց փոխանակ մեր խօսելուն, Աստուծոյ խօսքը՝ «Բան»ը մտիկ ընելն է: Երբ շատ աղմուկ կայ, դժուար է Աստուծոյ «Բան»ը լսել: Մեր բազում խորհուրդները «աղմուկ» են, որոնք մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն եւ արգելք կը հանդիսանան որ «չլսենք» Աստուած: Անոնք նաեւ կը խափանեն մեր տեսողութիւնը, որպէսզի «չտեսնենք» Իր ներկայութիւնը: Խոկումի պարագային համբերութիւնը եւ

յարատեւութիւնը շատ կարեւոր են, որովհետեւ անոնք կը ցոլացնեն տենչանքին որակը եւ հաւատքին հաստատամտութիւնը: Ան ինչ որ մեզի պիտոյ է ու օգտակար եւ մենք արժանի ենք ստանալու, արդէն ինքնաբերաբար Աստուած մեզի կը հայթայթէ: Մարդ կարողութիւնը ունի իրականացնելու այն ինչ որ ինք կը փափաքի, թէ՛ Ֆիզիքական-առարկայական ցանկութիւնները եւ թէ՛ աւելի կարեւորը, մարդ կարողութիւնը ունի ստեղծելու իր անձին մէջ աւելի բարձր գիտակցութեան տէր անհատ մը:

Մարդ իր հիմնական բնոյթէն խախտած է: Առաջին հերթին պէտք է անտեսէ իր «Ես»ը:

Մարդ կը ջանայ պահել եւ պաշտպանել իր սահմանափակ էութիւնը եւ կը թուի լուր անգամ չունենալ, թէ ինք անսահման էութիւն մը ունի: Իր իմացականութիւնը եւ միտքը զինք տարամերժ (exclusive) կ'ընեն, քան թէ միջառեալ (inclusive): Աս է որ կը ստեղծէ երկուութիւնը: Այս կեանքը յառաջդիմութեան միջոց մըն է դէպի բարելաւում: Հետեւաբար կեանքի մէջ ամէն ինչ օգտակար է: Յաջողութիւնը, որեւէ մարդի մէջ, միայն փափաքելով չ'իրականանար: Անձը պէտք է այդ փափաքին իրականացման արժանի ըլլայ: Յաջողութիւն եւ ձախորդութիւն՝ երկուքն ալ, ընկերութեան կողմէ մեզի «ներարկուած» գաղափարներ են: Աշխարհի վրայ ոչինչ կը գերազանցէ կեանքին: Պարզապէս ողջ ըլլալ ամենամեծ յաջողութիւնն է: Մարդ իր կեանքը անկարեւոր բաներու համար անձկութեամբ կ'անցնէ, հետեւաբար կը տառապի: Ան կ'անտեսէ իր Ստեղծիչին կեանքը, որ իր կեանքն է նաեւ: Խոկումը, հոգեւոր ճանապարհին վերջին հանգրուանը, ինքուղղեաց է, այսինքն անձին իր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսի վրայ մտային կեդրոնացումն է: Ան ներքին կեանքի վրայ կեդրոնացումն է,

քան թէ արտաքին կեանքի վրայ: Այս վերջինը պատրանքային է: Խոկումը առանց մտացրութեան (distraction) բոլորը սիրելն է: Վերոյիշեալ ներքին կեդրոնացումը, ուղղութիւն մը չէ, այլ անդրադարձ մը: Այն ինչ որ մարդ իր յիշողութեան մէջ ունի բոլորն ալ սահմանափակ են, հետեւաբար Աստուած չեն ներկայացներ: Մարդ չի կրնար Աստուած գտնել սահմանափակ միջոցառումներով՝ հաւատալիքներ... եւայլն: Միակ անսահմանափակը «ոչինչութիւն»ն է: Միտքը միշտ պատճառ մը կը գտնէ թէ ինչ^օ մարդուն համար անկարելի է Աստուած գտնել: Երբ մարդ իր հոգեւոր ճանապարհին մէջ կը յաջողի որոշ սահմանափակում մը գերազանցել, իր առջեւ բազմաթիւ նոր սահմանափակումներ կ'ելլեն: Ճիշդ այս պատճառով միտքը խորհելով կամ տրամաբանելով կարող չէ մեզի մեր ճշմարիտ էութեան հասցնել:

Նկատի առնելով որ մեր մարմինները Աստուծոյ տաճարներ են, պարտ ենք լաւ ինամել տաճարը՝ մեր մարմինը: Քանի որ Աստուած այդ տաճարին՝ մեր մէջ է, ուրեմն ամէն ինչ որ մեր փորձառութեան մէջ է, որ կը կարծենք թէ մեզմէ դուրս կը պատահի, բոլորն ալ մեր մէջ է որ կը պատահի: Ուրեմն խոկումի ատեն պարտ ենք անտեսել արտաքինը եւ կեդրոնանալ ներքինին վրայ: Այս ուղղութեամբ յարմար կը նկատուի աչքերը գոցել, որպէսզի դուրսի պատահարները միտքը չգրաւեն: Միթէ մեր մանկութեան օրերէն մեզի չտորվեցուցի^օն աղօթքի միջոցին աչքերը փակել եւ երկու ձեռքերը իրար միացուցած գլուխը վար ծռել: Գլուխը վար ծռել հեզութեան եւ խոնարհութեան նշան է: Աղօթքը Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնել, հետեւաբար իր հետ հաղորդուելի է: Երբ Աստուծոյ հետ կ'ըլլանք, երկուութիւնը այլեւս գոյութիւն չ'ունենար եւ կ'ըլլայ մէկ: Երկու ձեռքերը իրար

միացած՝ մէկ եղած, կը ներկայացնէ այդ միականութիւնը: Խոկումի միջոցին աչքերը գոցելէ զատ անձը նաեւ պէտք է նստի հանգիստ տեղ մը, որպէսզի Ֆիզիքական անհանգստութիւնն ալ միտքը չխանգարէ: Ինչպէս վերեւ գրուած է, խոկումը Աստուած մտիկ ընել է, հետեւաբար նպատակը Զինք «իմանալ, տեսնել»՝ իր յայտնութեան փորձառութիւնը ունենալ է: Երբ պատրաստ ենք բան մը ստանալու, փոխանակ երկու ձեռքերը միացուցած աղօթելու, աւելի յարմար կը թուի երկու ափերը վեր դարձուցած աղօթել՝ խոկալ: Խոկումը համբերութեամբ եւ յարատեւութեամբ մտքին գործունէութիւնը կամաց-կամաց դադրեցնելն է: Երբ միտքը «սրբուի»՝ խորհուրդները դադրին, նախ իմաստութիւնը՝ Աստուածային իմացականութիւնը կը յայտնուի: Անձը կը յափշտակուի իր ներկայ գիտակցութեան մակարդակէն աւելի բարձր գիտակցութեան մակարդակի մը եւ կը տեսնէ, կը հասկնայ ճշմարտութիւնը միականութեան, թէ ամէն ինչ մէկ է եւ անհուն երանութեան մը մէջ ինքզինք՝ իր անհատականութիւնը կը կորսնցնէ: Ան կը հասկնայ թէ իր առօրեայ գիտակցութեան մակարդակն ալ երազի մակարդակ մըն է: Ճշմարիտ խոկումը ամբողջ կեանք մըն է եւ ոչ թէ միայն ժամ մը ոտքերը ծալած նստիլ: Այս վերջինը, վերեւ յիշուած կարեւոր մտային մարզանքին Ֆիզիքական միջոցառումն է: Բայց բուն խոկումը կեանքին հոսանքին հետ ապրիլն է առանց զայն փոխելու: Մարդ արարած ընդհանրապէս կը ջանայ իր միջավայրը եւ իր անմիջական կեանքի պարագաները փոխել եւ զանոնք իր կամքին եւ ցանկութիւններուն յարմարցնել: Այս ուղղութեամբ ալ կը պայքարի: Աս ալ, ըստ իր անհատականութեան՝ «Ես»ին փափաքին համաձայն ապրիլն է: Իսկ իր ճշմարիտ էութեան՝ ըստ Քրիստոսի փափաքին ապրիլը՝ ընդունիլն է այն ինչ որ

Կեանքը իրեն կը ներկայացնէ: Աս ալ գիտակցաբար ապրիլն է: Միթէ Յիսուս գիտակից իր խաչելութեանը, յօժարակամ չընդունէ՞ց Աստուծոյ կամքը, այն ինչ որ կեանքը իրեն ներկայացուց: Այն ատեն մարդ կը հասկնայ բուն խոկումին ինչ ըլլալը: Իր ամբողջ կեանքը կ'ըլլայ աղօթքի արտայայտութիւն մը:

Ամէն անձ ծնած է Աստուածայայտնութեան հունտով՝ անհատականութիւնով մը: Անասունները այս հունտը չունին, հետեւաբար կարող չեն Աստուածայայտնութիւնը իրականացնել: Որպէսզի հունտը ծլի եւ ծառ ըլլայ ինք պէտք է մեռնի: Հունտը չմեռած ծառը գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Մենք չենք ուզեր հունտը կորսնցնել եւ զայն իբր հունտ կը պահենք: Հունտն ալ կը հիննայ եւ օր մը կը մեռնի: Անոնք որոնք մահէ ետք կը խորհին «երկինք» երթալ, կը ցանեն հունտ մը, որ մեռած է: Այդ հունտը ամենեւին ծառ չ'ըլլար: Չենք կրնար, թէ՛ հունտը պահել եւ թէ՛ ծառը ունենալ: Մինչեւ հունտը ծառ ըլլայ, բոլոր ընթացք մը կայ որուն միջոցին անպէտ խոտերը կրնան խեղդել ծառին աճումը, հետեւաբար ընթացքը խնամքի կը կարօտի: Խնամքին մաս կը կազմէ անպէտ խոտերը արմատախիլ ընել: Աս կը ներկայացնէ անձին մէջի եօթը մահացու մեղքերը արմատախիլ ընել: Մեր խորհուրդներն ալ կը ներկայացնեն անպէտ խոտերը, որ պարտ ենք արմատախիլ ընել, դադրեցնել: Ահա՛ աս է «խոկումի մարզանքին» նպատակը: Խնամքին մաս կը կազմէ նաեւ ջրել եւ արեւին լոյսին ենթարկել, ինչ որ առաքինութիւններ կերտելն է: Դժբախտաբար մարդ տակաւին չէ կարողացած ինքզինք ձերբազատել եօթը մահացու մեղքերէն: Նոյն անպէտ խոտերն են որ դարերէ ի վեր կը խափանեն մարդուն հոգեւոր յառաջացումը: Ան որ մեր կեանքին պատճառն է, նաեւ է մեր մահուան պատճառը: Երբ Ս. Հոգիի զօրութիւնը

մարմինն էն քաշուի, մարդն ալ իր անհատականութիւնը, իր միտքը, իր իմացականութիւնը եւ իր մարմինը՝ այն բոլորը որ իրեն համար ամենաշատ կարեւորութիւնը ունին, մահուամբ կը կորսնցնէ: Այլազան ուսուցումներ մեզի բազմաթիւ տեղեկութիւններ կու տան եւ կարող են նոյնիսկ մեզ հանձարներ դարձնել, բայց մեզի ոեւէ մէկը չի կրնար սորվեցնել Աստուածապաշտ ըլլալ: Մարդ հանգիստը բնաւ պիտի չգտնէ մինչեւ որ իր մէջ Քրիստոսի կամքը, յայտնութիւնը չիրականանայ: Ահա՛ աս է «Քրիստոսի վերստին գալուստը»: Յիսուսին սորվեցուցածին նպատակը, որ յառաջիկային քրիստոնէական կրօնքի վերածուեցաւ, անհատը առաջնորդել է վերոյիշեալ Քրիստոսի յայտնութեան իրականացման: Բայց մարդիկ զայն զգացական երեւակայութեան մը վերածած են, որ զգացական գետնի վրայ ըլլալով, իրենց մտքին վրայ շատ աւելի զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունի: Ի՞նչ էր Յիսուսին նպատակը, երբ ինք Չուրին վրայ քալեց: Ինչո՞ւ Պետրոս չյաջողեցաւ եւ ի՞նչ է անոր ձախորդութեան իմաստը: Զուրը մարդուն զգացումները կը ներկայացնէ: Ուրեմն այս արարքով Յիսուս մեզի ցոյց կու տար, թէ պարտ ենք մեր զգացումներուն տիրապետել եւ զանոնք զսպել: Պետրոս հով ու ալիք տեսաւ եւ վախցաւ, ցոյց տալով թէ ինք իր զգացումներուն վրայ իշխանութիւն չունէր: Մարդուն միտքն ալ իր փորձառութեան մէջ չեղած հաւատալիքներով աւելի վտանգաւոր կ'ըլլայ թէ՛ ինք իրեն եւ թէ՛ ուրիշներուն: Աշխարհը կը տեսնենք հատուկոտոր (fragmented) ձեւով եւ երկուութեան գաղափարով: Թէ՛ մարմինը եւ թէ՛ միտքը ենթակայ են երկուութեան հաճելի կամ վատ, անբաղձալի, ազդեցութիւններուն: Խոկումին նպատակը գերազանցել է այս երկուութեան գաղափարը:

Խոկոումը կեանքին ապին հետ նոյնանալու միջոցն է:

Մարդ իր բոլոր փորձառութիւնները կ'ունենայ իր ջղային դրութեան միջոցաւ: Մարմնի փորձառութիւններուն տեղեկութիւնը ուղեղին կը հասնի ողնայարի լարի (spinal chord) միջոցաւ: Ողնայարը կը խորհրդանշէ տիեզերքի առանցքը (axis), որովհետեւ մարդ տիեզերքը գիտէ ըստ իր ողնայարի արտօնած փորձառութեամբ: Հետեւաբար իր ողնայարի գործունէութեան վրայ հմտութիւն եւ իշխանութիւն կերտել անհրաժեշտ ըլլալ կը թուի: Խոկոումը նաեւ այս միջոցառումն է: Ինչպէս «Տիեզերական Օրէնքները» գիրքին «Մարդակազմութիւն» խորագրեալ գլխուն մէջ գրուած է, Ս. Հոգիի կենսատու գորութիւնը կը հոսի անձին մէջ ողնայարի ուղղութեամբ: Մեզի միայն կը վիճակուի գորութեան հոսքին արգելքները վերցնել:

Արգելքները վերցնելը բազմաթիւ անգամ մատնանշուած է այս գիրքին ամէն մի գլխուն մէջ: Որպէս ամփոփում բաւ է հոս մատնանշել հետեւեալները՝ մահացու մեղքերէ ձերբազատուիլ, բոլոր առաքինութիւնները կերտել եւ խորհուրդները դադրեցնել: Այս վերջինը շատ դժուար է, որովհետեւ ինչպէս այլուր գրուած է, կը թուի թէ մարդ իր խորհուրդներուն մոլին եղած է: Խոկումին ամենամեծ նպատակն ալ այս խորհուրդները դադրեցնելն է: Ուրեմն ինչպէս առաջուց գրուած է, անձը պարտ է հանգիստ տեղ մը նստած, աչքերն ալ փակ, միտքը կեդրոնացնել իր ներքին կեանքի ապին վրայ: Ինչպէ՞ս ընել այս կեդրոնացումը: Շնչառութիւնը անհրաժեշտ է կեանքի տեւողութեանը համար, որով անձին համար բաւ է կեդրոնանալ իր բնական շնչառութեան վրայ: Նպատակը իրականութեան մէջ անհետացնել է բոլոր խորհուրդները: Շնչառութիւնը նաեւ կ'ըլլայ ներկային մէջ, հետեւաբար ինք ալ կեդրոնացած կ'ըլլայ ներկա-

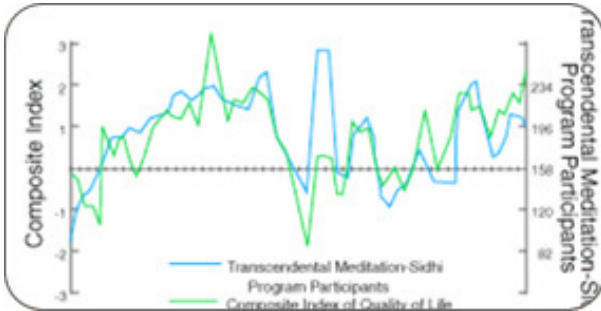
յին վրայ, որ յաւիտենական է: Անտարակոյս շատ մը խորհուրդներ պիտի գրաւեն իր միտքը, անձը պէտք չէ յուսահատի: Ինք պարզապէս կրնայ խորհուրդները առարկայացնել եւ իր միտքը կեդրոնացնել երկու խորհուրդներու միջեւ գտնուող կարճ «լուռ» ժամանակամիջոցին վրայ: Կամ երբ կ'անդրադառնայ իր ուշադրութեան շեղումին, գայն գիտակցաբար կը վերադարձնէ իր շնչառութեան: Խոկումի պահուն շնչառութեան վրայ կեդրոնացումը ինքնին մասնաւոր յատկութիւն մը չունի: Ան, մտքին ներկային վրայ կեդրոնացման համար, միայն միջոց մըն է, քանի որ շնչառութիւնը կը կատարենք ներկային մէջ: Ներկայի վրայ կեդրոնացումն ալ խորհուրդներու ողողումը դադրեցնելու միջոցն է, որովհետեւ խորհուրդները բոլորն ալ կը ծագին անցեալի յուշերէն, կամ ապագայի ակնկալութիւններէն: Ասոր յաջողութիւնը երկարատեւ յարատեւութեան եւ համբերութեան կը կարօտի: Ան ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան ստանձուելիք արարք մըն է: Կարելի է սկսիլ միայն օրական 20 վայրկեանով եւ ըստ պատշաճի եւ կարողութեան աւելի երկարել: Իսկ եթէ անձը ինքզինք չէ պատրաստած, պէտք չէ խոկայ: Հարսը չպատրաստուած հարսնիքի չէրթար, իսկ եթէ երթայ խայտառակ կ'ըլլայ: Փեսան չի ներկայանար: Առանց պատրաստութեան խոկումն ալ անձին աւելի վնաս կրնայ հասցնել քան թէ օգուտ:

Խոկումը պարտ ենք իրագործել մեր առօրեայ կեանքի մէջ ալ: Մարդ արարած իր գործունէութեան 90%-ը անգիտակցաբար կը գործէ: Երբ գործ մը կ'ընենք մեր միտքը աւելի կեդրոնացած է անոր արդիւնքին վրայ, քան թէ ներկայ արարքին վրայ: Արդիւնքը ապագային կը պատկանի: Կարելորդ ներկային վրայ կեդրոնանալ եւ ներկայ արարքը լաւագոյնս կատարելն է: Արդիւնքը Աստուծոյ կը

պատկանի: Երբ խորհուրդը արարքին արդիւնքին վրայ կը կեդրոնանայ, այդ ցոյց կու տայ, թէ մենք այդ արդիւնքին կապուած ենք եւ զայն մերը կը համարենք: Ներկայ արարքն ալ Աստուծոյ կենսատու զօրութեան կը պարտինք: Հետեւաբար, երբ ներկային վրայ կը կեդրոնանանք, մեր ներքին Քրիստոսին վրայ եւ յաւիտենականութեան վրայ կեդրոնացած կ'ըլլանք: Ներկան Աստուծոյ ներկայութիւնն է, որովհետեւ միայն Աստուած ու ներկան յաւիտենական են: Նման հայեացք եւ կենցաղ մեր այս աշխարհիկ կեանքին բոլոր օրերը կը վերածեն շարունակական խոկումի պահի մը:

Խոկումին նպատակը միտքը զսպելով Քրիստոսի հետ հաղորդուիլն է: Զսպուած միտքը խորհուրդներէ եւ զգացումներէ՝ յուզումներէ սրբուած՝ «սրբացած» կ'ըլլայ, հետեւաբար «Ես»ը իր եօթը մահացու մեղքերով չի կրնար խափանել զօրութեան հոսքը անհատէն ներս: Այս հիման վրայ, յաջող խոկումն ալ, թրթռացումը բարձր յաճախականութեամբ զօրութիւն կը սփռէ թէ՛ անձին մէջ եւ թէ՛ անձէն դէպի դուրս: Յստակօրէն փաստուած է, թէ անհատի մը իր միջավայրին մէջ սփռած զօրութիւնը եւ գիտակցութիւնը ազդեցութիւն ունին հանրային հաւաքական զօրութեան եւ գիտակցութեան վրայ: Հետեւաբար երբ խմբակներ կը խոկան ընկերութեան բարելաման համար, այդ պարապ արարք մը չէ, այլ ան ընդհանուր ընկերութեան վրայ դրական ազդեցութիւն ունի: 1980-ներու Հրեա-Լիբանանեան պատերազմի միջոցին այս ուղղութեամբ մասնաւոր հետազոտութիւն տեղի ունեցած է: Երուսաղէմի մէջ զանազան ժամանակներու տարբեր թիւով անձեր մասնաւոր խոկումի մասնակցած են եւ բազմատեսակ տուեալներ քննարկութեան ենթարկուած են: Քննարկութիւններէն ամենակա-

ընկերները հետեւեալներն էին. պատերազմին գնացքին աւելի սաստկանալը կամ աւելի դէպի խաղաղութեան երթալը, վիրաւորուած կամ մահացած զինուորներուն թիւը: (Տես ՅՈՒՅԱԳԻԾ ԹԻՒ 1)

ՅՈՒՅԱԳԻԾ ԹԻՒ 1:

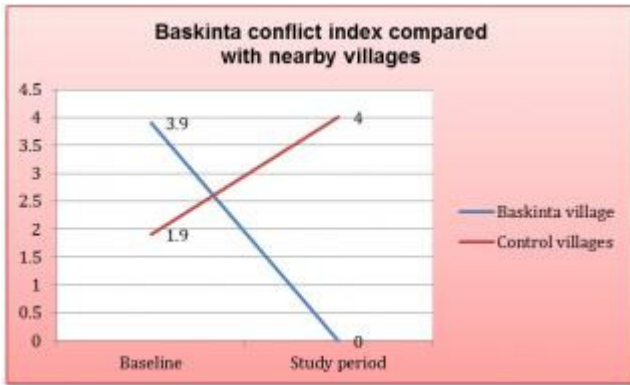
Կապոյտ ցուցագիծը կը ներկայացնէ խոկացողներու թիւը (90-էն 260): 200 Հոգին կը ներկայացնէ բոլոր Հրեաստանի բնակչութեան 1%ին քառակուսի արմատը: Կանանչ ցուցագիծն ալ պատերազմի սաստկութիւնը եւ զոհերու թիւը:

Երբ խոկացող անձերուն թիւը նուազած է, պատերազմը աւելի սաստկացած է եւ զոհերուն թիւն ալ բարձրացած: Երբ խոկացողներուն թիւը բարձր եղած է՝ արդիւնքն ալ դրական, այսինքն պատերազմը նուազ սաստիկ եւ զոհերուն թիւն ալ՝ քիչ:

Երբ խոկացող անհատներուն թիւը բարձր եղած է պատերազմի զոհերուն թիւն ալ 71% ($p < 10^{-10}$) պակասած է, իսկ վիրաւոր զինուորներուն թիւն ալ՝ 68% ($p < 10^{-6}$): Պատերազմին սաստկութիւնը 48% ($p < 10^{-8}$) նուազած է, իսկ հակառակ կողմերու միջեւ համաձայնութիւնն ալ 66% ($p < 10^{-6}$) աւելցած է:

Լիբանանի Պասքինթա (Baskinta) գիւղին մէջ, երբ բնակչութեան 1% ը խոկալ սորվելով սկսած է խոկալ, իրենց գիւղի մէջի կռիւներն ալ ամբողջովին դադրած են: Իսկ մօտակայ գիւղերու մէջ կռիւները

չարունակուած են եւ նոյնիսկ աւելի սաստկացած՝ սաստկութիւնը կրկնապատկուած: (Տես Յուձագրօ Թիւ 2)

Յուձագրօ Թիւ 2:

Կապոյտ գիծը Պաաքինթա գիւղի մէջի կռիւներուն սաստկութիւնը կը ցուցնէ, կարմիր գիծն ալ մօտակայ գիւղերու մէջի կռիւներուն սաստկութիւնը, խոկումի չսկսած եւ խոկումի միջոցին:

Հետեւաբար մարդ արարած իր ընթացքով՝ միտքը իր ներքին Քրիստոսին վրայ կեդրոնացնելով կարող է դրախտը աշխարհի վրայ ստեղծել: Եթէ միայն աշխարհի բնակչութեան 1% այս ուղղութեամբ ինքզինք պատրաստէ եւ խոկալ սկսի, կարելի կ'ըլլայ աշխարհը բոլորին համար դրախտի վերածել:

Ամէն անհատ որ կը խոկայ պարտ է նախ առաքինութիւն կերտել, կարգապահ ըլլալ եւ իր կեանքին մէջ ներդաշնակութիւն ստեղծել: Ներդաշնակութեան իմաստը այն է թէ անձին մարմինը՝ ուղեղը, միտքը՝ խորհուրդները եւ զգացումները պարտ են համաչափ ըլլալ: Խորհուրդները միշտ հաճոյք կը հետապնդեն: Անձը նաեւ որեւէ տեսակի վախ պէտք չէ ունենայ: Միայն սէրը կրնայ վախը անհետացնել: Երբ սէր կ'ըսուի, պէտք է հասկնանք թէ

այս սէրը հաճոյական չէ, այլ՝ ցնծալից: Այն անձերը, որոնք բնութեամբ զգացական են, նման սէր չեն կրնար ունենալ: Զգացական սէրը անգուլթ կ'ըլլայ: Միտք մը, որ միայն առանց դատելու եւ ազդուելու կը դիտէ, կրնայ «մտային աղմուկէն» ձերբազատուիլ, հետեւաբար կ'ըլլայ խաղաղ, ինչ որ Քրիստոս ըսաւ. «Խաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ»: Մարդուն միտքը կամշոտ (capricious) է եւ խորհուրդէ խորհուրդ կը ցատկէ: Իր ուշադրութիւնը միշտ կը փոխէ: Խոկումի միջոցին ընելիք ոչինչ կայ: Միայն անշարժ նստիլ, ուշիմ եւ բացարձակապէս արթուն եւ դիտել միտքի անուշադրութիւնը: Անուշադրութիւնը դիտել ինքնին բացարձակ ուշադրութիւն է եւ խորհուրդները առարկայացնել է: Դիտողը եւ դիտուածը մէկ են: Խոկումը, անձին իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելն է իր էութեան՝ Քրիստոսի վրայ: Հետեւաբար, ան անձին իր էութեանը՝ իր կեանքին ներկայութեան անդրադարձին միջոցն է եւ անձնական փորձառութեամբ զայն հասկնալ ու գիտնալու միջոցն է: Մարդ ընդհանուր առմամբ աշխարհի փորձառութիւնը կ'ունենայ իր հինգ զգայարանքներու միջոցաւ: Բայց բոլոր հինգ զգայարանքներն ալ մեզի կու տան միայն արտաքին՝ առարկայական տեղեկութիւնները, հետեւաբար անկարող են անձին իր էութեան մասին տեղեկութիւն տալ: Անձին էութիւնը՝ կեանքը ներքին է եւ ենթակայական: Մարդ կարող է զգալ եւ գիտնալ ճղճիմ մըջիւնի մը իր մորթին վրայ քայլելը, քանզի ան արտաքին է, բայց լուր անգամ չունի, թէ ամէն մէկ վայրկեան իր երակներուն մէջ հինգ լիտր արիւն կը հոսի: Մարդ կ'ուզէ Աստուած գտնել բայց միշտ կը ձախողի, որովհետեւ զայն կը փնտռէ իր գիտցած ու վարժուած հինգ զգայարանքներով: Անկարելի է առարկայականը տեսնող զգայարանքներով ենթակա-

յականին փորձառութիւնը ունենալ: Մարդկութեան ներկայ կացութիւնը կը նմանի անձի մը, որ կը փափաքի առաւօտեան արեւածագը դիտել, բայց ինք դէպի արեւմուտք կը նայի: Անկարելի է, որ արեւածագը տեսնէ: Եթէ իսկապէս արեւածագը տեսնել կը փափաքի, պարտ է դէպի արեւելք դառնալ: Եթէ կ'ուզենք Աստուած գտնել պարտ ենք մեր միտքի ուղղութիւնը արտաքին աշխարհիկ հետապնդումներէ դարձնել դէպի ներս՝ մեր էութեան: Ահա՛, աս է խոկումին նպատակը:

Հետեւեալ գրութիւնը առնուած է «ԼՈՅՍ Ի ԼՈՒՍՈՅ-Գ. - ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ» գիրքի «ՏԻԵՋԵՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ» խորագրեալ Բ. Գլուխէն (էջ 121-123):

Դէպի սրբացում՝ հոգեւոր կեանքի մէջ յառաջացումի իրականացման համար անձը պարտ է հետեւեալ երեք տուեալներուն համաձայն կերտել իր կենցաղը եւ գործել իր պարտականութիւնները:

ա- Իր բոլոր գործունէութիւնները պէտք է ըլլան առատաձեռնութեամբ եւ առանց ազահուլութեան:

բ- Պարտ է բարոյական պարկեշտութիւն կերտել՝ ուրիշի Փիզիքական կամ այլ տեսակի վնաս չհասցնել. գողութիւն չընել. միշտ բարի եւ օգտակար խօսքեր խօսիլ, սուտ չխօսիլ, բամբասանքէ հեռու մնալ, աւելորդ-պակաս չխօսիլ. միտքը թմրեցնող որեւէ բան՝ դեղ կամ խմիչք չգործածել. սեռային վատ ընթացք չունենալ՝ ցոփութիւն չընել, որովհետեւ կրնայ թէ՛ ուրիշին վնասել եւ թէ՛ ինք վնասուիլ: Իր վարուելակերպը պէտք է ըլլայ խաղաղութեամբ եւ միշտ ներդաշնակութիւն ու միասնականութիւն յառաջացնէ անձերու միջեւ:

գ- Պարտ է ինքզինք վարժեցնել մտային կեդրոնացումի, որ նաեւ կը կոչուի խոկում: Աս կարեւոր է, որպէսզի անձը հաստատօրէն շարունակէ իր ընտրած

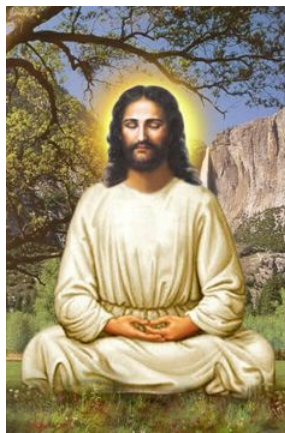
կենցաղը, առանց շեղելու իր նպատակէն՝ ընտրած բարոյական եւ այլ ազդակներէն: Խոկումը իրեն կու տայ ներիմացութիւն (intuition), ներատեսութիւն (insight) եւ իր կեանքին նպատակը եւ պարտականութիւնը կը յայտնէ, որ կը դիւրացնէ հաստատակամութիւնը:

ԱՓՈՓՈՒՄ

Բոլոր դժբախտութիւններու պատճառը տիեզերական օրէնքներու դէմ մեր գործունէութիւններն են: Որպէսզի յաջողինք ըստ տիեզերական օրէնքներու գործել, պարտ ենք մեր բնոյթը փոխել եւ հետեւեալ օգտակար յատկութիւնները՝ ազդակները մեր անձերուն մէջ իրականացնել: Անոնք են.

- ա - Տենչանք առ Բարձեալը,
- բ - Ողորմածութիւն,
- գ - Գթասրտութիւն,
- դ - Քաջութիւն,
- ե - Նուիրում,
- զ - Հաւատք,
- է - Ներողամտութիւն,
- ը - Առատաձեռնութիւն,
- թ - Շնորհալիութիւն,
- ժ - Ուղղամտութիւն, պարկէշտութիւն,
- ժա - Առաջնորդութիւն,
- ժբ - Ուրախութիւն, ցնծութիւն,
- ժգ - Յոյս,
- ժդ - Ազնուութիւն, բարեացակամութիւն,
- ժե - Համբերութիւն,
- ժզ - Չմիջամտել, չէզօքութիւն,
- ժէ - Գովաբանութիւն,
- ժը - Պարտաճանաչութիւն,
- ժթ - Գնահատութիւն,
- ի - Շնորհակալութիւն,
- իա - Սէր առանց պայմանի:

ՓՈԽԱՆ ՎԵՐՁԱԲԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Մեննիլ երբ տակաւին ողջ ենք»:

(Ուէյն Տայլըր)

“To die while we are alive”

(Wayne Dyer)

Մտադիր եմ այս գրքոյկին պարունակութիւնը ամփոփել այս գրութեան մէջ:

Աշխարհը եւ անհուն տիեզերքը, բոլորն ալ ստեղծուած՝ յառաջ եկած են Աստուծմէ, Իր զօրութեան՝ «Բան»ին՝ Ս. Հոգիին միջոցաւ: Իսկ այդ Չօրութեան Ֆիզիքական արտայայտութիւնն ալ կը կոչենք Քրիստոս: Ըստ Յովհաննու Աւետարանին Ա:1-14, բոլոր ստեղծագործութիւնը, ներառեալ իւրաքանչիւր անհատ, այդ Չօրութեան՝ Ս. Հոգիին արտայայտութիւնն է: Հետեւաբար, քանի որ Ֆիզիքական գոյութիւն ունինք, Քրիստոսն ալ ամէն մի անհատին էութիւնը կը ներկայացնէ: Ամէն մի անհատի կեանքը, միտքը՝ խորհուրդներու, զգացումներու, յուզումներու եւ իմացականութեան միջոցը, իր ունեցած բոլոր գիտութիւնները եւ իր մարմինը կազմուած են նոյն Չօրութեամբ: Հետեւաբար միակ ճշմարտութիւնը այդ Չօրութիւնն է:

Երբ իւղաներկ նկարի մը նայինք, կը տեսնենք գեղեցիկ տեսարան մը, բայց ճշմարտութիւնը այն է, թէ կը տեսնենք պաստառ մը՝ վրան ալ զանազան գոյներով ներկուած ձեւեր, որոնք իրենց ներդաշնակութեամբ տեսարան մը կը ներկայացնեն: Շատ անգամ նոյնիսկ այդ ճշմարտութեան չենք անդրադառնար, միայն կը տեսնենք պատկերը՝ տեսարանը: Կան նաեւ նկարներ, որոնք հաճելի եւ գեղեցիկ չեն եւ զանոնք կ'անտեսենք: Դարցեալ չենք անդրադառնար, թէ անոնց ճշմարտութիւնն ալ պաստառը եւ ներկերն են: Անոնք միայն չեն ներկայացներ ներդաշնակու-

Թիւնը, որ ներկայ էր առաջին նկարին մէջ: Պաստառը եւ ներկերը վատ նկարներուն պատասխանատու պատճառները չեն, այլ՝ նկարիչն է:

Երբ աշխարհի՝ բնութեան եւ մարդոց վարած կենցաղին կը նայինք, դարձեալ կը տեսնենք երբեմն գեղեցիկ եւ երբեմն ալ վատ «տեսարաններ» եւ չենք անդրադառնար, թէ բոլորն ալ նոյն զօրութեան արտայայտութիւններն են: Մարդ արարած ստեղծուած է ըստ Աստուծոյ պատկերին, հետեւաբար է նաեւ ստեղծագործիչ: Ինք կը ստեղծէ, կը կերտէ իր կենցաղը եւ իր միջնորոտը: Աստուծոյ Զօրութիւնը ճշմարտութիւնն է եւ կը հայթայթէ «պաստառ»ը՝ աշխարհը եւ «զանազան ներկեր»ը, այսինքն ամէն մի անհատը, անոնցմով ինչ կ'ընենք կախեալ է մեզմէ, քանի որ մեր միջավայրին «նկարիչ»ները մենք ենք: Երբեմն կը «ներկենք» ներդաշնակ գեղեցիկ «նկարներ», հաճելի կենցաղ մը եւ երբեմն ալ վատ: Պաստառը եւ ներկերը չեն ազդուիր նկարիչին վարպետութենէն կամ տհասութենէն, անփորձութենէն: Անոնք կը ներկայացնեն այն ինչ որ նկարիչը կը փափաքի ներկայացնել եւ նկարիչը զայն կ'իրականացնէ իր կարողութեան մակարդակին համաձայն: Մեր վատ խորհուրդ, խօսք ու արարքներն ալ ազդեցութիւն չունին Աստուծոյ վրայ, այլ անոնք միայն կը կերտեն մեր միջավայրին՝ կենցաղին եւ միջնորոտին «պատկերը»: Ընդհանուր առմամբ կը տեսնենք յառաջ եկած «պատկերը» եւ չենք տեսներ՝ անդրադառնար ամէն ինչը կազմող ճշմարտութեան՝ Աստուծոյ: Խոկումին նպատակը այս անդրադարձը իրականացնելն է եւ հասկնալ՝ գիտակցիլ թէ մենք այդ Զօրութիւնն ենք եւ մեզմէ կախեալ է, թէ ինչ որակով Զօրութիւն կը ստանանք եւ ինչպէս զայն կ'օգտագործենք: Ս. Հոգիի շնորհները կը ներկայացնեն որակը այդ Զօրութեան՝ Ս. Հոգիի զօրութեան ներգործումը

մեր էութեան մէջ՝ Քրիստոսի յայտնութեան չափը մեր մէջ: Այս վերջինն ալ կախեալ է մեզմէ: Աստուած մարդուն տուած է բացարձակ ազատ կամք եւ հայթայթած է ան ինչ որ պիտոյ է իրականացնելու համար իր բոլոր փափաքները մինչեւ Աստուածայայտնութիւն իր անձին մէջ: Անշուշտ եթէ անձը փափաքի զայն իրականացնել: Յիսուս յաջողեցաւ զայն իրականացնել եւ սորվեցուց ու ըսաւ, թէ մենք ալ կարող ենք զայն իրականացնել: Չարմանալի է, թէ ինչո՞ւ կը գոհանանք մի քանի ճղճիմ ստացուածքով, երբ բոլոր տիեզերքին հետ կրնանք նոյնանալ: Չարմանալի է, թէ ինչո՞ւ կը գոհանանք մի քանի հոգի սիրելով, երբ կրնանք բոլոր ստեղծագործութեան սիրահարուիլ: Չարմանալի է, թէ անցողակի, ժամանակաւոր եւ կարճ հաճոյքներով կը գոհանանք, երբ անհուն եւ յաւիտենական երանութիւնը կրնանք վայելել: Երբ մարդ, ոչ իմացական այլ փորձառականօրէն, կ'անդրադառնայ իր ճշմարիտ էութեան, թէ ինք Քրիստոսի մէկ արտայայտութիւնն է, այն ատեն ինք ամէն կերպով՝ կենցաղով, խորհելակերպով, խօսքով եւ արարքներով կը փոխուի: Աս է վերստին ծնունդը՝ հետեւանք հոգեւոր ճանապարհին յաջող աւարտին:

Այս գրութեան սկիզբը տեղադրած էի հետեւեալ մէջբերումը. «Մեռնիլ երբ տակաւին ողջ ենք»: Անտարակոյս «մեռնիլ»ը հոս չի նշանակեր մարմնին մահը՝ այլ անձին աշխարհիկ հետապնդումներուն, ցանկութիւններուն ... կապուածութեան մահը, եսասիրութեան մահը: Ան պատկերին մեռնիլն է, որպէսզի տեսնենք թէ՛ «պաստառը» եւ թէ՛ «զանազան գոյները»: Այն ատեն մենք ալ Յիսուսի պէս կրնանք ըսել. ես այս աշխարհին մէջ եմ, բայց

«... ես՝ շեմ յայսմ աշխարհէ»: (Յովհաննոս Լ: 23)

«... ես աս աշխարհէն չեմ»:

Աղօթքին ամենավեհ ձեւին՝ «խոկում»ին նպատակը անձին իր էութեան՝ Քրիստոսի հետ հաղորդակցելն է: Երբ անձը կը կարողանայ զայն իրականացնել Ս. Հոգիի զօրութիւնն ալ անձէն ներս առատապէս կը ներգործէ: Մեր դպրոցական շրջանին, բնագիտութեան դասերու ուսուցման ատեն սորված ենք, թէ երբ բարձր որակով ելեկտրականութիւն (10.000 վոլթ) բարակ թելերէ անցնի, թելերուն ցուցաբերած բարձր ընդդիմութեան հետեւանք, անոնք կը տաքնան, կը հալին եւ հրդեհի պատճառ կ'ըլլան: Նմանապէս, երբ անձը իր մէջ բարձր որակով Ս. Հոգիի զօրութեան հոսքին համար պատրաստ չէ, պէտք չէ խոկայ: Եթէ իր «թել»ը՝ անձը, այդ որակով «ելեկտրականութեան»՝ Զօրութեան յարմար չէ, պէտք չէ ինքզինք «հոսանքին» կապէ՝ իր էութեան՝ Քրիստոսի հետ հաղորդակցի: Անձը կրնայ ինքզինքին աւելի վնաս հասցնել՝ քան թէ օգուտ: Եթէ անձին աղօթելու նպատակը պարզապէս վախի եւ ցանկութիւններու հետեւանք խնդրանքներ ներկայացնել չէ, այլ Քրիստոսի հետ հաղորդակցելու տենչանքն է, այն ատեն պէտք է զատէ աղօթքին ամենավեհ ձեւը՝ խոկալը: Խոկումի միջոցով աղօթելը զանազան հանգրուաններ ունի: Անոնք հետեւեալներն են.

ա- Խոկալու չսկսած, առաջին հերթին անձը պարտ է ինքզինք պատրաստել: Այս իրողութիւնը բազմիցս անգամ այս գրքոյկին մէջ նշուած է: Հոս բաւ է միայն ըսել մահացու մեղքերէ, աշխարհիկ ցանկութիւններէ եւ եսասիրութենէ ձերբազատուիլ ու առաքինութիւններ կերտել:

Եթէ մանուկները ուշադրութեամբ ուսումնասիրենք անոնցմէ կարելի է շատ բան սորվիլ: Ամէն անձ մտային տարրական որոշ տուեալներով կը ծնի :

1: Հետախոյզ ըլլալ Մանուկները միշտ հարցում կը հարցնեն եւ սորվիլ՝ գիտնալ կ'ուզեն:

Չափահաս ըլլալէ յետոյ՝ համալսարաններ աւարտելէ վերջ, կը կարծենք թէ այլեւս ան ինչ որ պիտոյ է սորված ենք եւ պրպտելէ կը դադրինք: Պէտք է մեր մանկական այդ պրպտելու, սորվելու եւ գիտնալու փափաքը անտեսենք եւ կորսնցնենք, այլ պէտք է զայն վերագտնենք: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ, թէ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մանուկի պէս եղողներուն համար է:

2: Խաղալ, այսինքն երջանիկ ըլլալ. Նոյնիակ չափահաս տարիքին ալ մարդիկ իրենց «երջանկութեան» համար շատ մը խաղեր չէ՞ն ստեղծած: Աս, նշան մըն է, թէ ամէն անձ իր մանկական երջանկութիւնը կը փնտռէ եւ ան արտաքին բաներու մէջ գտնել կը ջանայ: Մանուկները երջանիկ են, որովհետեւ այդ երջանկութիւնը ներքին է եւ տակաւին չեն սորված անոր արտայայտութիւնը խափանել:

3: Հոգատար ըլլալ. Խնամելու զգացումը այն աստիճանի զօրաւոր է, որ մայր մը կը նախընտրէ ինք վնասուիլ քան թէ իր զաւակը: Մանուկներն ալ նման ձեւով կը վարուին: Եթէ շունի կամ կատուի ձագ նուէր տաք մանուկի մը, բոլոր օրը անով կը զբաղի եւ զայն ըստ իր կարողութեան ամենայն ուշադրութեամբ կը խնամէ:

4: Խուճապի զգացումը. Երբ պզտիկ մանուկ մը օտար տեղ մը առանձին մնայ խուճապահար (panic) կ'ըլլայ: Չափահասներուն մէջ ալ բազում կացութիւններ խուճապի պատճառ կ'ըլլան:

5: Վախի զգացումը. Մանուկները շատ մը բաներէ կը վախնան, նամանաւանդ այն բոլոր բաներէն, որոնք իրենց օտար են: Իսկ երբ մարդ չափահաս կ'ըլլայ, այն պատճառները, որ վախի տեղի կու տան, կը փոխուին, բայց վախը չ'անհետանար: Վախը, նոյնիակ երեւոյթով քաջ մարդոց մէջ տարբեր զգացումներու ետին պահուրտած կ'արտայայտուի իբր այդ տարբեր

զգացումները:

6: Բարկութեան զգացումը. Բոլոր ժխտական զգացումներուն ետին պահուրտած վախի զգացումի արտայայտութեան ամենակարեւոր օրինակներէն մին բարկութիւնն է: Բարկութիւնը «Ես»էն կը ծագի, որով երկու կամ երեք տարեկանէն պզտիկ մանուկներ ամենեւին չեն բարկանար: Բայց մանուկ մը երկու տարեկանէն սկսեալ կը սկսի իր «Ես»ին անդրադառնալ, հետեւաբար կ'ըլլայ նաեւ բարկութեան տէր:

Խոկումէ առաջ ինքնապատրաստութեան մաս կը կազմէ նաեւ բոլոր ժխտական զգացումները անհետացնել: Վերոյիշեալ «յուզում»ներուն վերջին երեքը՝ խուճապ, վախ եւ բարկութիւն պէտք է անհետացնել, իսկ առաջին երեքը յառաջացնել: Պրպտելու՝ Աստուած գտնելու փափաքը՝ տենչանքը անձը կը մղէ դէպի խոկալ: Խոկումը կ'ըլլայ երանութեան «խաղ»ը ու սէր, գութ եւ կարեկցութիւն կերտելու միջոցը եւ ասոնք կ'ըլլան հանդէպ բոլոր բնութեան եւ համայն մարդկութեան:

Ուրեմն, խոկումին այս առաջին հանգրուանը ինքնապատրաստութիւնն է, որ բուն խոկումը չէ: Ան կը համապատասխանէ Աւետարանէն հետեւեալ մէջբերումին, ուր «սեղան»ը Քրիստոսի ներկայութիւնն է եւ «պատարագ»ը՝ զոհն ալ անձին «Ես»ը.

«Եթէ մարտնչանիցես պայտարագ ի՞նչ վերայ սեղանոյ, եւ անդ յիշիցես՝ եթէ եղբայր ի՞նչ ունիցի ինչ խելք, Թող պայտարագն ի՞նչ աստի սեղանոյն, եւ երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր ի՞նչմ, եւ ասպա եկեալ մարտնչիր պայտարագն ի՞նչ»: :

(Մարտնչ. Ե: 23-24)

«Ուրեմն երբ քու ընծադ գոհասեղանին վրայ բերես, ու հոն յիշես թէ եղբայրդ բա՛ն մը ունի քեզի դէմ, հո՛ն ձգէ ընծադ՝ գոհասեղանին առջեւ. նա՛խ դնա՛ հաշտուէ՛ եղբորդ հետ, եւ ա՛յն ատեն եկուր՝ որ մատուցանես ընծադ»:

բ- Խոկո՛ւմին երկրորդ հանգրուանը պարզապէս միտքը կեդրոնացնելու եւ խորհուրդները զսպելու՝ կասեցնելու համար մարզանք մըն է: Աս, շատ պարզ կը թուի ըլլալ, բայց ամենադժուար մասն է, որովհետեւ կամշոտ, քմայքոտ միտքը, կատղած կապիկի մը նման, շատ դժուար կը մարզուի: Միտքը, անձին կեանքի բոլոր ընթացքին, վարժուած է «Ես»ին հնազանդիլ: «Ես»ն ալ՝ «սատանան» անձնասէր, չ՛ուզեր իր անձին վրայ ունեցած իշխանութիւնը կորսնցնել, հետեւաբար շատ դիւրութեամբ կը գործածէ իրեն հնազանդելու վարժուած միտքը: Անձը պէտք է զօրաւոր կամք մը կերտէ, որ կարենայ Յիսուսի պէս ըսել. «Երթ յետս իմ սատանայ» եւ մտքին վրայ եղած իշխանութիւնը ինք ձեռք առնէ: Հետեւաբար խոկո՛ւմին այս հանգրուանին յաջողութիւնը տարիներու յարատեւութեան եւ համբերութեան կը կարօտի: (Տես նաեւ այս «Խորհրդածո՞ւթիւններ» գրութեան վերջի «Յաւելուածական» մասը):

Խոկո՛ւմին երրորդ եւ չորրորդ հանգրուանները զուգահեռաբար կ'ընթանան, որովհետեւ մին միւսին թէ՛ պատճառն է եւ թէ՛ արդիւնքը: Անոնք ներկայացուած են իբր զատ հանգրուաններ, որպէսզի հասկացողութեան մէջ շփոթութիւն մը չըլլայ:

գ- Խոկո՛ւմին երրորդ հանգրուանը զսպուած մտքին, կամ, աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել, խորհուրդներէ սրբուած մտքին՝ (սուրբ սիրտ) անձին իշխանութեան ենթակայ մտքին, գիտակցաբար (consciously) անձին իր էութեան՝ Քրիստոսի վրայ կեդրոնացումն է: Այս հանգրուանին, Աստուած գտնելու տենչանքը պէտք է գերազանցէ աշխարհիկ ամէն ինչ, նոյնիսկ ընտանիք եւ մեր սիրելիները: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ.

«Համարի՛չ է՞ք է խաղաղութի՞նն եկի Կալ
յերկիր, “չ, ասե՛մ յեւ, այլ Բաժի՛նս» :
(Ղուկաս ԺԲ:51)

«Կը կարծէք թէ ես եկայ՝ երկրի վրայ խաղաղութի՞ւն
տալու: Կ'ըսեմ ձեզի. «Ոչ՝ հապա բաժանում»»:

**Տիեզերքի մէջ միայն մէկ գիտակցութիւն (con-
sciousness) կայ, որ է Աստուծոյ գիտակցութիւնը: Մար-
դու գիտակցութիւնը այդ Աստուածային գիտակցու-
թեան փոքր սահմանափակ մէկ մասնիկն է: Ուրեմն,
խոկումին այս հանգրուանին նպատակը գիտակցու-
թեան, գիտակցութեան միջոցով, գիտակցիլ է գիտակ-
ցութեան: Թ. Ս. Էլիօթի (T. S. Eliot) հետեւեալ գրու-
թիւնը յարմար կը նկատեմ հոս ներկայացնել.**

*“We shall not cease from exploration and at the
end of all exploring will be to arrive where we
started and to know the place for the first time”.*

«Բնաւ պիտի չդադրինք պրպտելէ, եւ ի
վերջոյ պիտի հասնինք հոն՝ ուրկէ սկսած
էինք, եւ պիտի անդրադառնանք թէ առաջին
անգամն է, որ անոր կը գիտակցինք»:

Իր ըսել ուզածը այն է, թէ մարդ (գիտակցաբար
կամ անգիտակցաբար) բնաւ պիտի չդադրի պրպտելէ:
Խոկումը գիտակցաբար պրպտելն է: Անձը ի՞նչ կը
պրպտէ: Ան պիտի պրպտէ մինչեւ որ Աստուած գտնէ:
Գիտակցաբար պրպտումը կը սկսի անձին իր սահմա-
նափակ գիտակցութեամբը: Այդ գիտակցութեան միջո-
ցաւ ինք կ'ուզէ գիտակից ըլլալ անհուն (Աստուածային)
գիտակցութեան: Երբ Թ. Ս. Էլիօթ կը գրէ. «եւ ի վերջոյ
պիտի հասնինք հոն՝ ուրկէ սկսած էինք», կ'ուզէ ըսել,
թէ գիտակցութեամբ սկսած էինք եւ պրպտումի
արդիւնք կը հասնինք նաեւ գիտակցութեան: Եւ երբ ան
կ'ըսէ. «եւ պիտի անդրադառնանք թէ առաջին անգամն
է, որ անոր կը գիտակցինք»: Այս ըսածը կը համապա-

տասխանէ այն բարձր գիտակցութեան մակարդակին, որ խոկումի հետեւանք անհատը կը «յափշտակուի»: Մարդ արարած, իր ուղեղը պատշաճօրէն գործածելու անկարողութեան հետեւանք, կը վայելէ գիտակցութիւն մը, որ իր այդ ուղեղին կողմէ պայմանաւորուած է եւ սահմանափակուած: Երբ ինք խոկումով կը մարզէ ուղեղը եւ կը սորվի զայն պատշաճօրէն գործածել՝ կը սորվի աջ ուղեղն ալ ձախին պէս կարենալ գործածել: Հետեւաբար, կը կարողանայ բարձր որակով գիտակցութեան ներկայութեան անդրադառնալ: Առաջին անգամ ըլլալով կը հասկնայ՝ կ'ըմբռնէ՝ կը գիտակցի գիտակցութեան անհունութեան: Քանի որ գիտակցութիւնն ալ Աստուծոյ ներկայութիւնն է, անձն ալ կը գիտակցի իր մէջ Աստուծոյ՝ Քրիստոսի ներկայութեան: Այն ատեն կը հասկնայ, թէ ինք, ինչպէս նաեւ բոլոր ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ զանազան արտայայտութիւններն են: Կը մոռնայ իր «Ես»ը եւ կ'ըսէ.

«Ես եւ Հայր իմ մի ենք» (Յովհաննէս Ժ:30)

«Ես ու Հայրը մէկ ենք»:

դ- Խոկումին չորրորդ հանգրուանը, մտքին վրայ եղած իշխանութեամբ, գիտակցաբար ապրիլն է: Անձը, երբ գիտակցաբար կ'ապրի, իր առօրեայ բոլոր պարտականութիւնները կը կատարէ ամենալաւագոյն կերպով, ուրախութեամբ եւ եռանդով եւ միայն ներկայ արարքին վրայ կեդրոնացումով: Առհասարակ մեր կեանքը կ'ապրինք անգիտակցաբար: Երբ անձ մը մեզի կ'արհամարէ կը բարկանանք եւ իրեն հանդէպ մեր խօսք եւ արարքներն ալ բարկութեամբ կ'ըլլան: Ճիշդ է, թէ կը գիտակցինք մեր խօսքերուն եւ արարքներուն, բայց անոնք մեր գիտակցութենէն ծագում չեն առներ՝ ապա մեր յուզումներէն եւ զգացումներէն: Հետեւաբար նման վարմունք մը գիտակցաբար ապրիլ չէ: Այն անձը, որ իր զգացումները զսպելու կարողութիւնը

ունի նման հակազդեցութեամբ մը չի պատասխաներ: Վստահաբար շատերու պատահած է: Երբ ինքնաշարժով կը ճամբորդենք եւ երբ մեր նպատակակէտին կը հասնինք երբեմն չենք գիտեր, թէ ինչպէս հոն հասանք: Գիտակից չենք, թէ երբ եւ որ կարմիր լոյսին կեցանք, կամ որ կանանչ լոյսէն անցանք, որ փողոցներէն ընթացանք: Մեր միտքը զանազան խորհուրդներով զբաղ ըլլալով ներկայ արարքին վրայ չէ կեդրոնացած, որով մենք ալ ճամբորդութեան գիտակից չենք եղած, բայց եւ այնպէս մեր ենթագիտակցութեամբ (subconscious) ինքնաշարժը շատ ապահով ձեւով գործածած ենք: Աս ալ գիտակցաբար ապրիլ չէ: Երբ մեր առօրեայ կեանքը կ'ապրինք միտքը կեդրոնացած միայն ներկային վրայ եւ մեր ստանձնած ներկայ արարքին վրայ եւ ոչ անոր արդիւնքին վրայ կամ ուրիշ խորհուրդներու վրայ, գիտակցաբար ապրած կ'ըլլանք: Մեր ընդհանուր կեանքն ալ կ'ըլլայ անընդհատ շարունակական աղօթքի՝ խոկումի պահ մը: Պէտք չէ մոռնանք, թէ ներկան յաւիտենական է: Անհուն՝ Աստուածային գիտակցութեան փորձառութիւնը ունեցած ըլլալով, Աստուած կը տեսնենք բոլոր ստեղծագործութեան մէջ, բոլոր բնութեան եւ ամէն մի անհատի մէջ: Այն ատեն կ'ըմբռնենք Յիսուսի կեանքին իմաստը եւ մենք ալ իր խօսքին հնազանդ շատ դիւրաւ «կ'առնենք մեր խաչը եւ Իր ետեւէն կ'երթանք»:

Այս խորհրդածութիւնը պիտի վերջացնեմ դարձեալ «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա) գիրգին մէջ (էջ 126-128) ներկայացուած պատմութեան մը մէջբերումով: Նպատակս այս պատմութեան միջոցաւ, ցոյց տալ է խոկումին այս վերջին երկու հանգրուաններուն մէջ ներկայացուած Աստուած տեսնելու տենչանքին որակը եւ գիտակցաբար ապրիլը :

Հնդկաստանի մէջ երիտասարդ մը կը փափաքի Աստուած տեսնել եւ կը սկսի պրպտել եւ վերջապէս կը սորվի, որ երկրին հիւսիսային կողմը լերան մը վրայ, քարայրի մը մէջ ճգնաւոր մը կայ, որու համար կ'ըսուի թէ Աստուած տեսած է եւ եթէ հաւանի կրնայ իրեն այդ գաղտնիքը յայտնել: Տղան մեծ եռանդով կը ճամբորդէ եւ կը հասնի այդ վայրը: Հոն կը գտնէ տարիքոտ, մորուսաւոր, խաղաղ մարդ մը, աչքերը գոց նստած՝ կը թուի քնանալ: Երբ ինք կը վարանէր ծերունին արթնցնել, մարդը աչքերը կը բանայ եւ կը հարցնէ, թէ ի՞նչ կ'ուզէ: Տղան իր փափաքը կը յայտնէ. «Աստուած տեսնել կ'ուզեմ»: Ծգնաւորը կը հասկնայ թէ տղան անկեղծ է: Կ'ընդունի իր քով պահել որպէս աշակերտ ու իրեն սորվեցնել, պայմանաւ որ տղան առանց առարկութեան իր բոլոր ըսածները լիովին կատարէ: Տղան կը համակերպի եւ յաջորդ ամիսներուն իրենց կրօնական գիրքերու մեկնաբանութեան դասաւանդութիւնները կ'ըլլան: Օրեր եւ ամիսներ կ'անցնին: Ծգնաւորը միշտ իրեն գործ կուտայ՝ կրակի համար չորցած ծառի ճիւղեր հաւաքել, կերակուր եփել, ամանները լուալ, քարայրը աւլել, գետէն ջուր կրել...: Տղան երկար ժամանակ առանց գանգատի գործերը կը կատարէ: Տարի մը կ'անցնի եւ օր մը տղան ճգնաւորին հարց կու տայ. «Դուն ալ կ'ուտես՝ ես ալ, դուն գետ կ'երթաս եւ կը լուացուիս՝ ես ալ նոյնը կ'ընեմ, դուն խոկումի պահ կը պահես՝ ես ալ նոյնը կ'ընեմ, դուն կը քնանաս՝ ես ալ ուրեմն ո՞ւր է մեր տարբերութիւնը, ինչո՞ւ բոլոր

գործերը ես կ'ընեմ եւ դուն բնաւ գործ չես ըներ, ինչո՞ւ դուն Աստուած տեսած ես եւ ես տակաւին չեմ կրնար տեսնել:» Ճգնաւորը շատ հանդարտ, կամաց կամաց գլուխը վեր կը բարձրացնէ ու կը պատասխանէ. «Քեզի ո՞վ րսաւ որ նոյնը կ'ընենք: Երբ դուն կը լողնաս՝ ուտելու մասին կը խորհիս, երբ կը ճաշես՝ խոկումի մասին կը խորհիս, իսկ խոկումի (meditation) պահուն ալ քնանալ կը խորհիս. իսկ ես երբ կը լողնամ՝ միայն լուացուելու մասին կը խորհիմ, երբ կը ճաշեմ՝ միայն ուտելու մասին կը խորհիմ, իսկ խոկումի պահուն ալ ոչ մէկ բան կը խորհիմ:» Երիտասարդը շնորհակալութիւն կը յայտնէ որ դաս մը եւս սորված է: Կը հասկնայ սորված դասին կարեւորութիւնը եւ այնուհետեւ միշտ կը ջանայ իր խորհուրդներու ողողումը զսպել եւ զայն միշտ իր ներկայ ստանձնած աշխատանքին վրայ կեդրոնացնել: Միջոց մը յետոյ տղան կամաց կամաց կը յաջողի ինք իր միտքին ղեկը իր ձեռքը առնել: Ճգնաւորն ալ այդ կը հասկնայ եւ կ'ուրախանայ:

Երկու տարի եւս կ'անցնի, բայց երիտասարդը տակաւին Աստուած չէ տեսած: Դարձեալ անհամբերութիւն կը ծագի իր մէջ: Կը ներկայանայ ճգնաւորին, կը խոնարհի անոր առջեւ եւ կը հարցնէ, թէ երբ պիտի տեսնէ Աստուած եւ կ'ուզէ գիտնալ գաղտնիքը: Ճգնաւորը, առանց բառ մը ըսելու, նշան կ'ընէ որպէսզի աշակերտը իրեն հետեւի եւ զայն կը տանի գետ: Ինք ջուր մտնելէ յետոյ, նշան կ'ընէ որ տղան ալ մտնէ: Տղուն գլուխը

Ջուրին մէջ կը մխրճէ եւ չի ձգեր որ դուրս հանէ: Մէկուկէս վայրկեան կ'անցնի եւ տղան այլեւս անկարող շունչը բռնելու, կը սկսի պայքարիլ, որպէսզի կարենայ շնչել: Խեղդուելու մօտ, ճգնաւորը իր աշակերտին գլուխը ջուրէն դուրս կը հանէ: Երիտասարդը հեւհեւ, վերջապէս ինքզինք կ'ամփոփէ եւ հարց կու տայ, թէ ինչու համար խեղդուելու աստիճան իր գլուխը ջուրին մէջ պահած էր: Ճգնաւորը հարցումին պատասխան չի տար, բայց ինք հարցում մը կը հարցնէ. «Գլուխդ ջուրէն դուրս հանելէս մէկ երկվայրկեան առաջ մտածումդ ի՞նչ էր»: Աշակերտը զարմացած կը պատասխանէ. «Օդ շնչել կ'ուզէի»: Այն ատեն ճգնաւորը կ'ըսէ. «Դուն տակաւին շատ ժամանակ կ'ուզես Աստուած տեսնելու համար: Դուն նախ պէտք է Աստուած տեսնել ուզես քու բոլոր հոլթիւնովդ, քու բոլոր գօրութեամբդ, քու բոլոր մրաքովդ ու քու բոլոր սրտովդ, այն աստիճանի որ նոյնիսկ այդ խեղդուելու պահուն անգամ պէտք էր քու խորհուրդդ Աստուծոյ վրայ ըլլար, քան թէ օդի եւ շնչելու վրայ»:

ՅԱԵԼՈՒԾԱԿԱՆ

Միտքը բանի մը՝ մէկ խորհուրդի վրայ կեդրոնացնել բաւական դժուարին արարք մըն է: Նոյնիսկ սովորական շնչառութեան վրայ կեդրոնանալէ շատ կարճ ժամանակէ մը յետոյ միտքը դարձեալ կը սկսի խորհուրդէ խորհուրդ ոստոստել: Ուստի, որպէսզի կեդրոնացումը աւելի յաջող ըլլայ, հետեւեալը կը յանձնարարուի.

-Հանգիստ տեղ մը նստիլ, ոտքերը գետինը քով-քովի, բայց ոչ իրարու դպած, ափերը վեր դարձուած եւ

ձեռքերը զիստերուն (thigh) վրայ հանդէցուած, աչքերը փակ, կրնակը՝ ողնայարը շիտակ՝ ուղղահայեաց, գլուխը առանց որեւէ տեղ կռթնցնելու, միտքը կեդրոնացնել շնչառութեան վրայ: Շնչառութիւնը ընդհանրապէս անգիտակցաբար կ'ընենք, հետեւաբար միտքը զայն շատ դիւրութեամբ ենթագիտակցութեան կը թողու եւ ինք կը սկսի ոստոստել: Որպէսզի մտքի կեդրոնացման յաջողութիւնը երկարատեւ ըլլայ, թելադրելի է սովորական շնչառութիւնը քիչ մը փոփոխութեան ենթարկել եւ շնչել հետեւեալ ձեւով. Քիթէն կամաց-կամաց խորունկ ներշնչել (4-5 երկվայրկեան), յետոյ շունչը բռնել, դարձեալ 4-5 երկվայրկեան եւ յետոյ կամաց-կամաց բերնէն արտաշնչել (4-5 երկվայրկեան), 4-5 երկվայրկեան սպասելէ յետոյ ներշնչել . . . : Հաւանական է, որ ժամանակի ընթացքին այդ ձեւ շնչելն ալ մեր ենթագիտակցութեան մէջ տեղաւորուի եւ կարենանք նման ձեւով շնչել՝ առանց շնչառութեան վրայ կեդրոնանալու: Այս մարզանքին նպատակը մտքին մէկ նիւթի վրայ կեդրոնացման արարքին վարժուելու ձեւ եւ նպատակն է, որպէսզի մտքի ոստոստումներ չսկսի: Հետեւաբար պարտ ենք միշտ արթուն եւ զգուշօրէն հսկել որպէսզի մտքի կեդրոնացումը չչեղի:

**Ա ու Մ
ԱՄԷՆ**

ՏԷՐ ՀՈՎՈՒԵԱԾԷ ԶԻԱ, ԵՒ ԻՆՁ ԻՆՁ ՈՉ ՊԱԿԱՍԵԱԾԷ:

«Տեղը իմ հովիւս է: Ես ո՛չ մէկ բանի կարօտ պիտի ըլլամ»:

**ԹԷՊԷՏ ԵՒ ԳԱԱԾԻՅ ԵԱ Ի ՄԷՉ
ԱՏՈՒԵՐԱԾ ՄԱՀՈՒ, ՈՉ ԵՐԿԵԱՅԾ
Ի ՉԱՐԷ ԶԻ ԴՈՒ ՏԷՐ ԸՆԴ ԻԱ ԵԱ:**

« Նոյնիակ եթէ մահուան շուքի ձորէն քալեմ, Ո՛չ մէկ չարիքէ պիտի վախնամ.
Որովհետեւ դուն ինձի հետ ես»:

